

Pekka Salmi (toim.)

Kalastuskiistat haasteena hallinnolle

Näkökulmia sisävesien paikallisiin ristiriitoihin

RIISTA- JA KALATALOUDEN TUTKIMUSLAITOS
KALATUTKIMUKSIA – FISKUNDERSÖKNINGAR

No 126

1997

Kalastuskiistat haasteena hallinnolle
Näkökulmia sisävesien paikallisiin ristiriitoihin

Pekka Salmi (toim.)

Helsinki 1997

Vastaava toimittaja: Raimo Parmanne

Kansi: Nuottakuntia sulassa sovussa Höytiäisen kesäoisten apajien äärellä (Kuva: Viljo Tanskanen, 1937)

Kirjoittajat ovat vastuussa kirjoituksensa sisällöstä, eikä se välttämättä edusta Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen virallista kantaa.

ISBN 951-776-112-0

ISSN 0787-8478

Oy Edita Ab

Helsinki 1997

Sisällys

MIKSI KALASTUSKIISTOJA TUTKITAAN? JOHDATUS RISTIRIITOJEN ANALYYSIIN.....	3
--	---

Pekka Salmi

SISÄVESIEMME KALASTUSRIITOJEN HISTORIAALLINEN TAUSTA.....	7
---	---

Ari Lappalainen

PAIKALLISET KALASTUSKONFLIKTIT - TAPAUSTUTKIMUSTEN KERTOMAA.....	31
--	----

Mia Pitkänen

KALASTUKSEN RISTIRIIDAT JA PÄÄTÖKSENTEKOJÄRJESTELMÄ - KAMPPAILUA TIEDOSTA JA VALLASTA	55
--	----

Pekka Salmi ja Heikki Auvinen

Miksi kalastuskiistoja tutkitaan? Johdatus ristiriitojen analyysiin

Pekka Salmi

**Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos, Saimaan kalatutkimus- ja vesiviljely,
Laasalantie 9, 58175 Enonkoski**

Sisällys

JOHDANTO.....	3
RISTIRIIDAT KERTOVAT KALAVAROJEN HYÖDYNTÄMISEN ONGELMISTA.....	3
YHTEISKUNTATIETEELLINEN KALATALOUSTUTKIMUS NOSTAA PÄÄTÄÄN	4
KOLME NÄKÖKULMAA	4
YHTEISTYÖN HEDELMIÄ.....	5
KIITOKSET	5

Johdanto

Kalastus on omiaan synnyttämään monenlaisia intohimoja ja kärhämää. Tästä on osoituksena syksyllä 1996 eduskunnassa käyty kiivas kamppailu läänikohtaisesta viehekalastuskortista. Yhtenä selityksenä kalastuskiistojen yleisyyteen voidaan mainita kalan ominaisuudet luonnonvarana: kalavarojen hallinnointi ja jakaminen ovat muun muassa kalojen liikkumisen takia teknisesti visaisempia kysymyksiä kuin vaikkapa metsävarojen.

Vaikka kalasotia on kautta aikain käyty - ja yhä käydään - eri puolilla maailmaa, vasta viime aikoina on kiinnitetty painokkaammin huomiota kalastuksen järjestämisen kehittämiseen konfliktien lieventämiseksi. Tämä johtuu pitkälti huolesta kalavarojen ehtymisestä, johon lääkettä ei ole löytynyt perinteisistä hallintomalleista. Myös tutkimus on monessa maassa panostanut perinteisen kalabiologisen ja taloudellisen tutkimuksen lisäksi entistä enemmän myös yhteiskunnallisiin kysymyksiin.

Koska ylhäältä käsin johdetun säätelyn ja valvonnan ei ole katsottu tuovan ratkaisua kalastuksen ongelmiin, yhteiskuntatieteitä edustavat tutkijat ovat monissa maissa tuoneet esille ns. yhteishallinnon (co-management) mallin. Yhteishallinnossa eri intressiryhmille jaetaan valtaa ja vastuuta pyynnin järjestämisestä. Taustalla vaikuttavat kestävän kehityksen tavoitteet, joissa korostetaan tasapainoa ekologisen, taloudellisen ja sosiaalisen kestävyysvälin välillä. Yhtenä osana sosiaalisesti kestävään käyttöön kuuluu, että käyttäjäryhmillä on mahdollisuus vaikuttaa päätöksentekoon.

Suomen sisävesillä kalastus on kautta aikojen ollut kiistojen aiheena. Ongelmissa ei kysymyksessä ole pelkästään huoli kalavarojen ehtymisestä, vaan myös rajanveto siitä, kenen ehdoilla päätetään. Toisin kuin usein muualla, Suomessa päätöksenteko on perinteisesti pohjautunut paikallisuuteen. Päätöksenteko on ollut omistajapohjaista, mikä on rajannut päätöksentekoon osallistumista. Viime vuosikymmeninä mukaan ovat tulleet uudet käyttäjäryhmät ja keskusjohtoinen päätöksenteko. Viranomaiset ovat osaltaan edistäneet uusien ryhmien, vapaa-ajankalastajien ja modernien ammattikalastajien, pyyntioikeuksia. Hallintojärjestelmän monitasaisuus ja päätöksentekotason rajojen häilyvyys ovat olleet omiaan voimistamaan kiistoja, joihin liittyy erilaisten intressien lisäksi myös kysymys vallasta ja kulttuurieroista.

Ristiriidat kertovat kalavarojen hyödyntämisen ongelmista

Maamme sisävesien kalastusriidoissa on usein ollut kyse ammattikalastuksen oikeuksista. Ammattikalastajien vastapuolena on yleensä ollut paikallinen kalastuskunta. Ryhtyessämme vuonna 1994 tutkimaan aihepiiriä konfliktit olivat kuumimmillaan. Samaan aikaan käytiin kiivasta julkista keskustelua erityisesti troolipyynnin ongelmista sisävesillä. Tutkimus oli myös osapuolena kiistoissa - etenkin kysymyksessä muikkukantojen vaarantumisesta. Paikallisessa päätöksenteossa tieteellinen tieto usein kyseenalaistettiin tai hylättiin. Tämä tutkimustulosten hyväksyttävyyden ja hyödynnettävyyden ongelma oli yhtenä tutkimusintressinämme aloittaessamme ristiriitojen tutkimukset.

Ristiriidat kuluttavat kärjistyessään ja pitkittyessään kalatalouden voimavaroja. Tutkimustemme lähtökohtana oli, että konfliktit heijastavat kalatalouden ja yleensäkin

uudistuvan luonnonvaran hyödyntämisen ongelmia. Katsoimme, että analyysin avulla voidaan päätöksenteon ongelmia tehdä näkyvämmiksi ja näin myös paremmin hahmottaa kehittämisen vaihtoehtoja.

Yhteiskuntatieteellinen kalataloustutkimus nostaa päätään

Mistä kalastusriidoissa on kysymys? Vastajaan asemasta ja näkökulmista riippuen syynä voivat olla vaikkapa kateus, paikallisten päätöksentekijöiden, viranomaisten tai tutkijoiden tietämättömyys tai vallanhimo. Kullakin kommentoijalla on oma kokemuspiirinsä, joten kokonaiskuvaa ristiriidoista on näin vaikea luoda.

Perinteinen kalabiologinen tutkimus ei tuo ratkaisua pohjimmiltaan sosiaalisiin ongelmiin. Kuten monissa maissa, myös Suomessa on yhteiskuntatieteellinen tutkimus nousemassa aiempaa merkittävämmäksi osaksi kalatalouden tutkimusta ja yhtenä sen keskeisenä kohteena ovat käyttäjä- ja päätöksentekijäryhmien väliset suhteet.

Kolme näkökulmaa

Tämä raportti kokoaa yhteen Itä-Suomen tapaustutkimusten sarjan keskeisimpiä tuloksia. Kolmessa artikkelissa tarkastellaan kalastuskiistoja eri näkökulmista. Aluksi tarkastelun kohteena ovat kiistojen taustat. Tämän jälkeen ristiriitoja analysoidaan kolmen tapaustutkimuksen pohjalta. Viimeisessä kirjoituksessa paneudutaan kiistoihin osana kestävän kehityksen kysymyksenasetteluja sekä kamppailuna tiedosta ja vallasta.

Monia ristiriitojen ilmenemismuotoja on vaikea ymmärtää ilman tietoa kalastuksen ja sen hallintojärjestelmän kehittymisestä. Ensimmäisessä artikkelissa FM Ari Lappalainen valottaa kalastuskiistojen taustoja historiallisesta ja kansatieteellisestä näkökulmasta. Kirjoittaja käsittelee kalastajaryhmien, päätöksenteon ja kiistojen kehittymistä yhteiskunnan muutoksessa. Lappalainen perustaa kirjoituksensa kalastuskulttuurin muutosta käsittelevään väitöskirjaansa Jyväskylän yliopiston etnologian laitokselle. Työn keskeisenä aineistona ovat 148 teemahaastattelua sisävesialueilta sekä arkisto- ja kirjallisuuslähteet.

YTM Mia Pitkänen analysoi artikkelissaan 1990-luvun paikallisia kalastuskonflikteja kolmen tapaustutkimuksen pohjalta. Kirjoitus perustuu hänen Joensuun yliopistossa suorittamaansa opinnäytetyöhön, joka kuuluu yhteiskuntatieteiden alaan. Pitkänen tarkastelee sisävesikalastuksen intressiryhmiä, intressejä ja konfliktien taustalla vaikuttavia asenteita. Hän analysoi ristiriitoja kalastus- ja ympäristökonfliktien tyypittelyjen avulla. Tapaustutkimuksista kaksi käsittelee kärjistyneitä konflikteja, joissa käydään oikeutta ammattikalastuksen pyyntimahdollisuuksista. Tulilinjalla ovat tehokkaat pyyntimuodot, troolaukset ja talvinuotto. Kolmas tapaustutkimus koskee aluetta, jossa erimielisyydet eivät ole tulehtuneet avoimiksi konflikteiksi. Eri ryhmien puheista voidaan kuitenkin kuulla tässäkin tapauksessa samansuuntaisia äänenpainoja kuin konfliktitapauksissa.

Kolmannessa kirjoituksessa paneudumme yhdessä FT Heikki Auvisen kanssa kalastuksen ristiriitoihin eritoten päätöksentekijäryhmien välisenä ongelmana edellä mainittujen tapaustutkimusten ja kirjallisuuden pohjalta. Tarkastelemme kalastuksen intressiryhmien horisontaalisia jakokysymyksiä, valtataistelua hallintojärjestelmän eri tasoilla toimivien ryhmien välillä sekä sitä, minkälaiseen tietoon eri toimijaryhmät näkemyksensä perustavat. Analyysissämme käytämme hyväksi kestävän käytön käsitteistöä ja tarkastelemme päätöksenteon kehittämistä yhteishallinnon teorian pohjalta.

Yhteistyön hedelmiä

Kalastuskiistoja on tarkasteltu omana tutkimushankkeenaan, mutta yhteistyötä Riistan- ja kalantutkimuksen sisällä on ollut muun muassa Ammattikalastuksen profiilit-projektin ja Höytiäisen kalastuksen järjestämisen kehittämiseen tähtäävän hankkeen kanssa. Ristiriitojen tutkimukset ovat nojanneet yhteistyöhön myös Joensuun yliopiston yhteiskuntatieteiden asiantuntijoiden ja opiskelijoiden kanssa. Tästä on hyvänä esimerkkinä kalastuskiistojen tutkimusten ensimmäinen vaihe, jossa viiden oppilaan ryhmä tarkasteli Onkamojärven konfliktia Joensuun yliopiston sosiologian laadullisten menetelmien kurssin harjoitustyönä.

Tutkimusten näkökulmat ja menetelmät kytkeytyvät maaseutu- ja ympäristötutkimuksen perinteeseen. Tärkeimpänä aineiston hankintakeinona ovat olleet yhteiskuntatieteissä käytetyt laadulliset haastattelumenetelmät.

Tapaustutkimusten alueellisuus rajoittaa tulosten yleistettävyyttä, mutta yhdessä kolme kirjoitusta antavat kuvan kiistoihin sisältyvistä kehityskuluista, elementeistä ja niiden moniulotteisuudesta. Näin ne ovat luoneet perustaa jatkossa tehtäviä laajempia tarkasteluja varten. Lisävalaistusta tarvitaan erityisesti kalastuksen monimutkaisen päätöksentekojärjestelmän ongelmista ja kehittämisen mahdollisuuksista.

Kiitokset

Artikkelien kirjoittajien lisäksi haluan kiittää erityisesti Pertti Rannikkoa Joensuun yliopiston Karjalan tutkimuslaitoksesta ja Juha Jurveliusta Riistan- ja kalantutkimuksesta kirjoituksia koskevista arvokkaista kommentteista ja korjausehdotuksista. Mikkelin ja Pohjois-Karjalan maaseutuelinkeinopiirit tukivat merkittävästi hankkeen rahoitusta, mistä myös lämpimät kiitokset.

Sisävesiemme kalastusriitojen historiallinen tausta

Ari Lappalainen

Sisällys

1. MIKSI AINA KALASTUSRIITOJA?	9
2. KALASTUSRIITTOIHIN VAIKUTTANEIDEN TEKIJÖIDEN MUUTTUMINEN	10
2.1. Kalastajaryhmät yhteiskunnan muutoksissa.....	10
2.1.1. Omavaraiskalastuksesta ammatti- ja vapaa-ajanpyyntiin	10
2.1.2. Kalastuksen sisältö muuttuu ja muovaa ryhmiä	12
2.1.3 Kalastajaryhmät	14
2.2. Kalastusoikeudet ja päätöksentekojärjestelmä	15
2.2.1. Yleinen kehitys - keskusjohtoisuuden tulo.....	15
2.2.2. Alueellisia eroja	18
2.3. Kalastusriitojen muodonmuutos	20
2.3.1. Rintamalinjat - kalastajat intressiryhminä	20
2.3.2. Kilpailun muodot ja muutos.....	21
3. KALASTUSRIITOJEN MUUTOS JA JATKUVUUS	25
4. LÄHTEET	27
Painamattomia lähteitä.....	27
Sanomalehdet.....	27
Valikoitua kirjallisuutta	27

1. Miksi aina kalastusriitoja?

"Vuonna 1692 Vilppu Halonen ja Matti Puumalainen riitelivät Retulahden kalastuksesta, jonka Halonen tahtoi pidättää kokonaan itselleen. Hän oli repinyt Puumalaisen verkon ja ryhtynyt tappelemaan. Lisäksi hän oli teljennyt kokonaan lahden kapean suun." (Käräjäpöytäkirjan mukaan Saloheimo 1953)

"Nuottamiesten ja verkkomiesten tunteet kuumenivat niin paljon, että he turvautuivat tuuriin ja muutamat jopa aseisiin lauantaina. Yhtä miestä lyötiin, mutta suuremmilta vahingoilta vältyttiin." (Uutinen, Itä-Savo 19.12.1993)

Kalavesistä käydyt riidat ovat kuuluneet maamme asuttamisen kuvaan eräkaudella sekä asutuksen vakiintumisen jälkeiseen elämänmenoon viimeisten vuosisatojen aikana. Ne ovat olleet luonteenomaisia myös 1900-luvun muuttuneessa kalastuksessa. Kalastusriidat ovat viime vuosikymmenten kuluessa itse asiassa kärjistyneet. Niiden luonne on muuttunut, vaikka yllä olevista esimerkeistä ei tätä uskoisikaan.

Kun eräkaudella lyötiin samaa elämäntapaa viettänyttä naapuriheimon tai kylän miestä, on kalastuksen eriytyminen vienyt 1900-luvulla yhteiskunnallisen kehityksen muovaamien kalastajaryhmien välisiin ristiriitoihin. Uudet kalastajaryhmät, jotka kalastavat uusin menetelmin, ovat saaneet perinteisemmin kalastavat vastarintaan. Uudet ryhmät riitelevät lisäksi keskenään. Ryhmien ristiriitoja ruokkivat edelleen kalastusoikeuksien ja päätöksentekomahdollisuuksien erot. Vaikka kalavesillä heiluvat edelleenkin nyrkit ja kiertyvät salajuonet, ovat riidat myös siirtyneet kalavesiltä lehtien mielipidekirjoituksiin, kalastuksen paikalliseen säätelyyn ja kalastuslainsäädännön valmisteluun.

Tarkastelen tässä artikkelissa 1900-luvun sisävesikalastuksen konflikteja sekä erityisesti niihin johtaneita syitä ja historiallisia taustoja. Paneudun erilaisten kalastajaryhmien erilaiseen asemaan kalastuksen päätöksentekojärjestelmässä sekä tarkastelen itse konfliktien luonteen muutosta. Pohdin myös tekijöitä, jotka vaikuttavat kalastusriitojen jatkuvuuteen ympäröivän maailman muuttuessa. Tämä kirjoitus perustuu viimeisteltävänä olevaan kalastuskulttuurin muutosta käsittelevään väitöskirjaani sekä artikkeliini 'Kalastuskulttuuri muuttuvassa yhteiskunnassa' (Lappalainen 1995).

2. Kalastusriitoihin vaikuttaneiden tekijöiden muuttuminen

2.1. Kalastajaryhmät yhteiskunnan muutoksissa

Keskenään nahinoivien kalastajaryhmien erojen taustalla ovat 1800-luvun lopulla alkaneet yhteiskunnalliset murrokset. Tarkastelenkin aluksi näiden muutosten vaikutuksia kalastajaryhmien muodostumiseen.

2.1.1. Omavaraiskalastuksesta ammatti- ja vapaa-ajanpyyntiin

Sisävesikalastus muovautui osaksi paikallista omavaraistaloutta, kun keskiajalta lähtien asutuksen levitessä ja vakiintuessa luovuttiin liikkuvasta erätaloudesta.

Kalastuksen eriytyminen maaseutukylien omavaraistaloudesta alkoi 1800-luvun lopulla. Avaintekijöitä tässä muutoksessa ovat olleet siirtyminen rahatalouteen, maaseutuväestön sosiaaliset erot sekä syntynyt palkkatyön ja vapaa-ajan ero. Kaupungistumisen seurauksena on siirrytty moderniin 'kaukokalastukseen'.

Omavaraistalouden perintö

Itäsuomalaisia kyliä luonnehti 1800-luvun lopulle omavaraistalous ja moninaistalous, johon kalastus osana niveltyi. Vaikka luontaistuotteita vaihdettiin ja rahaakin tarvittiin erikoistuotteisiin ja verojen maksuun, tuotettiin hyödykkeet vielä pääasiassa paikallisesti talouksien omiin tarpeisiin. Elämänmuoto edellytti monien paikallisten toimeentulolähteiden käyttöä työvuoden kierron mukaisina jaksoina.

Uusien viljelysmuotojen ja laajenevan karjatalouden rinnalla olivat yhä tärkeitä vuotuisrytmin mukainen kaskenpoltto ja kausipyynti. Tuolloisessa omavaraiskalastuksessa hyödynnettiin vuotuisia saalishuippuja ja tähdättiin myös ylijäämiin, sillä ruokatalous oli työvuoden kierron edellyttämää varastotaloutta.

Omavaraistalouteen niveltyneen kalastuksen pitkä murroskausi oli samanaikainen voimistuvan rahatalouden kanssa. Siirtyminen rahatalouteen kesti maatilataloudessa kauan. Itä-Suomessa muutoksen käynnisti karjatalouden sekä metsätalouden nousu 1870-luvulta lähtien. Ne alkoivat tuoda maaseudulle rahaa.

Itse maatalous antoi kuitenkin rahatuloja vain kookkaille tiloille. Pientiloilla ja maaseudun pieneläjillä liikkunut raha oli aina 1940-luvulle asti lähinnä tuottavien sivuelinkeinojen ansiota. Samalla kun syntyi uusia rahallisia toimeentulolähteitä, alkoi myös osa perinteisistä maaaseudun sivuelinkeinoista perustua rahatalouteen. Merkittävimpiä olivat metsätalouden työt, mutta näihin toimeentulolähteisiin lukeutui myös kalastus.

Tyypillistä uudelleen muovautuvalle monitoimitaloudelle oli, että omavaraistaloudellisia ja rahataloudellisia toimeentulolähteitä yhdisteltiin kauan keskenään. 1930-luvulla rahatalous saavutti vakiintuneen osansa elämässä, mutta syrjäseudut oli-

vat jälkijättöisiä. Tällaisia olivat esimerkiksi suurten järvien saaristot. Monitoimitaloudelliset piirteet ovat säilyneet maatilataloudessa nykypäiviin asti, mutta ne ovat olennaisesti heikentyneet mm. maatilatalouden rationalisoitumisen vuoksi 1960-luvulta lähtien.

Talouksien supistuva kotitarvepyynti

Omavaraistaloudelliselle kalastukselle muodosti uusissa vaihdannallisissa oloissa jatkumon pienimuotoinen paikallinen kotitarvekalastus. Siirtyminen siihen oli sisävesipyynnissä samanaikaista maailmansotien välisen vaihdantaan siirtymisen kanssa.

Kotitarvekalastus edustaa yhtenä myöhäisenä piirteenä maaseudulla vallinnutta monitoimitaloutta. Vaikka onkin siirrytty kohti yhä täydellisempää vaihdantaa, eivät ruokatalouksien kaikki omavaraistaloudelliset piirteet ole poistuneet. Kalastuksen kotitarveluonne on säilynyt osana kalastusta 1990-luvulle saakka ja siirtynyt maaltamuuttajien mukana myös kaupunkeihin.

Kalan käytön muutokset vaikuttivat olennaisesti omavaraikalastuksen supistumiseen. Suurten kalamäärien omavaraispyynti ja kalan varastointi alkoivat vähentyä, kun siirryttiin rahatalouden voimistuessa kalakauppaan. Vähitellen siirryttiin kohti ostetun tai itsepyydetyn tuorekalan käyttöä. Kalan käyttöön vaikuttivat edelleen 1960-luvulta lähtien kilpailevat kalatuotteet. Kalankäyttötottumusten säilyminen, laadulliset tarpeet ja paikoin myös järvikalan tarjonnan puutteet ovat kuitenkin omalta osaltaan säilyttäneet kotitarvekalastusta.

Käsitteenä kotitarvekalastus esiintyi ensi kertaa 1930-luvulla ja 1940-50-luvuilla se tarkoitti tilastoissa kaikkea ei-ammattimaista pyyntiä. Jatkossa se yhdistettiin virkistyskalastuksen käsitteeseen tai nähtiin vaihtoehtona sille.

Ammattikalastus muovautuu ja rationalisoituu

Ammattikalastuksen ensimmäisenä vaiheena oli maaseudun talousmuotoihin niveltyneen ammattikalastuksen synty. Kalastus irtaantui 1800-luvun lopussa ja 1900-luvun alkupuolella omavaraistaloudesta erääksi rahatulojen lähteeksi. Etenkin pientilallisten ja tilattomien harjoittama ammattimainen kalastus voimistui järviolueilla 1900-luvun alkupuolella. Joillain alueilla oli merkittävää ammattikalastusta jo 1800-luvun lopussa. Kehityksen paikalliset edellytykset riippuivat kalastusmahdollisuuksista, kalatuloja tarvitsevien pientilallisten ja tilattomien määrästä, kalan markkinointimahdollisuuksista, alueen sijainnista asutuskeskuksiin nähden sekä liikenneyhteyksistä.

Ammattikalastuksen varhaisimmassa vaiheessa myytiin erikoistuotteita, lohikaloja sekä suolakalaa. Ammattikalastuksen voimistuminen 1900-luvun alkupuolella perustui mahdollisuuksiin markkinoida suuria tuorekalamääriä asutuskeskuksiin. Eräs edellytys tälle oli kalanvälitystoiminnan kehittyminen.

Ammattimaisten kalastajien talousmuoto oli 1960-luvulle saakka muunnos pientilallis-metsätyömiehen talousmuodosta. Talousmuodon mureneminen ja ammattien eriytyminen ajoittui 1960-70-luvuille. Tällöin alkoi uusi vaihe ammattikalastuksessa järviolueilla. Kyseessä oli henkilökohtaiseen yrittäjyyteen perustuvan ammattikalastuksen synty, irtaantuminen aiemmasta maaseudun monitoimitaloudesta.

Murros oli yhteydessä kalastuksen taloudellisen kannattavuuden kiristymiseen, toisaalta maa- ja metsätalouden murrokseen ja rationalisointiin. Ammattikalastus alkoi maatilatalouden tavoin rationalisoitua yritystoiminnaksi. Siitä muodostui 1980-luvulta alkaen itsenäinen ammatti tai palkkatyö ja maatilatalouden sivuammatti. Osa ammattimaisesta kalastuksesta jäi samalla pienimuotoiseksi ja taloudellisessa mielessä kannattamattomaksi toiminnaksi.

Ammattimaisen kalastuksen luonteen muuttuminen heijastuu myös käsitteissä. 1970-90-luvuilla on käytetty käsitteitä pää- ja sivuammattikalastus sekä liitännäis-, osa-aika- ja ansiokalastus. Viimeksimainittu kuvaa pienimuotoiseksi jäänyttä kausiluonteista myyntiinkalastusta.

Virkistyskalastuksen kehityslinja

Virkistyskalastuksen ovat luoneet elinkeinorakenteen ja ammattien muutos, ero työn ja vapaa-ajan välillä, kaupungistuminen sekä näistä tekijöistä johtuva vieraantuminen luonnosta ja alkutuotannosta. Uudet sosiaaliryhmät alkoivat kalastaa uusien perustein: virkistysnäkökohdat - rentoutuminen, pyyntielämykset ja luonnon kokeminen - ovat tulleet hyötynäkökohtia voimakkaammiksi. Virkistyskalastuksen kehitysvaiheina voidaan Suomessa erottaa varhainen 'elitistinen' virkistyskalastus sekä nykyaikainen, laajojen kansankerrosten pariin levinnyt virkistyskalastus.

1800-luvun lopun ja 1900-luvun alun kalastuskirjallisuudessa esiintyvä urheilukalastus -käsite yhdistyy yhteiskunnallisen kehityksen synnyttämiin ylempiin kalastaviin sosiaaliryhmiin. Virkistyskalastus tässä muodossaan alkoi Suomessa 1800-luvun jälkipuoliskolla. Varhainen urheilukalastus oli lähinnä koskikalastusta, johon oli saatu vaikutteita englantilaisilta 'herrasmieskalastajilta'.

Virkistyskalastuksen yleistymiselle oli edellytyksenä elinkeinorakenteen muutos, joka alkoi 1920-30-luvuilla ja kiihtyi 1950-luvulta lähtien. Käsitteet virkistyskalastus ja vapaa-ajankalastus liittyvät tähän vaiheeseen. Virkistyskalastus käsitteenä esiintyi kalatalouskirjallisuudessa 1930-luvulla yhdistettynä kotitarvekalastuksen käsitteeseen. 1960-70-luvuilla se alkoi esiintyä vaihtoehtoisenakin käsitteenä kotitarvekalastukselle.

Virkistyskalastus-käsite on ollut urheilukalastus -käsitettä laaja-alaisempi. Kun urheilukalastus rajautuu viehe- ja vakalastukseen, kuuluu virkistyskalastuksen piiriin ylipäätään kaikki virkistysnäkökohtia sisältävä kalastus. Käsitteen käyttöönottoon, vakiintumiseen ja yhteyteen kotitarvekalastus-käsitteen kanssa sisältyy virkistyskalastuksen leviäminen kansan pariin. Yhteiskunnallinen murros heijastui sotien jälkeen myös uuden, virkistyskalastuksen kanssa osittain rinnakkaisen käsitteen syntymisenä: käyttöön otettu vapaa-ajankalastus-käsite kuvasi alkuaan kalastusharrastuksen palkkatyösidoksisuutta.

2.1.2. Kalastuksen sisältö muuttuu ja muovaa ryhmiä

Kalastajien määrittelyistä

Edellä käytetty kalastuksen kolmijako on taloudellisperusteinen. Kalastajien määrittely ryhmiin yksin sen perusteella on osoittautunut keinotekoiseksi. Varsinkin kotitarvekalastuksen ja virkistyskalastuksen erottaminen toisistaan on osoittautunut vaikeaksi. Kriteereinä on yritetty käyttää mm. saaliin arvoa kotitaloudessa sekä kalastuskustannusten ja saaliin suhdetta.

Tosiasiaa hyöty- ja virkistysnäkökohdat ovat esiintyneet ei-ammattimaisessa pyynnissä rinnakkain. Käsiteltäessä aikaa ennen 1950-lukua, jolloin virkistyskalastuksella oli elitistinen luonne, on perusteltua erottaa toisistaan ryhminä paikalliset kotitarvekalastajat sekä varhaiset urheilukalastajat. Sotien jälkeen yhteiskunnallinen muutos on aiheuttanut sen, että ei-ammattimaisesti kalastavia henkilöitä on syytä käsitellä 1950-60-luvuilta lähtien yhtenä suurena kotitarve- ja virkistyskalastajien tai vapaa-ajan kalastajien pääryhmänä.

Ammattimainen kalastus on voitu määritellä melko selkeästi. Ammattimaisena voidaan pitää rahatuloihin tähtäävää kalastusta, joka on vuosittain ja pyyntijakson aikana toistuva työvuoden osa sekä vakituinen osa toimeentuloa. Edellytyksenä sille on markkinoinnin ja rahatulon säännöllisyys. Pää- ja sivuammattikalastajia on voitu erottaa toisistaan kalastustulojen osuuden sekä pyyntiin käytetyn vuotuisen työpanoksen mukaan.

Kalastuksen muuttuva merkitys

Kalastusta ovat ohjanneet pyyntiin sisältyneet aineelliset ja aineettomat arvot. Hyötynäkökohtia ovat pyynnin ruokataloudellinen merkitys sekä rahataloudellinen kannattavuus. Näiden muutokseen on vaikuttanut saadun saaliin määrä, arvo, pyyntikustannukset sekä kalan kulutus- ja markkinointijärjestelmän muutos. Kalastuksen virkistysnäkökohtia ovat puolestaan kalastuksen tarjoama luontoyhteys, kalastuksen mielenkiinto, jännitys, mahdollisuus yhdessä- tai yksinoloon, kilpailullisuus sekä rentoutuminen.

Hyöty- ja virkistysnäkökohdat ovat vähitellen eriytymässä toisistaan. Tähän ovat syynä luontosuhteen muuttuminen kaupungistuvassa yhteiskunnassa sekä kalastusammatin harjoittamisen kiristyneet ehdot. Paikallisesta omavaraispyynnistä on siirrytty kohti rahataloudellisia hyötynäkökohtia sisältävää ammattipyyntiä sekä toisaalta yhä pelkistyneempiä virkistysnäkökohtia sisältävää vapaa-ajankalastusta.

Paikallista omavaraiskalastusta luonnehti toiminnallinen, maaseudun työ- ja elämänrytmin mukainen luontoyhteys. Hyöty ja huvi niveltivät toisiinsa monitoimitalouden sisältyneissä vuotuisrytmin mukaisissa töissä, eikä ero työn ja vapaa-ajan välillä ollut jyrkkä. Talonpoikaisesta käsityksestä poikkesi sivistyneistön ja kaupunkiväen piirissä syntynyt luontokäsitys, jossa luonto toisaalta otettiin tehokkaampaan hyötykäyttöön, toisaalta se alettiin kokea irrallisempaan elämysten lähteenä. Varhaista virkistysnäkökohtien eriytymistä edusti 1800-luvun lopulla alkanut urheilukalastus.

Paikalliseen kotitarvekalastukseen sisältyi edelleen 1900-luvun alkupuolella hyöty- ja virkistysnäkökohtien yhteys. Kalastajien tausta oli sama myös voimistuneessa ammattipyyntissä, vaikka tämä olikin rahataloudellinen toimeentulolähde, jossa hyötynäkökohdat luonnollisesti korostuivat.

Vaikka kaupungistumisen ja palkkatyön seurauksena elämänrytmi on muuttunut 1950-luvun jälkipuoliskolla, eivät maaltamuuttajat ja heidän jälkeläisensä ole luopuneet vanhasta kalastuksensa toiminnallisesta sisällöstä. Vapaa-ajankalastus ei yleensä rajaudu pelkästään virkistysnäkökohtiin, vaikka sen perinteiset hyötynäkökohdat ovat heikkenemässä ja virkistysnäkökohdat eriytymässä. Muutos on ollut nopeampaa taajama-asukkailla ja palkansaajilla kuin maaseudun kalastajilla, sekä ylipäättään nuoremman polven kalastajilla. Osa vapaa-ajankalastuksesta on myös eriytynyt virkistysnäkökohtiin perustuvaksi pyynniksi.

Ammattikalastuksen ehtoja ovat puolestaan sanelleet kiristyneet rahataloudelliset hyötynäkökohdat. Tästä huolimatta kalastuksen harjoittamiseen vaikuttavat edelleen aineettomat arvot ja tottumus, jotka pitävät pyyntiä yllä.

Nuottakuntia sulassa sovussa Höytiäisen kesäöisten apajien äärellä. Kalastuksessa on vesien yhteiskäytön vuoksi korostunut tarve sosiaalisuuteen ja ilonpitoon - kateus ja kalariidat ovat asian käänttöpuoli. (Kuva: Viljo Tanskanen, 1937)

2.1.3 Kalastajaryhmät

Kalastajissa voidaan erottaa ryhmiä, joiden kalastuskäyttäytyminen ja suhde kalastusresursseihin on ollut erilainen. 1860-luvulta 1950-luvulle sisävesikalastajat jakautuivat kolmeen pääryhmään: omavarais- ja kotitarvekalastajiin, ammattimaisiin kalastajiin (1890-1950-luvut) sekä varhaisiin urheilukalastajiin. 1950-60-luvulta alkaen käyttäjäryhmiä on ollut kaksi: vapaa-ajankalastajat (eli kotitarve- ja virkityskalastajat) sekä ammattimaiset kalastajat. Kalastajien välillä on eroja pyyntitekniikan käytössä sekä yleensä kalastusresurssien käytön laadussa. Nämä tekijät ovat muovanneet pääryhmien sisälle alaryhmiä.

Nykyään tunnettuja kalastuksen perustekniikoita käytettiin jo esihistoriallisessa ja keskiaikaisessa sisävesikalastuksessa. 1800-luvun lopulta ja erikoisesti 1950-luvulta alkaen on tekniikan muutos ollut nopeaa. Aktiiviset koukkupyntimenetelmät ovat suosittuja virkistyskalastuksessa, passiivinen koukkupynti on taantunut. Perinteiset pienet sulkupydykset ovat vaihtuneet rautalankakatiskoiksi ja verkkopynti on materiaali muutostensa ansiosta tehnyt läpimurron. Saartopynti, sulkupynti ja verkkopynti ovat myös kehittyneet ammattimaiseksi suurpyynniksi. Aiemman rantavesiin keskittyvän avovesipyynnin sijasta pyyntitekniikan kehitys on mahdollistanut selkäviesien ympärivuotisen käytön niin vapaa-ajan- kuin ammattikalastuksessa.

Kalastusmuotoja on voitu varsin vapaasti yhdistellä. Ne ovat tarjonneet erilaisia lähtökohtia hyöty- ja virkistysnäkökohtia ajatellen ja valinnat määräytyvät mm. kalastajan toimeentulolähteiden ja mielenkiinnon pohjalta.

Varhaiset omavaraiskalastajat käyttivät tavallisesti useita kalastusmuotoja mahdollisuuksiensa ja mieltymystensä mukaan. Osa kalastajista keskittyi nuottaukseen. Kalas-

tajien varallisuuserot näkyivät nuottauksen keskittymisessä talollisille. Myöhemmät paikalliset kotitarvekalastajat olivat edelleen kalastuksessaan lähinnä 'yleismiehiä'. Hyötynäkökohtien heikkenemistä kuvasti kuitenkin nuottauksen väheneminen ja pyynnin muuttuminen pienimuotoisemmaksi. Elitistiset urheilukalastajat olivat erikoistuneet vapaa-ajankalastukseen.

Vapaa-ajankalastajissa erottuu 1950-60 -luvulta lähtien maaseudulla asuva kalastajien ryhmä, jonka kalastukseen sisältyy muiden motiivien ohella hyötynäkökohtia. Passiivinen pienpyynti on heillä 1960-luvulta alkaen keskittynyt verkko- ja sulkupyynniksi, lisäksi on voitu harrastaa mm. ongintaa ja pilkintää. Taajamiin ja palkkatöihin muuttaneissa vapaa-ajankalastajissa erottuu edellämäinnittuihin kalastajiin rinnastuva suuri yleiskalastajien ryhmä, joka harrastaa verkko- ja katiskapyyntiä, uistelua, pilkkimistä ja ongintaa. Heidän taustansa on useinkin maaseudun kalastuksessa, mutta hyötynäkökohdat ovat vähentymässä. Vapaa-ajankalastajissa on erottunut lisäksi edellisistä poikkeava ryhmä, liikkuvammat kalastusspecialistit, jotka ovat keskittyneet uisteluun, pilkkiongintaan ja perhosteluun, usein myös näiden kilpailutoimintaan. Tämä suuntaus voimistui 1980-luvulla ja kuvastaa virkistysnäkökohtien eriytymistä.

Ammattikalastajien pyynnissä voidaan havaita suuntaus kohti erikoistumista ja suurpyyntiä. Kalastus sisävesillä perustui 1950-luvulle saakka pääosin muikun nuotta- ja verkkopyyntiin, mutta siihen kuului usein myös muiden kalojen verkko-, sulk- ja koukkupyyntiä. 1960-luvulta lähtien on siirrytty yhä enemmän suurpyydysten käyttöön. 1980-luvulla ovat järvillä alkaneet erottua aiempaa erikoistuneemmat pää- ja sivuammattikalastajat, joiden valinnoissa esiintyy useimmiten muikun troolauksia, talvinuottoa, avovesinuottoa tai sulkupyyntiä.

Kalastajien välillä on ollut eroja myös suhtautumisessa kalastuksen kehittämiseen. 1900-luvun alkupuolella ammattikalastajat ja vuosisadan jälkipuoliskolla ammattikalastajien lisäksi osa vapaa-ajankalastajista ovat pyrkineet aktiivisesti kehittämään kalastustaan. Ammattikalastajilla tähän on ollut syynä taloudellisten seikkojen sanelema tarve, vapaa-ajankalastajilla taas halu kehittää harrastusta.

2.2. Kalastusoikeudet ja päätöksentekojärjestelmä

Kalastuksen päätöksentekojärjestelmä sekä kalastusoikeus ovat muovautuneet pitkän oikeus- ja tapahistoriallisen kehityksen sekä keskushallinnon ohjailun pohjalta. Kehityksen pääsuuntana on ollut keskusjohtoisen kontrollin voimistuminen. Tästä huolimatta kalastusoikeuden ja päätöksentekojärjestelmän toteutumisessa on suuria alueellisia eroja, jotka perustuvat alueiden erilaiseen nautintahistoriaan ja tapaoikeuteen.

2.2.1. Yleinen kehitys - keskusjohtoisuuden tulo

Tapaoikeudesta lainsäädäntöön

Kalavesien omistus- ja käyttöoikeuksien järjestelmä on monikudoksinen. Siinä näkyy monivaiheinen alueiden valtaushistoria sekä erilaisten omistus- ja käyttöoikeuksien sekä tapakäytäntöjen rinnakkaisuus.

Ennen 1900-lukua kalavesien perinteisissä hallintamuodoissa esiintyi yhteishallintaa ja -käyttöä sekä toisaalta yksityistä hallintaa ja käyttöä. Nämä muodot saattoivat pohjautua maanomistukseen tai olla siitä riippumattomia. Vallitsevimpaksi tyyppiä tuli asutuksen levitessä ja vakiintuessa maanomistukseen pohjautuva kylien vesien yhteishallinta.

Kalastusoikeuksien ääripisteinä ovat yhä omistukseen perustuva pysyvä yksityinen valtaus sekä valtauksen lyhyeen keston perustuva vapaa yleinen käyttö. Vallitsevin kalaveden käyttötapa on kuitenkin yhteiskäyttö omistus- ja käyttöoikeuksien pohjalta. Pitkälti tämän vuoksi sosiaalinen tapaoikeus, kilpailu ja säätely ovat kalavesillä keskeisiä kysymyksiä.

Pitkä tapa- ja oikeushistoriallinen kehitys kuvastui vuoden 1902 kalavesiä koskevassa lainsäädännössä, joka on nykyisten kalastusoikeuksien tärkein muovaaja. Lainsäädäntö korosti maanomistukseen pohjautuvaa kalastusoikeutta. Jakokuntien yhteiset vesialueet rajattiin välirajalain perusteella. Jäänteinä vesistöjen yleiskäytöstä lakiin tuli rajattu yleiskalastusoikeus valtiolle kuuluvilla suurilla selillä. Lainsäädäntöön tuli mukaan myös ylimuistoinen nautinta toisen kylän alueella tai kylänrajan ulkopuolella.

Kalastuslainsäädännön uudistaminen, muun muassa yleiskalastusoikeuksien ja maatomien kalastusoikeuksien laajentaminen, on ollut esillä 1900-luvun aikana. Muutosvaatimukset johtivat vuoden 1951 kalastuslakiin sekä vuoden 1982 kalastuslainsäädäntöön. Tilattomien kalastusoikeus kylissä turvattiin vuoden 1951 laissa. Yleiskalastusoikeuksia lisättiin vapauttamalla onkiminen ja vuonna 1982 pilkkikalastus. Vuoden 1982 lainsäädäntö paransi vapaa-ajankalastajien ja erityisesti ammattikalastajien asemaa.

Järvikalastuksen tärkeimmiksi vesialuetyypeiksi ovat muodostuneet yksityisvesialueet, kylien jakamattomat vesialueet sekä yleisvesialueet. Jakamattomilla vesillä omistusoikeudet ovat pirstoutuneet ja vesialueita on myös jaettu yksityisvesiksi, sillä vuoden 1902 välirajalaki mahdollisti myös kalavesien jaot osakkaiden kesken. Kalastusoikeus on vesialuetyypistä riippuen voinut olla 1900-luvulla kiinteistön omistukseen perustuvaa, sopimusperäistä tai ns. yleiskalastusoikeuksiin nojaavaa oikeutta eri vesialuetyypeillä. Lisäksi kalastusoikeuteen vaikuttavat eri kalastusmuotoja koskevat yleiset ja paikalliset säädökset.

Päätöksentekojärjestelmä rakentuu

Kalastuksen yhteisöllinen ja keskusjohtoinen päätöksentekojärjestelmä on muotoutunut nykyiselleen vähitellen 1900-luvun kuluessa, lähinnä vuoden 1902 kalastussäännön sekä vuosien 1951 ja 1982 kalastuslakien perusteella. Tätä ennen kalastuksessa ei ollut omia paikallisia hallinto-organisaatioita.

Yhteisöllisen päätöksenteon tason ovat muodostaneet kalastuskunnat ja kalastajainseurat sekä laajemmat kalastusalueyhteisöt.

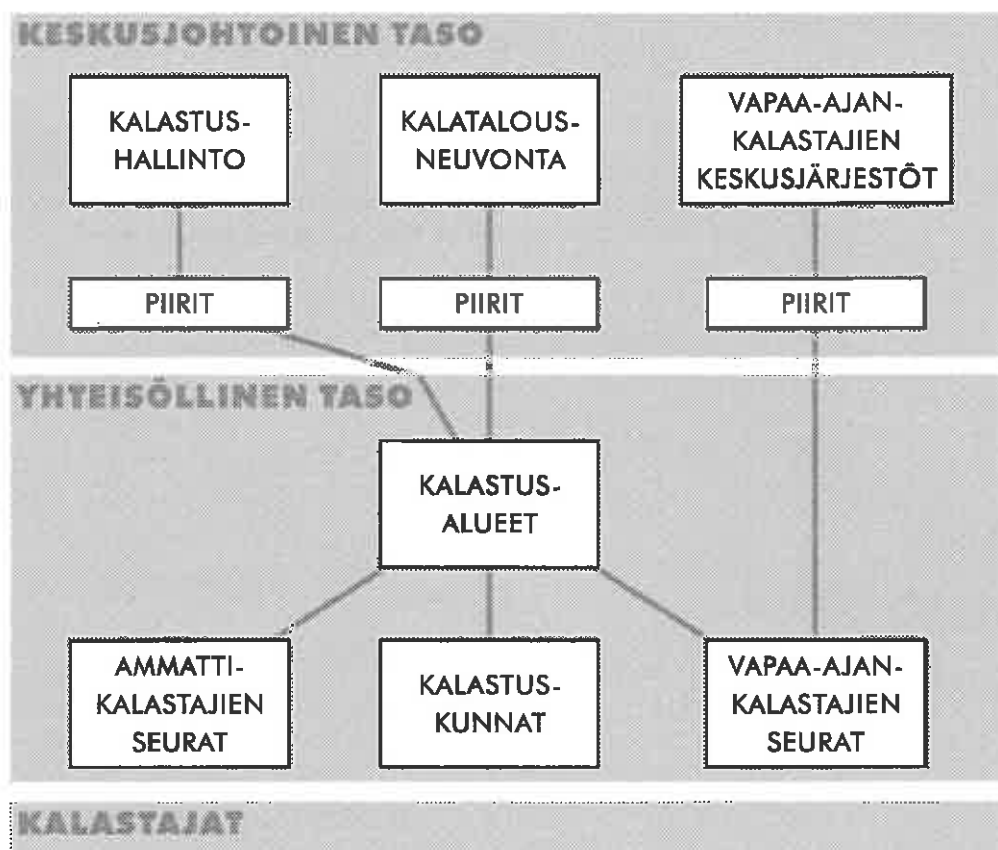
Paikallisyhteisöllisen päätöksenteon kulmakiviksi ovat kehittyneet 1900-luvulla kalastuskunnat, joiden päätöksenteossa osakas on voinut olla mukana osuutensa mukaisesti tai kalastuskunnan päättämällä muulla tavalla. Vuoden 1902 kalastussäännön velvoitteista huolimatta kalastuskuntalaitos käynnistyi koko Suomessa hitaasti. Kattavasti ne järjestäytyivät vuoden 1951 kalastuslain nojalla ja uudelleen vuoden 1982 lainsäädännön pohjalta.

Kalastuskuntien ja yleisvesialueiden muodostamien kalastushoitoyhdistysten perustamista suositeltiin jo vuosina 1902 ja 1951. Vuoden 1982 jälkeen kalastushoitoyhtymät ja yleisvesien hoitokunnat korvattiin kalastusalueilla. Paikalliseen päätöksentekoon tulivat mukaan vesienomistajien edustajien lisäksi ammattikalastajien ja vapaa-ajankalastajien seurojen edustajat.

Päätöksentekojärjestelmän keskuksia ovat olleet 1900-luvulla valtion kalastushallinto, valtakunnallinen kalatalouden neuvontaorganisaatio (per. 1891, vuodesta 1978 Kalatalouden Keskusliitto) sekä vapaa-ajankalastajain keskusjärjestöt.

Päätöksenteon hierarkisuus

Päätöksentekojärjestelmän hierarkisuus on esitetty kuvassa 1. Kalatalouden neuvontaorganisaatio on hallinnut paikallista päätöksentekoa, sillä sen alaisina ovat olleet maakunnalliset piirit ja jäsenjärjestöinä muun muassa kalastuskunnat. Kalatalousneuvonnan ja suunnittelun ohella neuvonta onkin ollut kalavesien omistajien etujärjestö. Valtion kalastushallinto on ulottunut vasta vuodesta 1983 alkaen lääneihin. Tällöin laki loi valtion piirihallinnon, jolle on kuulunut kalastusalueiden toiminnan ohjaus sekä kalastuksen edunvalvonta.

Kuva 1. Kalastuksen päätöksentekojärjestelmän tasot ja keskeiset organisaatiot 1990-luvulla.

Kalastusalueet ja niitä edeltävät alueyhteisöt ovat olleet paikallisia, mutta toimineet myös välittävänä portaana keskusjohtoisen ja paikallisyhteisöllisen päätöksenteon välillä. Kalastuskuntien asema on ollut niissä keskeinen, koska ammatti- ja vapaa-ajankalastajien seurat tulivat mukaan alueyhteisöjen päätöksentekoon vasta 1980-luvulla.

Kalastuskuntien osakasrakenne on Suomessa muuttunut kalavesiosuuksien pirstoutuessa. Kehitys on ollut samansuuntaista kuin kalastavan väestön rakenteen muuttuminen. Vedenomistajia eivät ole enää vain paikalliset kalastajat, vaan myös ulkopaikkakuntalaiset vapaa-ajankalastajat. Kalastuskuntien päätöksenteko ei ole muuttunut yhtä nopeasti, vaan se on säilynyt paikallisten kalastajien yhteisöllisenä toimintana. Se nojaa tämän yhteisön tapasäännöstöön ja arvoihin. Ulkopaikkakuntalaiset osakkaat

ovat olleet passiivisia ottamaan osaa kalastuskuntien toimintaan, toisaalta myös mahdollisuudet siihen ovat vähäisemmät.

Vapaa-ajankalastajien seurojen ja ammattikalastajien yhteisöjen jäsenistäkin suuri osa on vedenomistajia, mutta nämä seurat edustavat omia eriytyneitä päämääriään. Ne ovat syntyneet pääosin 1900-luvun jälkipuoliskolla ja edustavat kalastuskunnista poiketen kaupungistuvalla yhteiskunnalla tyypillistä intressi- tai ammattiperusteista toimintaa.

Maaseudun paikallisten vedenomistajakalastajien asema on päätöksentekojärjestelmässä ollut nykypäiviin asti keskeinen. Tämä johtuu kalastuskuntien päätöksentekoyhteisön rakenteesta ja kalastuskuntien keskeisestä asemasta. Heillä on vahva etujärjestö, kalatalousneuvonta. Vapaa-ajankalastajien ja ammattikalastajien edustajat ovat päässeet myöhään mukaan vesialueita koskevaan päätöksentekoon. He tukeutuvat valtionhallintoon ja vapaa-ajankalastajat myös omiin keskus- ja neuvontajärjestöihinsä.

Kalastuksen merkityksen muuttuessa ja kalastaryhmien muovautuessa kalastusoikeudet ja päätöksentekomahdollisuudet ovat tulleet erilaisiksi eri kalastajille. Nämä seikat ovat olleet taustana päätöksentekojärjestelmään sisältyville kalastajaryhmien välisille ristiriidoille. Liikkuvan vapaa-ajankalastuksen ja ammattimaisen kalastuksen kehittyminen on lisännyt tarvetta kalastaa myös muiden oikeusperusteiden kuin vedenomistuksen pohjalta. Vedenomistukseen perustuva kalastusoikeus ja päätöksenteko niveltyy varsin pitkälti paikalliseen kotitarve- ja virkistyskalastukseen.

Ristiriita käy ilmi muun muassa kalastusoikeuksien säätelyssä. Kalastajaryhmien kalastusmahdollisuudet ovat riippuneet kalastusoikeuksista sekä kalavesien hallintayhteisöistä. Paikallisen päätöksenteon sisältö ei ole aina suosinut liikkuvampien osakkaiden tai vesiä omistamattomien kalastajien kalastusta.

2.2.2. Alueellisia eroja

Kalavesialueiden laajuus, niiden yhteisöllinen käyttö ja suhde lainsäädäntöön on ollut maan eri osissa erilaista. Tämä johtuu erilaisesta nautintahistoriasta ja tapakäytännöstä. Alueelliset erot näkyvät myös kalastuksen yhteisöllisessä päätöksenteossa sekä kalastuksen säätelyssä ja suhtautumisessa siihen. Erot käyvät ilmi esimerkiksi verrattaessa Etelä-Savon ja Pohjois-Karjalan kalavesiolojen kehitystä.

Vesien hallinnan ja tapaoikeuden erot

Etelä-Savon kalavesien pirstaleisuus sai alkunsa, kun asutus ja nautinta levisivät takamaille yhteishallinnallisten jakokuntien piirissä. Syntyi kantatalojen ja niiden muodostamien jakokuntien erillisten maa-alueiden verkosto, joka ei ollut yhteismitallinen myöhempien hallintojärjestelyjen kanssa. Jakokunnat muodostuivat pirstaleisiksi, toisiinsa lomittuviksi ja eri hallintokyläalueella sijaitseviksi 1800-luvun isojaostakin huolimatta. Kalavesioloille tuli myös ominaiseksi yksityis- ja yhteisomistuksen lomittuminen. Koska jakokunnat olivat pieniä ja perustuivat usein sukulaisuuteen, yhteisomistus on usein myös hajonnut yksityisomistukseksi.

Pohjois-Karjalassa asutus- ja nautintahistoria sekä kylän ja jakokunnan suhde on ollut selväpiirteisempi: asutuksellinen kylä on myös omistuksellinen yksikkö, lisäksi kylät ovat olleet taloluvultaan suuria ja alueellisesti laajoja. Näissä oloissa ei yhteisiä alueita ole ollut järkevää jakaa.

Kun piirirajat käytiin vuoden 1902 lain nojalla, jäivät vesialueet Etelä-Savossa pirstaleisiksi. Vesioikeudelliset kylät koostuivat usein eri kyläaloista, niiden vedet saat-

toivat olla useassa kappaleessa eri kylissä, jopa eri pitäjissä. Pirstaleisuutta lisäsivät edelleen 1900-luvun kalavesijaot jakokunnissa. Pohjois-Karjalassa puolestaan vesioikeudellisten kylien rajat noudattivat maa- ja metsäoikeudellisten kylien rajoja. Tuloksena olivat selkeät piirirajat kylien ja niiden vesialueiden ympärillä.

Etelä-Savolainen kalavesien käyttö on ollut piirirajain käynnin jälkeen jakokuntien vesien sisäistä yhteiskäyttöä, jaettujen vesien yksityiskäyttöä sekä yleisvesialueiden yhteiskäyttöä. Paikoin esiintynyt kylävesiä laajempi yhteisnautinta loppui rajainkäyntiin ja ns. ylimuistiset kaukonautinnat lopetettiin pääosin. Kalavesien yhteisöllinen käyttö muovautui 1900-luvun alkupuolella pirstoutuvien kalavesiolojen mukaiseksi.

Pohjois-Karjalassa kalavesien käyttö on ollut avariin kylävesien ja yleisvesien yhteiskäyttöä. Tämän lisäksi jatkui 1900-luvulla monin paikoin vesirajoista, jopa kunnanrajoista, piittaamaton yhteisnautinta peruna vanhasta kalavesien yleiskäytöstä. Kysymys on siis ollut myös tapaoikeudellista ja yhteisöllisistä eroista.

Paikallinen päätöksenteko perustui 1900-luvun alkuun saakka lähinnä tapaoikeuteen. Vuoden 1902 jälkeen alkanut kalastuskuntien järjestäytyminen merkitsi tapaoikeuden siirtymistä yhteisölliseen päätöksentekoon. Kalastuskuntien muodostumisessa oli havaittavissa alueellisia eroja. Etelä-Savossa järjestäytymistä estivät pirstaleisuus ja vesiraja- jaot. Tämä edisti myös laajempien kalastusalueyhteisöjen muodostamista. Päätöksentekoyhteisöissä on ollut eroja myös suhteissa kalavesiosakkuuteen. Etelä-Savon kalastuskunnissa kalavesiosuuden koko on määrännyt kalastajan mahdollisuuksia. Pohjois-Karjalassa sen sijaan osakkuuden koolla ei ole ollut väliä.

Alueellisten erojen vaikutus säätelyyn

Tapaoikeuden pohjalta suhtauduttiin usein kriittisesti 1900-luvun alkupuolen keskusjohtoihin yleisrajoituksiin. Niiden katsottiin sotivan perinteisiä oikeuksia kohtaan. Esimerkiksi atrainkiellon ja siian kutupyntirajoituksen rikkominen oli maantapa. Kun tutkimus ja lainsäädäntö siirtyivät 1980-luvulla kalavarojen hyötykäytön korostamiseen, on suurpyyntiä suosiva keskusjohtoinen linja saanut usein vastaansa paikallisten kalastuskuntien tiukan säätelyn.

Kalavesiolojen alueelliset erot ovat vaikuttaneet kalastusyhteisöjen lupajärjestelyihin ja näin eri kalastajaryhmien mahdollisuuksiin. Jos kalavedet ovat olleet väljiä ja jos niiden yhteisnautinnan perinteet ovat vankat, on kalastuskuntien lupapolitiikkaan kuulunut usein vapaamielisyys kalastuskunnan ulkopuolisia kohtaan. Etelä-Savosta poiketen ovat Pohjois-Karjalassa kalavesien koko, niiden yhteisnautinta sekä pienempi manttaalidoksisuus päätöksenteossa yhdessä mahdollistaneet useinkin väljän luvanmyynnin ulkopuolisille 1950-luvulta lähtien.

Kalavesiolojen paikallinen kehitys on vaikuttanut esimerkiksi vesialueiden yhtenäislupajärjestelyihin. Viehekalastuksen yhtenäislupa-alueiden muodostaminen on ollut hitainta Etelä-Savossa ja nopeinta Pohjois-Karjalassa. Yhtenäislupien muodostamisen edellytykset ovat parhaat siellä missä vesialueet ovat yhtenäisiä ja missä niitä on totuttu käyttämään yhteisesti. Pohjoiskarjalaisilla järvillä yhtenäislupiin siirtyminen jatkoi kylärajoja laajempaa yhteisnautintaa, yhteisöllisen taustan edesauttaessa myös kalastusalueyhteisöjen luomista. Etelä-Savon kalavesillä pirstaleinen vesitilusten hallinta- ja käyttöjärjestelmä sekä näihin oloihin muovautunut yhteisöllinen säätely ovat vaikeuttaneet yhtenäislupajärjestelyjä.

2.3. Kalastusriitojen muodonmuutos

2.3.1. Rintamalinjat - kalastajat intressiryhminä

Edellä tarkastellut kalastajien ryhmät erottuivat toisistaan kalastuskäyttäytymisen yhdenmukaisten piirteiden perusteella. Ryhmät erottuvat myös intressiryhminä, joilla on yhdenmukaisia päämääriä kalastuksessaan sekä sitä kautta yhteisiä kalataloudellisia etuja ajettavanaan. Intressiryhmien ääriviivoihin vaikuttaa olennaisesti suhde kalastusoikeuteen ja päätöksentekojärjestelmään. Tässä suhteessa voidaan erottaa kalaveden intressiryhmäjako paikallisiin osakkaisiin, ei-paikallisiin osakkaisiin, kyläläisiin sekä ulkopuolisiin. Intressiryhmät alkavat erottua silloin, kun ne toimivat yhteisönä, järjestäytyvät ja aktiivisesti ajavat etujaan.

Intressiryhmien ääriviivat

Omaraviskalastajia luonnehti 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa yhtenäisyys. Kalastajien väliset erot kalastuksessa olivat tilakoon mukaista kalastusvarallisuutta lukuunottamatta pitkälti yksilöllisiä. Kalastajissa ei erottunut keskenään kilpailevia selkeitä intressiryhmiä, sillä poikkeamat päälinjoista olivat yksilöllisiä. Kalastusoi-
keudellisesti erottuivat talolliset ja maattomat, mutta toisaalta hallinnollinen kontrolli kalavesillä ei ollut vielä kehittynyt.

1900-luvun alkupuolella muodostui kaksi paikallisten kalastajien intressiryhmää, kotitarve- ja ammattikalastajat. He erosivat toisistaan kalastusresurssien käyttäjinä sekä maaseudun sosiaaliyhtyminä, toisaalta ryhmät olivat kalastajina sisäisesti melko yhtenäisiä. Ammattimaisten kalastajien taloudellisten seikkojen sanelema ekspansio-
visempi suhde kalaveteen loi ristiriitoja intressiryhmien välille. Ryhmien muovautuessa myös niiden suhde päätöksentekojärjestelmään alkoi erota toisistaan. Sekä kotitarve- että ammattikalastajat jakaantuivat vedenomistajiin ja vesiä omistamattomiin. Ammattikalastajat omistivat yleensä vähemmän vesiä ja heillä korostui tarve kalastaa muutenkin kuin vedenomistuksen pohjalta. Alueilla missä kalavesiosakkuus ja sen koko säätelivät kalastuksen laajuutta, muodostui tämä ongelmaksi.

Oman intressiryhmänsä muodostivat 1800-luvun lopulta aina 1950-luvulle varhaiset urheilukalastajat, jotka olivat kalastusalueillaan 'ulkopuolisia'. Heidän erikoistunut kalastuksensa poikkesi paikallisten pyynnistä. Ristiriitoja kuitenkin vähensi heidän kalastuspaikkojensa erillisuus ja kontaktien vähäisyys. Asemaa intressiryhmänä korostivat erikoisoikeudet (koskikalastusalueiden omistus tai vuokraus), toisaalta kuumainen ulkopuolisiin.

1950-luvulta alkaen ovat vapaa-ajankalastajat ja ammattimaiset kalastajat muodostaneet erilliset intressiryhmänsä. Pääryhmät ovat muodostaneet toimeentulo- ja asuinpaikkataustan sekä kalastusresurssien käytön pohjalta pienempiä intressiryhmiään. 1980-luvulla alkoivatkin entisestään korostua paitsi pääryhmien, myös niiden sisäisten pienempien ryhmien erot ja ristiriidat.

Vapaa-ajankalastajat ovat jakautuneet toimeentulo- ja asuinpaikkataustansa perusteella karkeasti paikallisiin maaseudun kalastajiin ja taajamien palkansaajiin. Vapaa-ajankalastajiin muodostui toisaalta kaksi rajoiltaan varsin epämääräistä yleiskalastajien ryhmää sekä kolmas erikoistunut urheilukalastajien ryhmä. Ammattimaisissa kalastajissa ovat erottuneet pää- ja sivuammattimiset kalastajat. 1970-80 -luvuilla taloudellinen panostaminen ammattipyyntiin loi resursseihin dynaamisesti suhtautuvan, erikoistuneen ja uudistushakuisen ryhmän erotuksena ansiotyypiseen sivuammatti-

maiseen kalastukseen nojaavasta ryhmästä, joka läheni maaseudun ei-ammattimaisia kalastajia.

1950-luvun jälkeen kaikki kyseiset intressiryhmät ovat jakaantuneet paikallisiin vedenomistajiin, muihin paikallisiin sekä ulkopuolisiin vedenomistajiin ja kokonaan ulkopuolisiin kalastajiin. Merkitsevin ero on havaittavissa paikallisten vapaa-ajankalastuksen 'yleiskalastajien' sekä erikoistuneiden ja laajempia lupa-alueita tarvitsevien ammatti- ja vapaa-ajankalastajien välillä. Ensinmainitut ovat mukana paikallisessa päätöksenteossa, jälkimmäisten intressit rinnastuvat suurelta osin ulkopuolisten intresseihin, vaikka mukana onkin vedenomistajia.

Ryhmät etujensa ajajina yhteisöissä

Kalastuskuntien päätöksentekoyhteisöt painoutuivat kotitarvekalastajiin sekä 1950-luvulta lähtien paikallisiin vapaa-ajankalastajiin. Alueesta riippuen on mukana ollut myös paikallisia ammattimaisia kalastajia. Kalastuskunnat ovat vaihtelevasti tyydyttäneet myös ulkopuolisten vapaa-ajankalastajien ja ammattikalastajien tarpeita. Ryhmien intressien eriytyminen alkoi vähitellen näkyä kalastuskuntalaitoksen ulkopuolisena järjestäytymisenä, seuratoimintana.

Vapaa-ajankalastajien 1950-luvulla laajentunut seuratoiminta on ollut maaseudulta irtaantuneiden ja usein myös kalastuksessaan erikoistuneiden toimintaa. Varhaisimmat seurat olivat urheilukalastajien seuroja. Ammattikalastajain seuroja oli sisämaassa jo 1900-luvun alkupuolella, mutta toiminnan vähäisyyteen vaikutti päällekkäisyys kalastuskuntatoiminnan kanssa. Maataloudesta irtaantuneiden ammattimaisten kalastajien ryhmä alkoi vähitellen toimia omissa seuroissaan.

Kalastuskunnat eivät ole päätöksentekoyhteisönä edustaneet vain tiettyä kalastajien intressiryhmää, vaan lähinnä läpileikkausta paikallisista vapaa-ajan- ja ammattimaisista kalastajista. Seurat puolestaan edustavat eriytyneintä osaa ammatti- ja vapaa-ajankalastajista. Aktiivisen yhteisöllisen toiminnan ulkopuolelle jää muun muassa kalastukseltaan maaseudun vapaa-ajankalastajia muistuttava maaseututaustasta irtaantunut vapaa-ajankalastajien ryhmä.

2.3.2. Kilpailun muodot ja muutos

Intressiryhmien olemassaoloa ja suhteita on ilmaissut kalastajien välinen kilpailu. Tämä kilpailu on taustana varsinaisille kalastusriidoille. Kalastajat ovat kilpailleet luonnonresurssista sekä oikeuksista kalastaa haluamallaan tavalla. Kalakantojen muutoksia koskevat selitysmallit ovat olleet keskeisin taustatekijä kalastajien välisessä kilpailussa ja sen pohjalta syntyneessä sosiaalisessa sääteltyssä.

Perinteinen kilpailu kalavesillä

Aikana, jolloin kalastus ei ollut vielä sosiaalisesti eriytynyttä, kilpailua luonnehti paikallisuus, henkilökohtaisuus tai kuuluminen tiettyyn kyläyhteisöön (eräkaudella myös heimoon). Kylien välisen kalavesiomistuksen epäselvyys oli syynä esimerkiksi pohjoiskarjalaisen Onkamon tuloon kalastusriitojen näyttämöksi 1700-luvulla.

"...mutta vuonna 1771 onkamolaiset ottivat ohjat käsiinsä, vaikkakin Potoskavaaran tunnettu onkamonkävijä Mauno Pennanen oli Onkamolla

kalassa ollessaan työntänyt onkamolaisen Olli Muijen veneet tuuliajolle sekä lyönyt ja tukistanut Ollia." (Onkamo-Sintsin kalastuskunta, Uno Kurosen kokoama Onkamon historiikki)

Vaikka kilpailu kalapaikoista on kärjistynyt ajoittain riidoiksi, on muistettava, että kilpailu sinänsä on sisältynyt aina yhteisen kalaveden käyttöön. Paikallinen kilpailu- ja tapasäännöstö on päinvastoin hioutunut hyvinkin hienovaraisiin muotoihinsa. Tämä 'sallittu' kilpailu on ilmennyt muun muassa kalapaikkojen käyttösääntöinä sekä tiedon sosiaalisena kätkenä. Kilpailu on ollut myös sosiaalisuutta ylläpitävää ja leikillistä. Seuraavassa on esimerkkejä kesänuottauksen käyttösäännöistä ja toisten kalastajien harhauttamisesta.

"... Salamyhkäisyyteen oli syynä kilpailuhenki. Apajille lähdettiin naapureilta salaa ja liikuttiin mahdollisimman hiljaa. Ensimmäisenä lähtijänä oli köysikäs, joka riensi apajaa valtaamaan ... Mainittu kilpailuhenki ei päässyt häiritsemään emakolla (kutuapaja) vetämisessä. Emakon kunnioittaminen kuului ehdottomiin kalamiesten lakeihin, ensimmäisenä joutuvan oikeus koski vain sivuapajia. - Mutta eipä kai kilpailu haitannut naapurisuhteita. Milloin kalansaanti oli heikkoa kyläilivät nuottueet toisissaan." (Pielinen; Pääkkönen 1964)

"Nuotta-apajan sai vetää kuka vain kerkesi. Merkinä valtaukselta oli nuotan perän saaminen ensin veteen. Usein apajilla karkkyi vuoroaan kolmekin nuottuetta... Suuri nuottasaalis yritettiin siirtää perää vyöryttämättä lappamalla nuotanperästä varovasti veneeseen. Näin muut nuottakunnat eivät huomanneet saalista ja saatiin rauhassa vetää seuraavakin apaja samalta paikalta. Mutta jos kalaa ei tullut, olevinaan vyörytettiin tyhjä nuotanperä täyden näköisenä veneeseen, jotta voitiin rauhassa lähteä paremmille apajille." (Höytiäinen)

Kilpailun luonteen muuttuminen

Kilpailuun on 1900-luvulla tullut mukaan paikallisuudesta riippumaton sosiaalinen taso, eriytyneet kalastajaryhmät sekä päätöksentekojärjestelmä.

Vielä omavaraiskalastajilla oli kilpailu kalastuksen eriytymättömyyden vuoksi pääasiassa pyyntitapahtumiin liittyvää kilpailua kalavesillä, mikä ei kuvastanut intressiryhmien olemassaoloa. Tapasääntöihin pohjautuva kilpailu jatkui myöhemminkin, mutta ammattikalastuksen kehittyminen johti uuteen kilpailuasetelmaan. Luonnonresurssia koskevat selitysmallit alkoivat noudatella eri pyyntitapoja harjoittavien kalastajaryhmien ääriviivoja.

Tämä ilmeni muun muassa silloin, kun kalastajat arvioivat muikkukantojen muutoksia ja kalastuksen vaikutuksia niihin. Ammattipyynti oli intensiivisempää kotitarvepyyntiin verrattuna ja tehokkaat pyyntimenetelmät alkoivat eriytyä ammattikalastajien käyttämiksi. Tällaisia olivat 1900-luvun alkupuolella muun muassa muikun kesäverkopyynti ja talvinuottaus. Yhteisöllisen päätöksenteon sisällössä painottuivat useinkin paikallisten vedenomistajien selitysmallit: ammattipyyntiä saatettiin rajoittaa. 1930-luvulla Onkamojärvellä seudun maattomat ja pientilalliset ammattikalastajat aloittivat talvinuottauksen kymmenen nuottakunnan voimin. Syntynyt riita siirtyi myös kalastuskunnan asiakirjoihin:

"Sellaiset täkäläiset asukkaat, joilla ei ole manttaaliinpantua maata omistuksessa eikä hallinnassa, ymmärsivät että heillä on samanlainen oikeus kyläosuutensa nojalla kalastaa kalastuskunnan vesistöissä kuin maatilain omistajillakin ja "kyläosuuteensa" vedoten rytyivät ammattimaisesti kalastamaan mahdollittoman suurilla pyydysmäärillä. Mutta kun sellainen kalastaminen muotostui ryöstökalastukseksi, ryhtyi osa maanomistajista vaatimaan jonkunlaista järjestystä ja kalastussääntöjen noudattamista ja sitä varten kutsuttiin kalastuskunta kokoukseen 22 päiväksi tammikuuta 1932, mutta kokous muotostui ammattikalastajain taholta niin kiihkeäksi, että puheenjohtaja ajettiin pelloille ja niille, jotka vaativat kalastussääntöjen ja lakien noudattamista, annettiin "kyläosuuden" mukainen selkäsauna, jonka saatuaan he olivat pakoitettuja poistumaan kokouksesta, jolloin ammattikalastajat päättivät, kuten oheellisesta pöytäkirjan otteesta näkyy, lopettaa koko kalastuskunnan, jollaisena se myöskin on näihin asti ollut." (Onkamons-Sintsin kalastuskunta, Kirje Kuopion läänin maaherralle 8.5.1934)

Muikkukato saattoi laukaista käyntiin keskustelun, joka alkoi muikkukannan vaihtelumekanismeista, mutta päättyi kalastusoikeuden perusteisiin. Höytiäisen osalta mietittiin syntyjä syviä 1950-luvulla lehtien palstoilla seuraavasti:

"Tällaisessakin mittakaavassa suoritettu kalaston harvennus korjautui täydellisesti jo yhdessä vuodessa kudun onnistuessa... Nuottamiehet uskovat siian syylliseksi tai oikeastaan ihmisen, joka on hävittänyt hauen, siikakannan kurissapitäjän. Aiotaanko ja osataanko tässä tapauksessa tutkia niin että selvyys tulisi ja mahdolliset väärät käsitykset oikenisivat?" (ammattikalastaja, Karjalan Maa 32/1955)

"Eiköhän sovita siitä, että jätetään siioista syntipukki vielä toistaiseksi tekemättä, sekä julistetaan yhteen ääneen kainostelematta, että Höytiäisen muikkukannan on hävittänyt n.s. ryöstökalastus. Kalastuksen järjestelyä valvomaan ei tarvitse ammattikalastajia... Kuultakoon kuitenkin heitäkin olemattomista kalavesivesiosuuksista." (kotitarvekalastajan vastine, Karjalan Maa 46/1955)

1950-luvulta lähtien kilpailu on erottunut kalojen kannanvaihteluihin liittyvissä kalastusta ja hoitotyötä koskevilla selitysmalleilla. Selitysmallit heijastivat yhä enemmän kalastajien välistä kilpailua, sillä ne noudattivat eri pyyntitapoja harjoittavien kalastajaryhmien ääriä.

Kilpailussa on kuvastunut vapaa-ajan- ja ammattikalastajien alaryhmienkin kilpailu. Tämä kärjistyi 1980-luvulla erikoistuneiden ammatti- ja vapaa-ajankalastajien ryhmien syntyessä. Muikun suurpyynti ja vakalastus olivat tulleet jo osittain tiettyjen ryhmien harjoittamiksi, mutta tärkeän osapuolen muodostivat yleiskalastajat, joista osa oli erikoistunut verkkopyyntiin. 'Yleiskalastajien' selitysmallit ovat painottuneet tavallisesti eniten yhteisöllisen päätöksenteon sisäisessä. Ammattikalastajat ovat puolestaan saaneet tukea tutkimuksen selitysmalleista.

Seuraavat esimerkit kuvaavat troolauksen, vakalastuksen ja verkkopyynnin välistä keskustelua 1980-luvulla. Esimerkit ovat kirjoittajan Höytiäisellä vuosina 1986-92 tekemistä haastatteluita.

"Asia, joka ei mene herroille päihin on tämän järven erillisuus. Ei se lopu, ei se lopu, ne lukeneet sannoot vuan, sannoot vuan ettei pyytämällä kala lopu van minä sanoin viis vuotta kun männään ja kun nyt trooliluvan annoitta niin katottaanhan mitenkä taas muikkukannallekkii voi käyvä." (verkkokalastaja)

"Järvet ovat ylikalastettuja kaikki. Troolaus ja verkkopyynti joutaisivat jäädä jo historiaan." (uistelija)

"Ne nykyiset uistinlaitteet vievät verkot ja repivät niitä. Sellaiset joutaisi kieltää. Vapaushan se on kaikilla pyytää, mutta ei toisten pyytöjä saa vetää. Kyllä minä jos yhyttäsin niitä niin varmasti siunaisin niitä". (verkkokalastaja)

"Moniki sano ja hoki jotta nyt sitä tyhjennetään järvi kun sillä keinon veettään. Ainahan se on mitä uutta järkeillään niin siitähän tulloo hirmunen kahina. Nimenommaan katteus, kala-asioissa tulloo se hirmunen katteus... Muikku kun on vielä nimenommaan semmonen kala, että jos sitä ei pyydetä, se häviää." (troolikalastaja)

Myös Onkamojärven viimeisin kalastusriita 1990-luvun alussa kuvasi näitä asetelmia. Siinä oli kyseessä järvelle pitkän tauon jälkeen uudessa muodossaan omaksutun talvinuottauksen ja paikallisen muun kalastuksen välinen ristiriita. Onkamon perinteet nousivat esiin, kun riita muuttui nuotta- ja verkkomiesten kahinoinniksi.

"Nuotallakäynti Tikkalan miesten kanssa oli todella jännittävä kokemus. Jokaisen jäälläkulkijan näkeminen sai kalastajat varpaisilleen; kukaan ei olisi hämmästynyt, jos tulija olisi ollut aseistautunut." (Toimittaja Tohmajärven-Värtsilän Lehdessä 27.3.1993)

Kalastajaryhmien eriytyessä on ollut havaittavissa, miten erikoistuminen, ekspansiovinen suhde resursseihin sekä aktiivinen suhtautuminen uudistuksiin ovat johtaneet ristiriitoihin traditioon nojaavien käsitysten kanssa. Kärjistyneimmillään ristiriidat ovat olleet innovaatioiden leviämisen yhteydessä, kun erikoistunut kalastajaryhmä on toiminut kalastuksen uudistajana. Näin oli asianlaita esimerkiksi 1980-luvulla troolikalastuksen ja moottoriuistelun yleistyessä. Kalastajien selitysmalleissa ovat olleet päälinjoina vastakkain kalavarojen säästäminen ja tehokkaampi hyödyntäminen.

3. Kalastusriitojen muutos ja jatkuvuus

Kalasotien historialliset taustatekijät sekä niiden muuttuminen 1800-luvulta lähtien on esitetty kuvassa 2. Kaaviossa on eroteltu kalastajaryhmien muodostuminen, kalastuksen päätöksentekojärjestelmän muovautuminen sekä itse konfliktien osapuolten muutos aikajanalla. Kaavion aikajanana leikkauksina havaitaan siirtymävaiheet, jolloin on tapahtunut olennaisia muutoksia sekä kalastajissa, päätöksentekojärjestelmässä että kalastuksen ristiriidoissa.

Kalastusriidat ovat muuttuneet yhteiskunnan muutoksissa paikallisuuteen perustuvista konflikteista entistä monisymppisempiin konflikteihin. Niiden luonne on mutkistunut 1900-luvulla erilaisten kalastajaryhmien muodostuessa ja toisaalta hierarkisen päätöksentekojärjestelmän rakentuessa. Tämä on seurausta siitä, että paikalliseen omavaraistalouteen perustuvasta maatalousyhteiskunnasta on siirrytty rahatalouteen sekä 'ylipaikalliseen' teollisuus- ja palveluyhteiskuntaan.

Paikallinen omavaraiskalastus supistui 1900-luvun alkupuolella pienimuotoisemmaksi kotitarvepyynniksi. Samalla syntyi ammattimaisten sisävesikalastajien ryhmä. Toisaalla kehittyi varhainen elitistinen urheilukalastus. 1900-luvun jälkipuoliskon yhteiskunnallisissa muutosmuutoksissa muodostui vähitellen suuri maaseutu- ja kaupunkiasukkaista koostuva vapaa-ajankalastajien ryhmä. Kiristyneessä taloudellisessa ympäristössä jatkoi osa kalastajista edelleen ammattipyyntiä, joka irtaantui perinteisestä maaseudun monitoimitaloudesta yritystoiminnaksi.

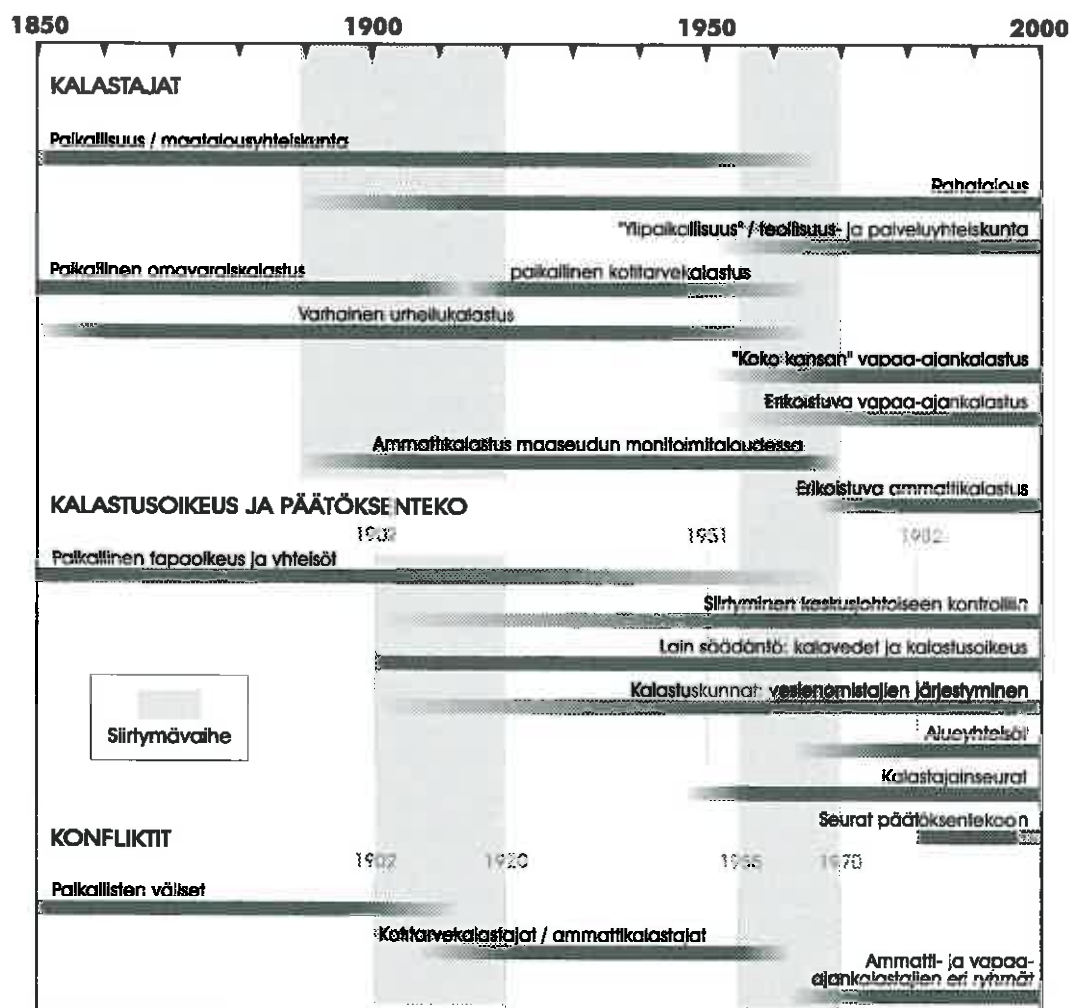
1800-luvun lopun ja 1900-luvun alun kalastusta hallitsi vielä paikallinen yhteisöllinen tapasäännöstö. Kalastuksen päätöksentekojärjestelmä kehittyi tämän rinnalle 1900-luvun kuluessa ja keskusjohtoinen ote voimistui 1902 ja 1951 kalastuslainsäädännön seurauksena. Kalastuskuntalaitos vakiintui 1950-luvulla ja sen 'katoksi' syntyi kalastusaluejärjestelmä 1980-luvulla. Päätöksentekojärjestelmää ovat kuitenkin hallinneet aina 1990-luvulle saakka kalastuskunnissa aktiivisesti toimivat paikalliset kalavedenomistajat.

Kalastuksen historiallisten muutosten mukaisesti sisävesien kalastusriidat olivat luonteeltaan aina 1900-luvun alkupuolelle saakka paikallisia, henkilökohtaisia ja kyläen välisiä. 1900-luvun alkupuolella alkoi esiintyä ristiriitoja omavaraistalouden ja kalastusresursseihin ekspansivisesti suhtautuvan ammattipyyntin välillä. Kalavedenomistuksen keskittyminen paikallisille kotitarvekalastajille kärjisti ristiriitoja. 1900-luvun jälkipuoliskolla kalastusriitojen tausta on monimutkaistunut, sillä kilpailu on ollut ammatti- ja vapaa-ajankalastajien eri ryhmien välistä. Eniten ovat korostuneet paikallisten kalavedenomistajien, ammattikalastajien sekä liikkuvien vapaa-ajankalastajien väliset ristiriidat.

Kalastusriitoja ovat jatkuvasti kirvoittaneet kalastuksen epävarmuus ja pyynnin sosiaalinen luonne. Tapaoikeudellinen ja myöhemmin hallinnollinen säännöstö on määritellyt kulloinkin kalastajien oikeudet kalaveden käyttöön, eikä tämä ole ollut kaikille mieleen. Kyseessä on ollut ikuinen taistelu kalastusmahdollisuuksista. Tämän taistelun luonteeseen ovat vaikuttaneet olennaisesti kalastajien, ja 1900-luvulla myös päätöksentekojärjestelmän, erilaiset käsitykset kalavarojen käytöstä. Tiedon lisääntymisestä huolimatta tälle ei ole ollut varmoja biologisia malleja.

Luonnonresurssin käyttö on määrytynyt viimekädessä kilpailun ja säätelyn pohjalta - vesistöjen 'kantokyky' ja kalastajien määrä on ollut sosiaalisesti mitattua. Mittaaminen

on käynyt yhä monimutkaisemmaksi, kun erilaiset kalastajaryhmät erilaisine käsityksineen ovat alkaneet kilpailla epävarmasta luonnonresurssista 1900-luvun muuttuneissa yhteiskunnallisissa oloissa.

Kuva 2. Sisävesikalastuksen muutos kalastuskonfliktien kannalta.

4. Lähteet

Painamattomia lähteitä

Artikkelin taustana on kirjoittajan Höytiäisen alueen kalastuskulttuurin muutosta käsittelevä vertaileva väitöskirjatyö (Jyväskylän yliopisto, etnologian laitos sekä työn aineisto).

Haastattelut:

Kirjoittajan vuosina 1985-1994 kalastuskulttuurin tutkimustyötä varten tekemät 148 haastattelua. Alueina Höytiäinen, Puulavesi, Suur-Saimaan alue, Inari, Pielinen, Pyhäjärvi, Onkamojärvi, Vehmaskylän alue.

Kalastuskuntien arkistot:

Höytiäisen, Puruveden, Puulaveden ja Vehmaskylän alueen kalastuskunnat sekä Onkamo-Sintsin kalastuskunta

Sanomalehdet

Itä-Savo

Karjalainen

Karjalan Maa

Tohmajärven-Värtsilän Lehti

Valikoitua kirjallisuutta

Acheson, J. M. 1981. Anthropology of Fishing. Annual Review of Anthropology 10. California.

Ahponen, P.-L. & Järvelä, M. 1983. Maalta kaupunkiin, pientilalta tehtaaseen. Tehdastyöläisten elämäntavan muutos. WSOY. Juva.

Cove, J. J. 1973. Hunters, trappers and gatherers on the sea: a comparative study of fishing strategies. Journal of the Fisheries Research Board of Canada.

Gunda, B. 1984. The Fishing Culture of The World. Studies in ethnology, cultural ecology and folklore. Ed. Bela Gunda. Budapest.

Haataja, K. 1949. Maanjaot ja talojärjestelmä. Suomen lakimiesyhdistyksen julkaisu, B-sarja 37. Helsinki.

Honkanen, M.-L. 1985. Kalastusoikeus. Helsinki.

Lappalainen, A. 1988. Höytiäisen ammatillinen kalastus. Painamaton suomalaisen ja vertailevan kansatieteen pro gradu -työ. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä.

- Lappalainen, A. 1995. Pyyntitapojen jaottelusta ja kehityksestä. Julkaisussa Manninen, K. & Westman, K. (toim.): Pyyntitavat ennen ja nyt -symposium 30.11.1993. Riihimäki. Kalastusmuseoyhdistyksen julkaisuja 8: 5-20.
- Lappalainen, A. 1995. Kalastuskulttuuri muuttuvassa yhteiskunnassa. Julkaisussa Hyytinen, L. & Kupiainen H. (toim.): Kalaveteen piirretty viiva. Kalastus ja kalastaja yhteiskunnallisten muutosten pyörteissä. Helsingin yliopiston maaseudun tutkimus ja koulutuskeskuksen julkaisuja 37: 53-87.
- Lappalainen, P. 1970. Säämingin historia 1. Pieksämäki.
- Lehtonen, H., Salojärvi, K., Leinonen, K. & Bakker, B. 1988. Virkistys- ja kotitarvekalastus Suomessa vuonna 1981. Suomen kalatalous 53. Helsinki.
- Lindqvist, O., Vielma, J., Ritola, O. & Lahti, E. 1989. Suomen sisävesien kalatalous. Helsinki.
- Löfgren, O. 1977. Fångstman i industrisamhället. Lund.
- Muje, K. 1995. Kalastuskunta maaseudun ja kaupungin rajalla. Julkaisussa Hyytinen, L. & Kupiainen H. (toim.): Kalaveteen piirretty viiva. Kalastus ja kalastaja yhteiskunnallisten muutosten pyörteissä. Helsingin yliopiston maaseudun tutkimus ja koulutuskeskuksen julkaisuja 37: 151-171.
- Muje, K. 1995. Vapaa-ajankalastajan motiiviperustasta. Julkaisussa Hyytinen, L. & Kupiainen H. (toim.): Kalaveteen piirretty viiva. Kalastus ja kalastaja yhteiskunnallisten muutosten pyörteissä. Helsingin yliopiston maaseudun tutkimus ja koulutuskeskuksen julkaisuja 37: 172-210.
- Pennanen, J. 1986. Talviapajilla. SKS:n toimituksia 445. Helsinki.
- Pirinen, K. 1982. Savon historia 2:1. Pieksämäki.
- Pirinen, K. 1988. Savon keskiaika. Savon historia 1. Kuopio.
- Pitkänen, M., Vepsäläinen, V.-P. & Salmi, P. 1995. Kalavesi kielellä. Kalastuksen järjestämisen ongelmat ja kalaveden merkitys Oriveden kalastajien kertomana. Kala- ja Riistaraportteja 42, 47 s. + liite.
- Pitkänen, M. 1996. Kiehuvat kalavedet. Suomen sisävesien paikalliset kalastuskonfliktit - haaste kalastushallinnolle ja kalavesien käytön järjestämiselle. Kala- ja riistaraportteja 48, 95 s. + 2 liitettä.
- Pohjois-Karjalan alueellinen kalataloussuunnittelu, osa 3, 1985. Kalatalouden nykytila. Karjalan tutkimuslaitoksen julkaisuja 66. Joensuu.
- Pohjola, A. 1983. Kylien välisten vesirajojen käynnit. Maanmittaus Suomessa 1633-1983. Helsinki.
- Pääkkönen, T. 1964. Nurmeksen Ylikylän nuottakalastuksesta Pielisellä. Kotiseutu 4/1964.
- Saarenheimo, J. 1983. Isojaot ja isojaonjärjestelyt. Maanmittaus Suomessa 1633-1983. Helsinki.
- Salmi, P. & Salmi, J. 1993. Sisävesi- ja rannikkokalastaja muutospaineiden alla. Arkipäivän ongelmat ammattikalastajien kertomana. Kalatutkimuksia 72, 117 s.
- Salmi, P., Juvonen, L., Laamanen, K., Piipponen, M. & Pitkänen, M. 1994. Kenen ehdoilla kalavaroja hyödynnetään? Onkamojärven kalastuskiistan taustoja. Kalatutkimuksia 82, 30 s. + 2 liitettä.
- Salmi, P. & Salmi, J. 1995. Pyyntitapojen ja pyyntistrategioiden merkitys kalastusyritysten toiminnassa - Vuoksen vesistön ja Selkämeren ammattikalastuksen muutok-

- sista. Julkaisussa Manninen, K. & Westman, K. (toim.): Pyyntitavat ennen ja nyt -symposium 30.11.1993. Riihimäki. Kalastusmuseoyhdistyksen julkaisuja 8: 67-78.
- Saloheimo, V. 1953. Nurmeksen historia. Kuopio.
- Saloheimo, V. 1973. Kaskesta karjaan. Joensuu.
- Sarmela, M. 1984. Kirjoituksia kulttuuriantropologiasta. Tietolipas 96. Mikkeli.
- Seppovaara, O. 1969. Ison-Saimaan kalat ja kalastus. Suomen kalatalous 38. Helsinki.
- Sipponen, M. 1987. Keskisuomalaisten kotitarve- ja virkistyskalastuksesta ja sen arvosta v. 1981 erityisesti vesioikeudellisen intressivertailun kannalta. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä.
- Smith, C.L. & McKelvey, T. 1986. Specialist and Generalist: Roles for coping with variability. North American Journal of Fishing Management.
- Soininen, A. 1975. Vanha maataloutemme. Historiallisia tutkimuksia 96. Forssa.
- Suomen kalastuslehti 1891-1991.
- Tuomi-Nikula, O. 1982. Keskipohjalaisen kalastajan vuosi. Keski-Pohjanmaan suomenkielisen rannikon ammattimaisen kalastuksen ja hylkeenpyynnin muuttuminen 1800- ja 1900 -luvulla. Kansatieteellinen arkisto 32. Vammala.
- Valkonen, T., Alapuro, R., Alestalo, M., Jallinoja R. & Sandlund, P 1985. Suomalaiset. Juva.
- Viljanen, M. 1987. Muikun luontaiset kannanvaihtelut ja niiden syyt. Julkaisussa Lahti, E. & Eronen, T. (toim.): Voidaanko muikkukantoja hoitaa? Kuopion yliopisto.. Kuopio.
- Wirilander, K. 1989. Savo kaskisavujen kautena. Savon historia 3. Jyväskylä.
- Virtanen, E.A. 1949. Suomalaista tapaoikeutta. Tietolipas 7. Helsinki.

Paikalliset kalastuskonfliktit - tapaustutkimusten kertomaa

Mia Pitkänen

Sisällys

1. LÄHTÖKOHDAT JA TAVOITTEET.....	33
1.1. Esimerkkitapaukset.....	33
1.2. Haastattelut konfliktittomalla alueella.....	35
1.3. Paikallisten kalastuskonfliktien osapuolet ja toimijat.....	35
2. KALASTUSKONFLIKTIEN TYYPITTELYÄ.....	37
2.1. Charlesin kalastuskonfliktityypit ja paradigmakolmio	37
2.2. Ympäristökonfliktityypit kalastuksessa	38
3. KÄRJISTYNEET KONFLIKTTAPAUKSET: ONKAMO JA PIELINEN	40
3.1. Kalastuskuntien aktivistien keskeiset näkökulmat konfliktiin	40
3.2. Ammattikalastajien keskeiset näkökulmat konfliktiin	42
4. ORIVEDEN KALASTAJIEN KÄSITYKSIÄ KALASTUSKONFLIKTEISTA.....	43
5. KÄRJISTYNEIDEN KONFLIKTTAPAUSTEN JA TEEMAHAASTATTELUIEN TARKASTELU.....	45
5.1 Kalastuskonfliktityypit tutkimusaineistossa.....	45
5.2. Paradigmakolmio tutkimusaineistossa.....	47
5.3. Ympäristökonfliktityypit aineistossa	49
6. PAIKALLINEN PÄÄTÖKSENTEKO JA YHTEISÖLLISYYS.....	52
7. KIRJALLISUUS	54

1. Lähtökohdat ja tavoitteet

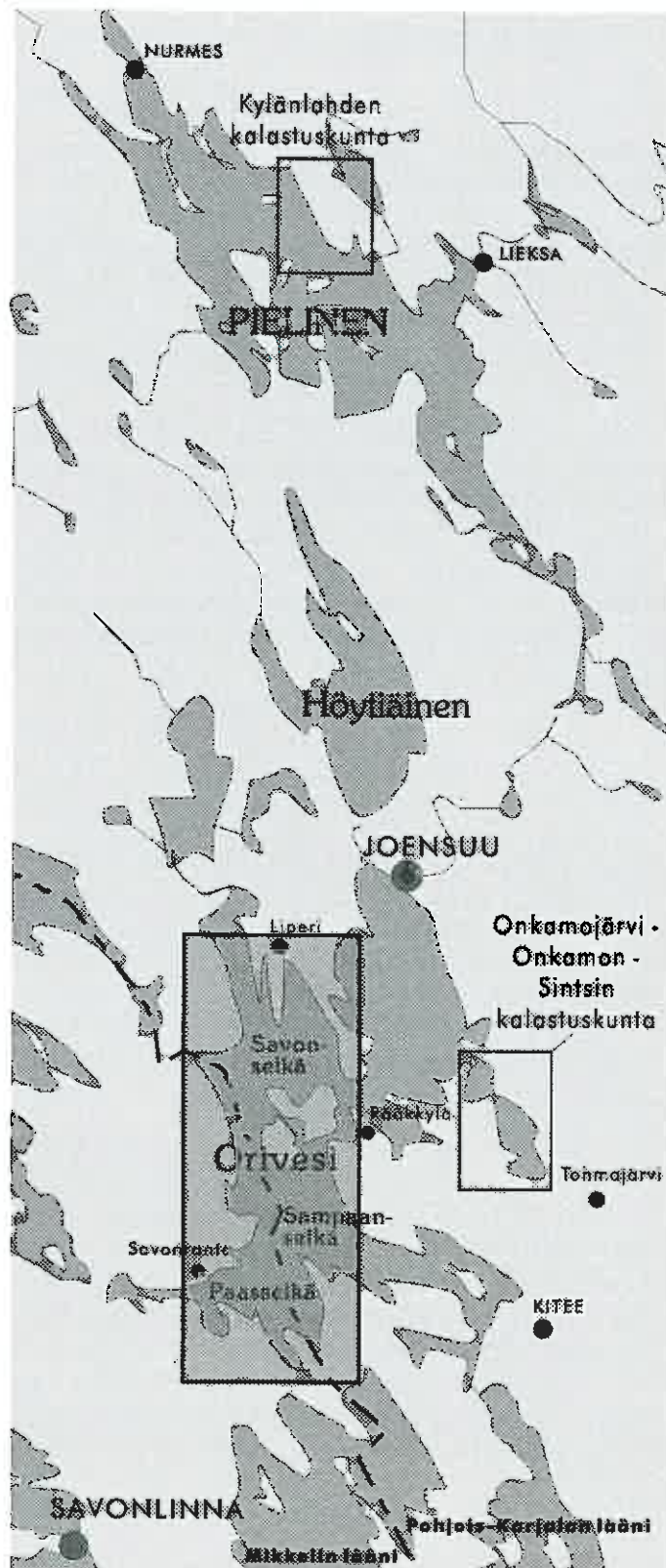
Suomen sisävesien paikalliset kalastuskonfliktit ovat syntyneet 1900-luvun yhteiskunnallisten ja kalastuskulttuurin muutosten myötä (kts. tarkemmin Lappalainen 1997). Maaseudun perinteisen omavaraistalouteen perustuvan kotitarvekalastuksen sekä maanomistukseen sidotun kalaveden omistuksen ja kalastusoikeuden rinnalle on syntynyt erilaisia vapaa-ajan kalastusmuotoja ja kalastajaryhmiä. Ammattikalastus on kehittynyt tehokkaaksi ja yhä suurempia investointeja vaativaksi. Näiden erilaisten kalastajaryhmien ja kalastusstrategioiden olemassaolo heijastuu ryhmien välisissä ristiriidoissa, jotka ovat paikoin kärjistyneet oikeuskäsittelyjen asteelle.

Tässä artikkelissa tarkastellaan, millaisia intressiryhmiä, intressejä ja asenteita on konfliktien taustalla ja miten ne ilmenevät sekä käydyissä kamppailuissa että kärjistymättömässä tilanteessa. Tutkimuksen aineiston muodostavat Onkamojärvellä ja Pielisellä useita vuosia jatkuneet konfliktitapaukset sekä eri kalastajaryhmien teema-haastattelut Oriveden alueella, jossa ei esiinny vastaavia pitkälle kärjistyneitä riitoja (kuva 1). Näitä tapauksia ja haastatteluja vertailemalla tarkastelen konflikteihin liittyviä taustatekijöitä sekä niissä vaikuttavien intressiryhmien motiiveja. Tämä artikkeli perustuu pro-gradu työhöni (Pitkänen 1996).

1.1. Esimerkkitapaukset

Oikeuskäsittelyjen asteelle kärjistyneistä konfliktitapauksista olen valinnut tarkasteltavakseni Onkamojärvellä ja Pielisellä (kuva 1) pitkään jatkuneet kiistat kalastuskuntien ja ammattikalastajien välillä. Nämä konfliktit antavat monimuotoisuudessaan kattavan kuvan yleisimmistä paikallisissa kalastuskonflikteissa esiintyvistä piirteistä. Tapauksia koskeva aineisto koostuu lehtiartikkeleista, oikeuskäsittelyjen pöytäkirjoista, valitusosoituksista, kalastuskuntien kokouspöytäkirjoista ym. asiakirja-aineistoista. Onkamon tapauksen osalta olen käyttänyt myös siellä aiemmin tehtyä selvitystä kiistasta ja sen taustoista (Salmi ym. 1994).

Olen koonnut yleisimmät konfliktien osapuolten puheessa esiintyvät kalastuksen järjestämistä ja ristiriitoja sekä muita kalastajaryhmiä koskevat mielipiteet. Näiden perusteella arvioin konfliktien eri osapuolten puheissa esiintyviä yleisiä teemoja ja erilaisten toimijaryhmien roolia konflikteissa. Kalastuskuntien edustajien osalta keskityn tuomaan esille sen, mihin ammattikalastuksen vastustus perustuu, mihin asioihin vedotaan, miten omaa näkemystä puolustetaan, miten vastapuoleen ja muihin konfliktin toimijaryhmiin suhtaudutaan ja mitkä ovat ryhmän toimintatavat. Ammattikalastajien osalta puolestaan tarkastelen sitä, miten esitettyihin syytöksiin vastataan, miten omat näkemykset perustellaan, mitkä ovat toimintatavat ja miten vastapuoleen sekä muihin konfliktin toimijaryhmiin suhtaudutaan.

Kuva 1. Haastattelu- ja konfliktialueet.

1.2. Haastattelut konfliktittomalla alueella

Haastattelut suoritettiin kesällä 1995 Orivedellä Mikkelin ja Pohjois-Karjalan läänien rajavesillä kalastavien ammatti- ja vapaa-ajan kalastajien keskuudessa (kuva 1). Haastatellut ammattikalastajat valittiin heidän käyttämiensä kalastusvälineiden mukaan siten, että haastattelimme sekä troolikalastajia että pelkästään seisovilla pyydyksillä (verkot, rysät) kalastavia ammattikalastajia. Vapaa-ajankalastajat valittiin puolestaan siten, että haastatteluihin saatiin mukaan edustajia konfliktitapauksissa useimmiten mukana olevia intressiryhmiä vastaavista ryhmistä: kalastuskuntien edustajat, ulkopuoliset virkistyskalastajat ja kyläläiset.

Menetelmäksi valittiin teemahaastattelu, jossa on periaatteena keskustella haastateltavan kanssa mahdollisimman vapaasti teemaan liittyvistä asioista. Haastatteluissa käsiteltiin kalastajien suhdetta kalastukseen ja kalaveteen, kalastajien mielipiteitä ja asenteita muita kalastajaryhmiä sekä kalastuksen nykyistä järjestämistapaa kohtaan, kalastukseen liittyviä ongelmia ja konflikteja sekä kalastajien näkemyksiä ongelmien syistä ja ratkaisemisesta. Samalla kerättiin kvantitatiivisempaa aineistoa kalastajien kalastukseensa liittämistä taloudellisista arvoista.

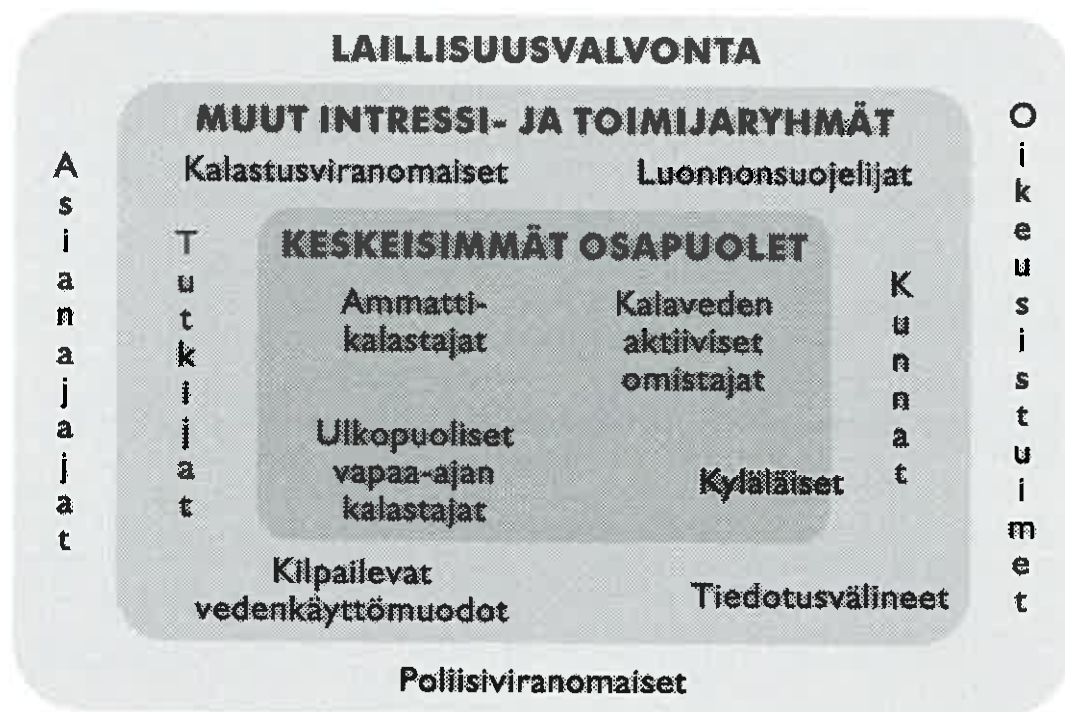
1.3. Paikallisten kalastuskonfliktien osapuolet ja toimijat

Paikallisten kalastuskonfliktien osapuolet ja muut konflikteissa vaikuttavat tahot voidaan jakaa kolmeen ryhmään: keskeisiin osapuoliin, muihin intressi- ja toimijaryhmiin sekä laillisuusvalvontaan (kuva 2). Konfliktien keskeisimpiä osapuolia ovat ammattikalastajat, kalaveden aktiiviset omistajat eli kalastuskuntien toimintaan aktiivisesti osallistuvat osakkaat, alueen ulkopuoliset vapaa-ajan kalastajat ja kyläläiset eli paikalliset asukkaat ja maanomistajat. Näillä ryhmillä on yleensä selkeä oma intressi suhteessa alueen kalavesiin, jota he konfliktissa puolustavat. Mainittujen ryhmien edustajista kyläläiset voivat kuulua myös muihin intressi- ja toimijaryhmiin.

Paikallisten kalastuskonfliktien muut intressi- ja toimijaryhmät ovat sellaisia konfliktissa vaikuttavia tahoja, joilla ei ole selkeää omaa intressiä suhteessa kyseisen alueen kalavesiin. Ne ovat mukana konfliktissa varsinaisten paikallisten konfliktin osapuolten kautta tai niiden intressit eivät liity kalastukseen ja/tai pelkästään kyseiseen kalaveteen. Tällaisia tahoja voivat kyläläisten lisäksi olla kalastusviranomaiset, tutkijat, kunnat, luonnonsuojelijat¹ ja kalastuksen kanssa kilpailevien vedenkäyttömuotojen edustajat sekä tiedotusvälineet.

Laillisuusvalvontaa edustavat puolestaan ryhmät, joilla ei periaatteessa ole omia intressejä suhteessa kalavesiin ja niiden käyttöön. Tällaisia ainakin periaatteessa puolueettomia mutta kuitenkin usein keskeisiä konfliktien toimijaryhmiä ovat poliisiviranomaiset, asianajajat ja oikeusistuimet.

¹ Vaikka luonnonsuojelua voidaan pitää kalastukselle kilpailevana vedenkäyttömuotona, olen erottanut sen tässä yhteydessä omaksi ryhmäkseen, sillä se on alueiden rauhoitukseen pyrkiessään luonteeltaan erilainen, kuin muut tässä käsitellyt kalastuksen kanssa kilpailevat vedenkäyttömuodot.

Kuva 2. Paikallisten kalastuskonfliktien osapuolet ja toimijat.

2. Kalastuskonfliktien tyypittelyä

Käytän tarkasteluni teoreettisena perustana Charlesin (1992) kalastuskonfliktityyppien mukaista jaottelua ja paradigmakolmiota sekä Cloken ja Parkin (1985) ympäristökonfliktityyppejä (intressi-, arvo- ja tiedolliset konfliktit) täydennettynä Sairisen (1994) vastaavalla jaottelulla.

2.1. Charlesin kalastuskonfliktityypit ja paradigmakolmio

Charles jakaa kalastuskonfliktit kahteen pääryhmään: kalastuksen sisäisiin sekä kalastuksen ja ulkopuolisten toimintojen välisiin ristiriitoihin. Kalastuksen sisäiset ristiriidat ovat usein kalavarojen keskinäiseen jakoon, kalastuksesta saatavan tuoton jakoon tai kalastuksen sääntelyyn liittyviä. Sisäiset konfliktit voivat olla kalastajien keskinäisiä, kalastajien ja kalanjalostajien välisiä tai kalastajien ja kalastushallinnon välisiä. Kalastuksen ulkoiset konfliktit ovat kalastajien ja kalastuksen kanssa vesistöjen käytöstä kilpailevien muiden alojen välisiä ristiriitoja. Molempien, sekä sisäisten että ulkoisten, konfliktien taustalla ovat samat peruskysymykset omistuksesta, kontrollista ja hallinnosta. (Charles 1992, 379.)

Vaikka konfliktit ovat kaikki erityistapauksia, on niissä joitain yhteisiäkin piirteitä, joista Charles muodostaa neljä konfliktiryhmää. Ryhmät muodostuvat kalastuksen toimivaltakysymyksiin, johto- ja järjestelymekanismeihin sekä sisäiseen ja ulkoiseen allokointiin liittyvistä konfliktityypeistä, jotka voidaan edelleen jakaa yksityiskohtaisempiin alaryhmiin (taulukko 1) (Charles 1992, 381). Charlesin tyypittely on tehty merikalastuksen näkökulmasta, mutta se on suurelta osin sovellettavissa myös sisävesikalastukseen.

Konfliktityyppien lisäksi Charles esittää paradigmakolmion kalastusriitojen alkuperän ymmärtämiseksi. Riitojen syyt löytyvät hänen mukaansa kalastukseen liittyvien eri toimijoiden pyrkimyseroista; suojelu-, rationalisaatio- ja sosiaalisesta paradigmasta (Charles 1992, 383-384) (kuva 3).

Kalastuskonfliktit voidaan nähdä näiden kolmen paradigman edustamien ääripäiden välisinä jännitteinä ja riitojen ratkaisu on tällöin löydettävissä jostain kolmion sisäältä. Myös jokainen kalastukseen liittyvä toimija voidaan Charlesin mukaan sijoittaa johonkin paradigmakolmion kohtaan. Koska kulmat edustavat ääriajattelutapoja, sijoittuvat useimmat toimijat jonnekin kolmion keskialueelle. (Charles 1992, 384.)

Taulukko 1. Charlesin (1992, 381-383) kalastuskonfliktityypittely.

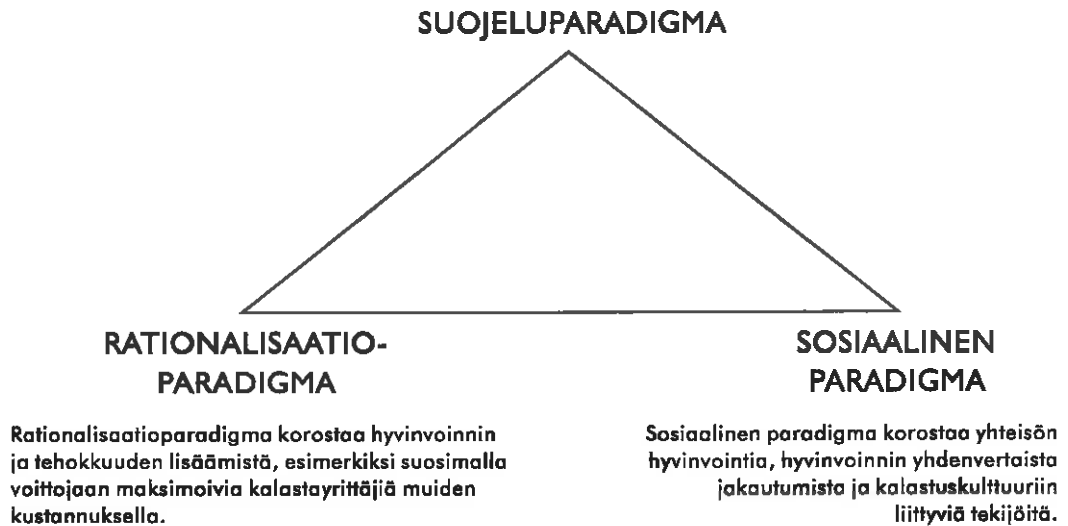
1 Kalastuksen toimivaltakonfliktit	2 Johto- ja järjestely-mekanismit	3 Sisäinen allokaatio	4 Ulkoinen allokaatio
Kenellä on oikeus kalastaa, kuka nämä oikeudet omistaa, kuka kontrolloi kalastusta ja miten kalastus tulisi järjestää	Kalastajien ja keskushallinnon erimielisyydet saalis-määristä, neuvonnasta ja pakkokeinoista	Eri kalastajaryhmien, pyyntimuotojen tai kalastajien ja muiden tuotantoketjuun liittyvien osapuolten väliset ristiriidat	Kalastajien ja ulkopuolisten tahojen väliset ristiriidat
1a Omistusoikeuskysymykset	2a Kalastussuunnitelmat	3a Menettelytapakonfliktit	4a Paikalliset vs. ulkopuoliset kalastajat
Eri ryhmien erilaisista toiveista suhteessa kalaveden omistukseen ja kalastuksen järjestämiseen johtuvat ristiriidat	Riidat kalastuksen sallittuun määrään kalastuslupien jakoon, kalastusoikeuksiin, -menetelmiin, yms. liittyvistä määräyksistä	Eri kalastajaryhmien ja pyyntimuotojen tehokkuuseroista aiheutuvat ristiriidat	Paikallisten ja ulkopuolisten kalastajien väliset ristiriidat
1b Vertikaalisten hallinnon konfliktit	2b Pakotteisiin liittyvät konfliktit	3b Käyttäjärühmäkonfliktit	4b Kalastajat vs. kalankasvattajat
Ristiriidat keskushallinnon ja paikallisten hallintomuotojen välillä	Riidat siitä, keltä kohtaan pakotteita asetetaan ja keitä suositetaan	Erilaisten kalastajatyypien väliset eri yhteiskunnallisiin kerroksiin liittyvät ristiriidat	Kalastajien ja kalankasvattajien väliset ristiriidat
1c Horisontaalisen hallinnon konfliktit	2c Kalastajien ja hallinnon vuorovaikutus	3c Kalastajat vs. kalanjalostajat	4c Kalastus vs. muu vedenkäyttö
Eri hallintoalueiden tai päällekkäisten samantasoisten hallintoelinten väliset ristiriidat	Kalastajien tunne syrjäytymisestä kalastushallinnon päätöksenteosta	Kalastajien ja kalanjalostajien väliset ristiriidat	Kalastuksen ja muun vedenkäytön väliset ristiriidat

2.2. Ympäristökonfliktityypit kalastuksessa

Arvokonfliktit liittyvät ihmisten erilaiseen luontosuhteeseen ja maiseman kokemistapoihin (Cloke ja Park 1985, 411). Ne voidaan määritellä syvällisiksi eroiksi ihmisten arvostuksissa ja arvomaailmoissa (Sairinen 1994, 28). Arvokonfliktissa kohtaavat funktionaalinen ja esteettis-maisemallinen luonnon kokemistapa eli käytännössä taloudelliset ja ympäristöarvot (mm. Ahponen ja Järvelä 1983, Rannikko 1991). Myös erilaiset kalastuksen intressiryhmät voidaan erotella luontosuhteen mukaan. Erilainen suhde luontoon aiheuttaa eroja suhtautumisessa kalavesiin ja niiden hyödyntämiseen. Siinä kuvastuvat ihmisten erilaiset arvostukset ja arvomaailmat.

Kognitiiviset eli tiedolliset konfliktit johtuvat ihmisten samasta asiasta tekemistä erilaisista tulkinnoista. Erilaiset tulkinnat puolestaan johtuvat tiedollisesta epävarmuudesta, eli ei ole olemassa tai ihmisillä ei ole saatavilla tarkkaa ja yksiselitteistä tietoa asiasta. (Cloke ja Park 1985, 411.) Sairisen jaottelussa tiedollisia konflikteja vastaavat väärinkäsitykset, joiden hän katsoo aiheutuvan puutteellisesta kommunikaatiosta ja persoonallisista ristiriidoista. Erityisesti hän mainitsee maallikoiden ja asiantuntijoiden välisen epäluottamuksen. (Sairinen 1994, 26.)

Suojeluparadigma korostaa ensisijaisesti kalakantojen säilymisestä huolehtimista. Kalastajien katsotaan toimivan vain oman etunsa näkökulmasta. Näin ollen kalastuksen järjestämisessä on kontrolloitava kalastusvälineitä, -aikoja, -alueita ja saaliita.

Kuva 3. Paradigmakolmio (Charles 1992, 384-386).

Vesistöihin liittyy hyvin paljon tiedollista epävarmuutta, jota ei millään tutkimuksella pystytä täysin poistamaan. Ongelmana on esimerkiksi se, ettei pystytä selkeästi määrittelemään viimeaikaisten teknisten sekä kalastuskulttuuriin liittyvien muutosten vaikutuksia kalakantoihin ja eriyttämään näitä vaikutuksia muun muassa vesistön saastumisen aiheuttamista muutoksista. (Lappalainen 1995, Lindqvist ym. 1988, 26.)

Intressikonfliktit johtuvat osapuolten oman edun tavoittelusta, joka on ristiriidassa muiden ryhmien edun kanssa (Cloke & Park 1985, 412). Puolustettavat intressit voivat olla taloudellisia, esteettisiä, kulttuurisia, sosiaalisia tai poliittisia (Sairinen 1994, 27-28).

3. Kärjistyneet konfliktitapaukset: Onkamo ja Pielinen

Onkamo on Pohjois-Karjalassa, Rääkkylän ja Tohmajärven kunnissa sijaitseva järvi-ryhmä, jossa kiista muikun ammattikalastuksesta Onkamon-Sintsin kalastuskunnan aktivistien ja alueen talvinuottaajien kesken on jatkunut vuodesta 1992 saakka. Pielisen kalastuskonfliktissa on puolestaan kyse Lieksan kunnan alueella sijaitsevan Kyllänlahden kalastuskunnan ja troolikalastajan välisestä riidasta, joka sai alkunsa vuonna 1989. Molemmissa tapauksissa on käyty useita sekä kalastus- että rikosoikeudellisia kamppailuja.

Muita intressi- ja toimijaryhmiä sekä laillisuusvalvontaa ovat esimerkkikonflikteissa edustaneet kalastusviranomaiset, tiedotusvälineet, poliisiviranomaiset, tutkijat ja oikeusistuimet. Näiden lisäksi keskeisiä ryhmiä ovat paikallisten asukkaat ja lomalaiset sekä kunta erityisesti Onkamon kiistassa ja kalastusalueen kokous Pielisen tapauksessa.

3.1. Kalastuskuntien aktivistien keskeiset näkökulmat konfliktiin

Kalastuskuntien aktiivijäsenten mielipiteissä korostuu omistusoikeusnäkökulma - paikallisten kalaveden omistajien (oman kalastuskunnan) määräysvalta vesien käytöstä. Usein mainitaan myös saaliinjaon ja kalastuslupamaksujen epäoikeudenmukaisuus, kalakannan suojelemisen tarve, kalastuslain "virheellisyys" sekä viranomaisten, neuvonnan ja tutkijoiden puolueellisuus. Lisäksi tuodaan esille vahva epäluottamus edellä mainittuja ryhmiä ja ammattikalastajia kohtaan.

Ammattikalastus leimataan ryöstökalastukseksi ja sen katsotaan tekevän turhaksi kalastuskunnan suorittamat kalavesien hoitotyöt. Pyrkimyksiä ammattikalastuksen rajoittamiseen perustellaan kalakannan suojelulla sekä kylälaisten ja mökkiläisten kalansaannin turvaamisella. Ammattikalastajien katsotaan vievän kohtuuttoman suuren osan saaliista, vaikka muut kalastajat maksavat suurimman osan kalastuksenhoitomaksuista. Lisäksi ammattikalastuksella saadun saaliin markkinoimista kokonaisuudessaan kylän ulkopuolelle pidetään vääränä toimintaperiaatteena. Ammattikalastajia arvostellaan myös siitä, etteivät he noudata kalastuskunnan asettamia rajoituksia ja kieltoja, salaavat saalistietoja sekä käyttäytyvät yleensäkin epäkunnioittavasti ja jopa aggressiivisesti kalaveden omistajia ja muita kalastajia kohtaan. Samalla esitetään myös viittauksia kiistan henkilöitymisestä.

Viranomaisten tekemät kalastuskunnan päätösten kumoamiset tuomitaan jyrkästi. Viranomaisten katsotaan toimivan asiassa puolueellisesti ja jopa lainvastaisesti. Samalla tuomitaan myös kalastuslaki, joka mahdollistaa kalastuskuntien päätöksistä valittamisen. Tutkimustietoa arvostellaan ankarasti, koska sen katsotaan olevan ristiriidassa oman kokemuseräisen tiedon kanssa. Myös tiedotusvälineiden toiminta katsotaan jossain määrin virheelliseksi. Niiden koetaan liioittelevan tapahtumia ja jättävän kertomatta tapahtumien taustoja. Tiedotusvälineitä käytetään kuitenkin hyväksi omien mielipiteiden esilletuomiseen.

Onkamojärven talvinuottaus on muuttunut kahdentoista vuoden kuluessa. Teknisen kehityksen myötä kalastajien määrä nuottakunnassa on supistunut kahteen ja samalla pyyntimuodon tehokkuus on kasvanut. (Ylempi kuva: Timo Turunen, 1985, alempi kuva: Pekka Salmi, 1997)

3.2. Ammattikalastajien keskeiset näkökulmat konfliktiin

Molemmissa esimerkkitapauksissa ammattikalastajat lähtivät kalastuskunnan kieltopäätösten seurauksena ajamaan valitusasiaansa vedoten kalastuslakiin ja muihin juriidisiin seikkoihin, kuten kalastuskuntien päätöksenteossa tapahtuneisiin menettelyvirheisiin. Nämä asiat tulevat esille myös ammattikalastajien argumentoinnissa.

Ammattikalastajat korostavat puheessaan muikkukannan luonnollista vaihtelua ja sen huomioimista omassa kalastuksessaan. He tuovat esille valmiutensa lopettaa kalastaminen, jos saaliit pienenevät. Kalakantojen korostetaan kuitenkin olevan riittäviä ja kestävästä ammattimaista kalastusta. Näin kalastuskuntien ilmoittama tarve suojella kalakantoja ammattikalastuksen rajoittamisen perusteena katsotaan vääräksi. Lisäksi pyyntikaluston vaatimat suuret investoinnit ovat keskeinen ammattikalastajien käyttämä perustelu kiihkeydelleen puolustaa ammattiaan.

Ainakin Onkamolla nuottaajat tuntuvat luottavan tutkimustietoon ja katsovat tutkijoiden antaneen oikeutuksen ammattimaiselle kalastukselle lausunnoilla, jotka puoltavat tehokasta kalastusta. Kalastus- ja poliisiviranomaisten katsotaan suhtautuneen liian löysästi nuottiin ja nuottaajiin kohdistuneisiin ilkivallantekoihin. Kalastusneuvonnan katsotaan menneen kokonaan vapaa-ajankalastajien puolelle. Suhde tiedotusvälineisiin on kalastuskuntien aktiiviosakkaiden tavoin varsin neutraali ja hyödyntämään pyrkivä. (ks. Salmi ym. 1994, 16-17.)

Molemmissa tapauksissa ammattikalastajat moittivat kalastuskuntien aktivistien tarvetta korostaa "isojen" omistajien valtaa. Ammattikalastuksen vastustamisen katsotaan johtuvan lähinnä kateudesta. Samalla tuodaan esille ammattikalastajien puutteelliset mahdollisuudet osallistua kalastuksen päätöksentekoon ja jopa syrjintä kalastuskuntien ja kalastusalueiden toiminnassa. Myös ammattikalastajat näkevät kiistassa henkilöitymisen piirteitä.

4. Oriveden kalastajien käsityksiä kalastuskonflikteista

Troolauksien lienee aiheuttanut ristiriitoja eri kalastajaryhmien välillä enemmän kuin mikään muu kalastusmuoto sisävesillämme (Turunen ja Suuronen 1995, 57). Siihen tämmäkin haastattelukierros viittaa. Troolauksen ja vapaa-ajan kalastuksen välillä näkivät lähes kaikki haastatellut ristiriitoja, vaikka haastattelualueella ei olekaan Onkamon ja Pielisen kaltaisia kärjistyneitä ristiriitoja. Samoin ne, jotka katsoivat riitoja olevan kalastuskuntien ja ammattikalastuksen välillä, totesivat niiden johtuvan lähes poikkeuksetta troolauksesta.

Troolauksen vastustamiselle löytyy lähes yhtä paljon syitä, kun on vastustajiakin. Eniten vedottiin siihen, että troolauksella heikentää kalakantoja. Troolauksen katsottiin vievän niin muikut kuin muiden kalojen poikasetkin. Jos troolauksen ei katsota tappavan kaloja, sen katsotaan ainakin häiritsevän niitä. Yleisiä vastustamisen perusteita ovat myös pyydyksen ominaisuuksia koskevat argumentit, trooleja pidetään liian suurina ja tehokkaina kalastusvälineinä sisävesillä.

Troolaukseen ehdotettiin lukuisia erilaisia rajoituksia, jotka koskivat pyydyksen perän kokoa, korkeutta, silmäkokoja ja vetonopeutta sekä troolien käyttöaikaa, käyttökertoja ja lukumäärää. Monet ehdottivat myös troolauksen lopettamista kokonaan. Toisaalta myös nykyisten rajoitusten noudattamista epäiltiin. Monet kertoivat omia havaintojaan vetonopeuksien ja kalastusalueiden rajojen rikkomisesta. Lisäksi troolauksen tukeminen herätti voimakasta kritiikkiä.

Myös verkkokalastajien ja muiden kalastajaryhmien, erityisesti viehekalastuksen, välillä mainittiin olevan ristiriitoja. Mainitut kiistat olivat aiheutuneet verkkojen huonosta merkitsemisestä. Haastatteluissa mainittiin myös eräistä muista verkkokalastukseen liittyvistä ongelmista. Sen katsottiin aiheuttavan vahinkoa muulle kalastukselle liian suurella tehokkuudellaan ja sääntelemättömyydellään. Yleisiä valituksen aiheita ovat kalastaminen liian tiheillä verkoilla, rauhoitusaikoina, yli oman tarpeen ja kohtuuttoman isolla verkkomäärällä. Näihin epäkohtiin katsottiin syyksi tietämättömyys, varsinkin "mökkiläis-kalastajien" osalta, mutta myös huono kalastusmoraali.

Verkkokalastusta siis kritisoidaan troolauksen ohella huomattavan paljon kaikenlaisien kalastajien taholta, myös monet verkkokalastajat näkevät epäkohtia omassaan ja muiden verkkokalastuksessa. Erona näiden kahden kalastusmenetelmän saamien moitteiden välillä olivat haastatellut kalastuskuntien tai -seurojen toimintaan osallistumattomat vapaa-ajankalastajat, jotka lähes kaikki mainitsivat vain troolin ongelmalliseksi. Tämä kielii ehkä jonkinlaisesta troolauksen vastustamisen "muoti-ilmiöstä". Troolausta vastustetaan sen saaman suuren julkisuuden takia, ehkä jossain määrin ilman omaa kokemustakin.

Yleisimmin haastatteluissa mainittiin kalastusriitojen syyksi "kalamiehen kateus". Monet haastatellut katsoivat varsinaisten kalastuskonfliktien olevan tiettyjen henkilöiden keskinäisiä - henkilökohtaisia riitoja, jotka eivät välttämättä edes johdu kalastuksesta. Troolauksen suhteen löydettiin kuitenkin myös muita syitä ja syyllisiä. Yleensä ei tuomittu itse ammattikalastajaa, vaan heihin suhtauduttiin myönteisesti. Sen sijaan huomattavan paljon kritiikkiä kohdistui alan tutkimukseen, jonka katsottiin antaneen vääränlaista tietoa troolauksesta ja näin "yllyttäneen" troolien tuomiseen si-

sävesille. Monet syytivät myös kalastushallintoa ja -neuvontaa troolauksen sallimisesta ja sen etujen ajamisesta.

Itse ammattikalastajia ei siis syytetä troolauksen aloittamisesta sisävesillä. Sen sijaan heihin kohdistettu kritiikki koskee troolaustapaa. Troolaajia syytetään mm. liian kovista nopeuksista, liian tiheäsilmäisen troolin käytöstä ja aluerajojen rikkomisesta.

Ammattikalastajien kritiikki kohdistuu pääasiassa kalastuskuntiin ja niiden paikallisten aktivistien pätevyyteen päättää kalastuksen säännöistä ja rajoituksista. Yleisemmällä tasolla viitattiin myös koko kalastushallinnon tehottomuuteen ja asiantunteettomuuteen ammattikalastuksen suhteen.

Yleisin haastatteluissa esitetty ristiriitojen ratkaisumalli oli troolauksen rajoittaminen tai kieltäminen. Monet kuitenkin korostivat sitä, etteivät ammattikalastajat saisi kärsiä lopettamisesta kohtuuttomasti. Toinen usein mainittu ristiriitojen ratkaisu- tai ehkäisykeino oli kalastuskuntien välisen yhteistyön lisääminen. Kalastuskuntien päätöksenteosta toivottiin yhtenäisempää ja joustavampaa - entistä paremmin "ajan henkeen" mukautuvaa. Kolmantena keskeisenä ristiriitojen vähentämiskeinona haastatteluissa mainittiin tiedotus. Yleisesti kaivattiin enemmän ja yksiselitteisempää tutkimustietoa ja tiedottamista kalastukseen liittyvistä asioista, kuten esimerkiksi erilaisista rajoituksista. Tiedotuksen lisäämisen ohella tuotiin esille myös yleinen kalastusmoraalin parantaminen ja valvonnan lisääminen.

5. Kärjistyneiden konfliktitapausten ja teemahaastattelujen tarkastelu

5.1 Kalastuskonfliktityypit tutkimusaineistossa

Kalastuskonfliktien esimerkkitapauksista (Onkamo ja Pielinen) ja Oriveden kalastajien kalastusriitoja koskevista kommenteista on löydettävissä useita Charlesin (1992) luokittelemia kalastuskonfliktityyppejä (ks. taulukko 1). Tarkastelemalla näiden konfliktityyppien esiintymistä aineistossa voidaan eritellä keskeisiä kalastuksen järjestämisen ongelmakohtia ja niiden ilmenemistä sekä konfliktialueilla että konfliktittomalla alueella.

Esimerkkitapauksissa ovat keskeisellä sijalla kalastuksen toimivaltakysymyksiin liittyvät *omistusoikeus-konfliktit*. Molemmissa tapauksissa käydään ammattikalastajien ja kalastuskuntien aktivistien välillä köydenvetoa kalaveden omistusoikeudesta ja siihen liittyvistä kysymyksistä; kuka omistaa kalaveden, miten kalastus tulisi järjestää ja miten sitä tulisi kontrolloida. Haastateltujen Oriveden kalastajien kesken on havaittavissa vastaava vastakkainasettelu, se ei kuitenkaan esiinny yhtä korostetusti eikä henkilötasolla, kuten esimerkikikonflikteissa.

Eri hallinnontasojen välisiä konflikteja on havaittavissa erityisesti Onkamon tapauksessa. Kalastuskunnan ja kalastusviranomaisten keskinäiset suhteet ovat tulehtuneet ja kalastusviranomaisia syytetään ammattikalastuksen suosimisesta kalaveden paikallisten omistajien päätösvallan ja vapaa-ajankalastajien kustannuksella. Samoin haastatteluissa Oriveden kalastajissa oli ryhmiä (kalastuskuntien edustajat, osa vapaa-ajankalastajista), jotka esittivät epäilyksiä kalastusviranomaisten liiasta ammattikalastusmyönteisyydestä.

Pakotteisiin liittyvät konfliktit ilmenivät Oriveden vapaa-ajankalastajien haastatteluissa lähinnä troolauksen tukemisen kritisointina ja sen rajoittamishalukkuutena. Ammattikalastajat puolestaan kyseenalaistivat kalastuskuntien tekemien kalastuksen rajoittamispäätösten tarkoituksenmukaisuuden. Onkamon ja Pielisen esimerkkitapauksissa tämä konfliktityyppi ilmenee kalastuskuntien tekemissä erilaisissa ammattikalastuksen rajoittamispäätöksissä ja ammattikalastajien rajoituksia vastustavassa toiminnassa. Erottavana tekijänä haastatteluissa ja esimerkikikonflikteissa esiintyvien pakotteisiin liittyvien ristiriitojen välillä on siis toiminnan taso. Kun haastatteluaineistossa rajoitukset ja niiden vastustaminen esiintyivät pitkälti vain puheessa, varsinaisissa konfliktitapauksissa ne toteutuvat käytännössä.

Keskeinen, nimenomaan tutkimuksen, mutta myös kalastushallinnon ja paikallisten kalastuskuntien aktivistien sekä muiden vapaa-ajan kalastajien välinen konfliktityyppi liittyy näiden *eri tahojen keskinäiseen vuorovaikutukseen kalastuksen päätöksentekoprosessissa*. Etenkin Onkamon konfliktissa tulee korostetusti esille paikallisten vapaa-ajankalastajien ja tutkimuksen sekä kalastushallinnon kalastusta ja kalavaroja koskevan tietoperustan erilaisuus ja paikallisten kalastajien tunne siitä, että heidän tietonsa jätetään huomiotta alan tutkimuksessa ja ylemmän hallinnon päätöksenteossa. Ammattikalastajat puolestaan kokevat tulevansa syrjäytetyksi kalastuskunta- ja kalastusaluehallinnossa.

Tämä konfliktityyppi on vahvasti esillä myös Oriveden haastatteluaineistossa. Monet kalastuskuntien edustajat sekä vapaa-ajankalastajat syyllistivät kalastusviranomaiset, -neuvonnan ja -tutkimuksen troolien tuomisesta sisävesikalastukseen. Näitä tahoja syytettiin paitsi väärän tiedon levittämisestä, myös paikallisten kalastajien näkemysten jättämisestä päätöksenteon ulkopuolelle. Haastateltujen ammattikalastajien osalta tilanne koettiin varsinaisia konfliktitapauksia vastaavalla tavalla. Syrjäytymistä ei kuitenkaan korostettu yhtä selkeästi kuin kärjistyneissä konfliktitapauksissa.

Sisäiseen allokaatioon kuuluvista konfliktityypeistä on Onkamon ja Pielisen esimerkitapauksista löydettävissä *menettelytapoihin liittyviä ristiriitoja*. Troolauksen ja nuottauksen vastustamisen yksi keskeinen lähtökohta ja perustelu on uusien motorisoitujen ammattikalastusvälineiden tehokkuus. Toisaalta kysymyksessä on myös *käyttäjärhythmi-konflikti*, jossa ovat vastakkain erilaiset kalastuskulttuurit. Nämä konfliktityypit esiintyvät myös Oriveden haastatteluaineistossa. Erityisesti troolien, mutta myös verkkokalastuksen tehokkuutta arvostellaan ja niiden katsotaan heikentävän kalakantoja. Kalastuskulttuurin muutokseen liittyvät ristiriidat näkyvät paitsi modernin ammattikalastuksen vastustamisessa, myös vanhakantaisen verkkokalastuksen ja nykyaikaisen vetouistelun välisissä ristiriidoissa.

Lisäksi kulttuurisia ristiriitoja esiintyi sekä konfliktitapauksissa että Orivedellä tehdyissä haastatteluissa perinteisen yhteisöllisen päätöksenteon ja sen menettelytapojen laillisuuden valvonnan välillä. Paikallisten kalaveden omistajien kalastuskunnissa tekemien päätösten kyseenalaistaminen etenkin muotovirheisiin puuttumalla koettiin keskeiseksi konfliktien laukaisijaksi. Yhteisön ulkopuolisen laillisuusvalvonnan käyttäminen perinteisesti kylän maanomistajien keskinäisen päätöksenteon valvonnassa kuuluu moderniin yksilön oikeuksia korostavaan (kalastus)kulttuuriin. Ulkopuoliseen apuun turvautuminen ja muutoseikkoihin puuttuminen leimaavat niiden käyttäjät perinteisen kyläyhteisön ulkopuolisiksi ja samalla mahdollisiksi uhkatekijöiksi perinteiselle, yhteisöllisyyttä korostavalle paikalliselle (kalastus)kulttuurille.

Koska Oriveden haastatteluissa tarjottiin erikseen mahdollisuus kertoa myös ulkoiseen allokaatioon liittyvistä konfliktitilanteista, mainitsi muutama *haastateltu kalastuksen ja kilpailevien vedenkäyttömuotojen välisistä ristiriidoista*. Ristiriitoja kerrottiin olleen veneilyn ja kalastuksen sekä laivaliikenteen ja kalastuksen välillä. Nämä olivat kuitenkin yksittäistapauksia ja lievinä ilmenneitä ristiriitoja.

Yhteenvetona eri kalastuskonfliktityyppien esiintymisestä varsinaisissa kalastuskonfliktitilanteissa ja piileviä konflikteja sisältävissä haastatteluissa voidaan kalastuksen ristiriitojen katsoa kärjistyvän erityisesti kalaveden omistusoikeus- ja kalastuksen päätösvaltakysymyksissä; kenellä on valta päättää kalastuksen järjestämisestä milläkin alueella, mihin tietolähteisiin tehdyt päätökset perustuvat, keiden näkemykset huomioidaan kalastuksen järjestämisessä ja millaista kalastusta tulisi suosia. Näiden kysymysten taustalla vaikuttavat puolestaan eri ryhmien erilaiset (kalastus)kulttuuriset taustat - yksilöiden ja yhteisön erilaiset tarpeet. Paikallistasolla ristiriitojen vähentäminen voikin tapahtua vain eri ryhmien yhdenmukaistumisen tai muiden ryhmien hyväksymisen ja huomioimisen kautta.

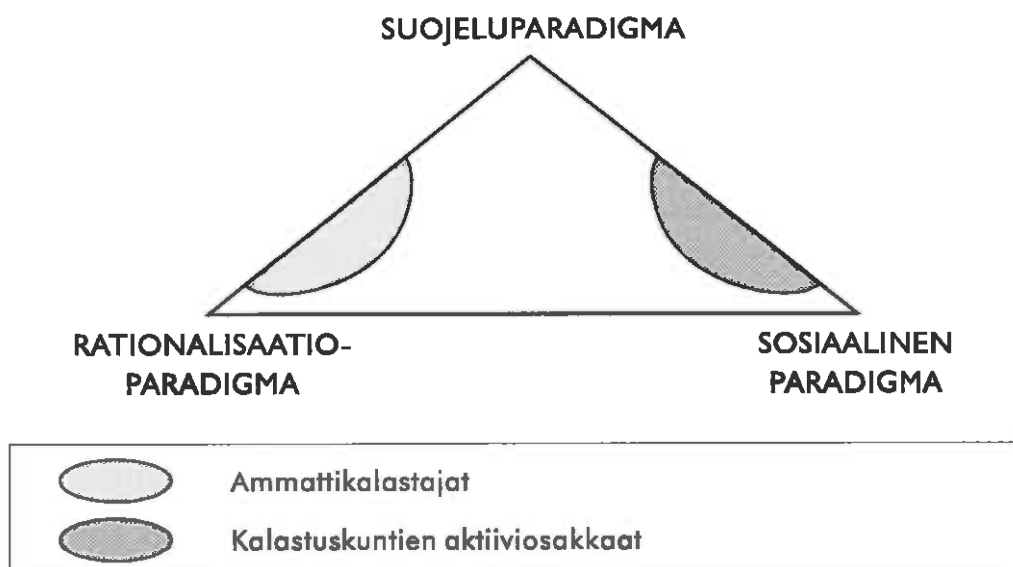
Koska ylempi kalastushallinto ja -tutkimus esiintyvät useammallakin tavalla kalastuskonflikteissa, voidaan myös konfliktien ratkaisun yhdeksi tekijäksi katsoa näiden tahojen toimintaperiaatteiden muuttaminen varsinaisilla "taistelukentillä" tarvittavien muutosten lisäksi. Ylemmän kalastushallinnon päätösten ja tutkimustulosten hyväksynnän saavuttaminen eri kalastajaryhmien parissa edellyttää tunnetta siitä, että nämä tahot todella pyrkivät kaikkia kalastajia entistä paremmin palvelemaan kalastuksen järjestämistapaan.

Esimerkitapauksissa ja haastatteluaineistossa on vain vähäisiä painotus- ja toiminnan tasoon liittyviä eroja kalastuskonfliktityyppien suhteen. Tästä voidaan tehdä johto-

päätös, jonka mukaan kalastukseen ja kalastuksen järjestämiseen liittyvät ongelmat ovat samoja sekä konfliktialueilla että konfliktittomalla alueella. Vastaavasti ongelmien vähentäminen vaatii molemmissa tapauksissa samansuuntaisia toimenpiteitä.

5.2. Paradigmakolmio tutkimusaineistossa

Paradigmakolmioon sijoitettuna esimerkkikonfliktien osapuolet asettuvat lähelle kolmion vastakkaisia kulmia (kuva 4). *Kalastuskuntien aktiiviosakkaat* tuovat puheessaan esille kalakantojen suojelun näkökulman, jossa viimekädessä ei kuitenkaan ole kysymys suojelusta luonnon vuoksi, vaan oman kalaveden ja saaliin suojelusta ammattikalastukselta ja vieraaksi koetuilta moderneilta ammattikalastusvälineiltä. Keskeisimmäksi piirteeksi kalastuskuntien aktiiviosakkaiden näkökulmassa nouseekin sosiaalinen paradigma siihen liittyvine tasavertaisuuden vaatimuksineen ja vanhan (kalastus-)kulttuurin mukaisine asenteineen. Oma ja kyläyhteisöön kuuluvien paikallisten asukkaiden kalastus ja saaliin saaminen halutaan turvata. Kukaan ei myöskään saa hyötyä yhteisestä resurssista toisten kustannuksella. Toisaalta kalastuskuntien aktivistien näkökulmaan on liitettävissä myös omistusoikeuteen perustuvan sosiaalisen hierarkian näkökulma, joka voidaan liittää osaksi sosiaalista paradigmaa. Maanomistukseen perustuva sosiaalinen hierarkia on perinteisesti osa kyläyhteisön rakennetta ja liittyy näin olennaisesti myös kalastukseen. Rationalisaatioparadigman mukaista ajattelua kalavedestä ensisijaisesti taloudellisesti hyödynnettävänä resurssina ja siihen liitettyä ammattikalastusta puolestaan kritisoidaan voimakkaasti.

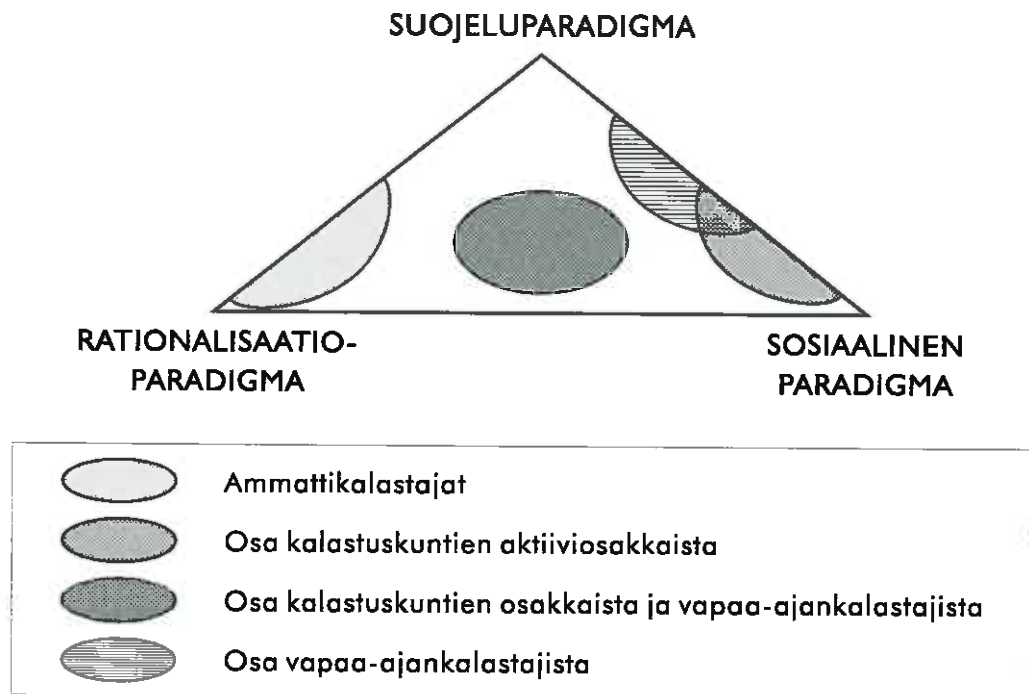
Kuva 4. Onkamon ja Pielisen kalastuskonfliktien osapuolten paradigmat.

Ammattikalastajien näkökulmassa korostuu rationalisaatioparadigma. Sitä kuitenkin lievennetään viittaamalla suojeluparadigman mukaiseen ajatteluun, valmiutena säädellä omaa kalastusta kalakantojen mukaan. Sosiaalinen paradigma jää ammattikalas-

tajien puheessa huomiotta, tai sitä väheksytään, esimerkiksi leimaamalla kalastuskuntahallinto varakkaimpien isäntien vallankäytön areenaksi.

Orivedellä haastateltujen kalastajien sijoittuminen paradigmakolmiossa myötäilee varsinaisten konfliktitapausten osapuolten sijoittumista niitä vastaavissa ryhmissä, mutta myös eroja on havaittavissa (kuva 5). Konfliktittomalla alueella (Orivedellä) kalastavat ammattikalastajat eivät tuo yhtä näkyvästi esille suojeluparadigman mukaisia asenteita kuin konflikteissa mukana olevat ammattikalastajat. Oriveden ammattikalastajien näkökulma on siis selkeämmin rationalisaatioparadigman mukainen.

Oriveden kalastuskuntien edustajista osan mielipiteet käyvät lähes yksiin konflikteissa osapuolina olevien kalastuskuntien aktivistien kanssa. Toisaalta joidenkin puheessa tulee esille myös ammattikalastuksen ja sitä kautta rationalisaatioparadigman ymmärtäminen. Nämä, samoin kuin vastaavia mielipiteitä esittäneet vapaa-ajankalastajat sijoittuvat paradigmakolmion keskiosaan, josta Charlesin mukaan on löydettävissä myös ratkaisu useimpiin ristiriitatilanteisiin (Charles 1992, 384). Lisäksi haastateltujen vapaa-ajankalastajien joukossa oli niitä, jotka voidaan näkökulmansa puolesta sijoittaa paradigmakolmion suojelu- ja sosiaalisen paradigman väliselle janalle. Näillä henkilöillä ei juurikaan ole ymmärrystä modernia ammattikalastusta kohtaan. Toisaalta heillä ei myöskään ole yhtä voimakasta sosiaalista näkökulmaa kuin paikallista, kyläyhteisössä tapahtuvaa päätöksentekoa korostavilla kalastuskuntien aktiiviosakkailla.

Kuva 5. Oriveden kalastajien haastatteluissa korostuvat paradigmat.

Konfliktien ratkaisun kannalta avainasemaan nousevat paradigmakolmion keskivaiheelle sijoittuvat kalastajat. Näiden olemassaolo ja vaikuttaminen paikallisessa kalastushallinnossa voi toimia konfliktien kärjistymistä hillitsevänä piirteenä. Jos ääriajat-

telutapojen edustajat pääsevät keskeiseen asemaan kalastuskunnissa, voi konflikti helposti kärjistyä. Tätä tulkintaa tukevat haastatteluissa esiintyneet käsitykset siitä, että konfliktit ovat tiettyjen, yksittäisten henkilöiden aiheuttamia. Toisaalta kuviota voidaan tulkita myös niin, että mielipiteet kärjistyvät ääriparadigmojen suuntaan vasta konfliktitilanteiden myötä, eli konflikteja ei pystytä ainakaan täysin välttämään pelkillä henkilövaihdoilla.

Kalastuksen uudelleenjärjestämiselle konfliktien vähentämiseksi voidaankin asettaa tavoite saada ääriparadigmojen kannattajat lähemmäs kolmion keskiosaa. Ammattikalastajien lähentyminen sosiaalisen paradigman mukaista ajattelua kohti voisi tapahtua esimerkiksi pyydetyn kalan markkinoimisella myös omalle kylälle, tai yhä useampien henkilöiden integroimisella mukaan ammattikalastukseen mm. jalostustoiminnan myötä. Samalla voitaisiin saavuttaa rationalisaatioparadigman mukaisen ajattelun enmistä laajempi hyväksyminen sitä vastustavien ryhmien parissa.

5.3. Ympäristökonfliktityypit aineistossa

Tiedolliset konfliktit syntyvät eri kalastajaryhmien erilaisesta tietopohjasta suhteessa kalastukseen ja kalastuksen järjestämiseen. Kaikille Oriveden alueella haastatelluille tärkein kalastuksen tiedonlähde oli oma kokemus ja muilta paikallisilta kalastajilta saatu ns. arkitieto kalastuksesta. Tutkimustietoon ei juurikaan luotettu tai siitä ei nähty olevan hyötyä omalle kalastukselle. Joissain tapauksissa tutkimustiedon nähtiin olevan ristiriidassa oman kokemukseräisen tiedon kanssa. Tutkimustieto oltiin usein valmiita tuomitsemaan myös niiden kalastajien taholta, jotka eivät kertoneet tutustuvansa tutkimusraportteihin.

Tällainen eri tietolähteiden ristiriita-asetelma oli yleinen kaikissa kalastajaryhmissä. Selvimmin se kuitenkin tuli esille kalastuskuntien aktivistien ja kalastusseurojen luottamustehtäviin osallistumattomien vapaa-ajan kalastajien kohdalla. Onkamon ja Pielisen esimerkkitapauksissa juuri kalastuskuntien aktivistit tuovat voimakkaasti esille tieteellisen tiedon ja oman kokemukseräisen tiedon välisen ristiriidan.

Sekä Oriveden haastatteluissa että varsinaisissa konflikteissa esiintyy myös tutkimuksen mielekkyyden sekä tutkimusaineistojen luotettavuuden kyseenalaistamista. Monien mielestä alueen vesistöistä on mahdotonta saada tutkimuksella luotettavaa tietoa ja ammattikalastajien saalistietoihin perustuvien tutkimusaineistojen katsotaan olevan virheellisiä sekä liian lyhyellä aikavälillä kerättyjä. Erityisesti troolausta koskevat tutkimukset katsottiin virheellisiksi.

Oriveden tutkimusalueella haastatellut ammattikalastajat puolestaan jakaantuivat tässä suhteessa kahteen ryhmään. Vanhakantaisemman kalastusasenteen omaavat ammattikalastajat kyseenalaistivat tutkimustiedon useammin kuin voimakkaasti viime aikoina elinkeinoonsa investoineet ja/tai sitä muuten kehittämään pyrkivät kalastajat. Konfliktitapausten ammattikalastajat lukeutuvat jälkimmäiseen ryhmään.

Näiden tekijöiden seurauksena vesistöjen tilasta ja kalakannoista sekä niiden hyödyntämisestä on olemassa lukemattomia eri visioita. Yksi konfliktien kannalta keskeinen yhtenäinen piirre kalastajien arkitiedon tuottamisessa mielikuvissa on kuitenkin havaittavissa; arkitietoon perustuvat selitysmallit eivät sisällä ajatusta vesistöjen mahdollisimman tehokkaasta hyödyntämisestä, vaan ne perustuvat kalavarojen "suojeluun". Tämä muodostaa paikallistasolla ristiriidan tutkimustiedolle ja tutkimustietoon perustuvalle ylemmän kalastushallinnon päätöksenteolle. (vrt. Honkanen 1985, 42-45.)

Erityisesti Onkamon konfliktissa tiedolliset ristiriidat esiintyvät keskeisellä sijalla, paitsi hyökkäyksissä kiistan toista osapuolta vastaan, myös suhteessa alan tutkimuk-

seen ja ylempään kalastushallintoon. Tiedollisten ristiriitojen selvittäminen muodostaa näin tärkeän avaimen konfliktien selvittämiseksi. Näiden tapausten tulehtuneen ilmapiiirin ja syvällä olevien tiedollisten erojen takia nykyisellaiselle tutkimustiedolle tuskin tullaan koskaan saamaan kaikkien osapuolten hyväksyntää. Siksi myös tutkimuksen tulee muuttua. Sosiaalisen ja kulttuurisen kalastustutkimuksen sekä paikallisten kalastajien arkitiedon ottaminen biologisen kalatutkimuksen rinnalle kalastushallinnon päätöksenteossa voi tarjota uusia mahdollisuuksia tiedollisten ristiriitojen selvittämiseksi.

Arvokonfliktit syntyvät eri kalastajaryhmien tai kalaveden käyttäjäryhmien erilaisten luontosuhteiden ja niistä johtuvien erilaisten luontoon liitettyjen arvojen seurauksena. Erilaiset arvostukset näkyvät kalastuksessa lähinnä siinä, annetaanko pääpaino saaliille vai kalastukseen sisältyville virkistysarvoille.

Oriveden kalastajaryhmissä saalis muodostaa keskeisimmän motiivin paitsi ammattikalastajille, myös niille vapaa-ajankalastajille, jotka painottavat kalastuksensa kotitarvemerkitystä. Haastatteluaineistossa näitä kotitarve-virkistyskalastajia ovat lähinnä kalastuskuntien edustajat. Näiden ryhmien kalastusvälineet ovat useimmiten seisovia pyydyksiä ja keskeinen kalastukselle asetettu tavoite on omiin käyttötarkoituksiin soveltuvan saaliin saaminen. Virkistysarvoja painottaneet ovat puolestaan lähinnä vapaa-ajankalastusseurojen jäseniä ja muita, lähinnä vieheellä pyytäviä nuoria ja liikkuvia kalastajia, jotka hakevat kalastuksesta rentoutumista, pyyntikokemuksia ja luonnosta nauttimista. Heidän keskeisenä tavoitteenaan on virkistys ohella mahdollisesti tietynlaisen "statuskalan" pyytäminen. Kalojen arvostuksista ja kalastuksen motiiveista muodostuu näin keskeisiä kalastajaryhmiä erottavia tekijöitä, jotka voivat toimia konfliktitilanteiden taustalla.

Erilaisiin arvoihin perustuvia ristiriitoja voi olla esimerkiksi verkko- ja viehekalastajien välillä esiintyvissä riidoissa, joista haastatteluissa mainittiinkin. Toisen ryhmän arvomaailmaa ei välttämättä ymmärretä ja kunnioiteta, jolloin heitä ei myöskään huomioida tai siedetä omilla kalavesillä. Toisaalta arvokonflikteja voi esiintyä myös luonnonsuojeluun ja kalaveden hyödyntämiseen tähtäävien ryhmien välillä. Monet saaliille suuren merkityksen antavat kalastajat pelkäävät luonnonsuojelun, rauhoitusalueina tai vaikkapa norppakannan kasvuna, muodostuvan uhaksi saaliin saamiselle.

Onkamon ja Pielisen tapauksia ei ole mielekasta tarkastella arvokonfliktien näkökulmasta, sillä molempien kiistojen osapuolten suhteen kalaveteen voidaan katsoa olevan pitkälti hyödyntämiseen (saaliin saamiseen) ja siihen liittyviin arvoihin perustuvaa, eikä varsinaisesti luonnonsuojelun ehdoilla tapahtuvaa toimintaa. Vaikka aikaisemmin esitinkin kalastuskuntien aktivistien korostavan puheessaan suojeluparadigmaa, ei kyseessä ole suojelu luonnonsuojelun ehdoilla, vaan kalavesien suojelu ammattikalastukselta, markkinataloudelta ja uudelta kalastuskulttuurilta omaa ja kyläyhteisön käyttöä varten.

Erilaiset *taloudelliset intressikonfliktit* tulevat Onkamon ja Pielisen tapauksissa selvimmin esille kalastuslupien hinnoittelukysymyksissä. Riitojen keskeisenä elementtinä on kysymys siitä, mitä kalastuslupa kenellekin maksaa ja koetaanko eri kalastusmenetelmien lupien hinta oikeudenmukaiseksi. Oriveden aineistossa taloudelliset ristiriidat näkyvät selvimmin kotitarvepainotteisten virkistyskalastajien ja ammattikalastajien suhteissa. Saalista ja sen merkitystä ruokatalouden osana korostavat kotitarvepainotteiset virkistyskalastajat, tässä tapauksessa lähinnä kalastuskuntien edustajat, kokevat puhtaasti saaliinhimoisina pitämiensä ammattikalastajien vievän heiltä saaliin ja sitä kautta siitä koituvan taloudellisen hyödyn. Ammattikalastajat puolestaan kokevat kalastuskunnan yritykset rajoittaa kalastusta hyökkäyksenä elinkeinoaan vastaan.

Näihin taloudellisiin intressiristiriitoihin on esitetty ratkaisuksi ammattikalastuksen lupien hinnan määrittämistä kalastuskuntakohtaisesti siten, että kussakin kalastuskunnassa koettaisiin saatavan riittävä korvaus pyydetyistä kaloista. (Puheenvuoro salikeskustelussa Kalamiehet ry:n jatkokoulutuspäivillä Joensuussa 28.-29.11.1995.) Käytännössä hinnan määrittäminen tällä perusteella voi kuitenkin olla hankalaa, sillä kalastukseen liittyy paljon muitakin arvoja kuin saaliin taloudellinen arvo. Näin on mahdollista, että monin paikoin lupien hinta jäisi määrittelemättä tai se muodostuisi niin kalliiksi ettei ammattikalastajilla olisi halua tai mahdollisuutta lunastaa tarvitsemiaan kalastuslupia.

Vallankäyttöön liittyvät intressikonfliktit ovat sekä konfliktitapauksissa että Orivedellä tehdyissä haastatteluissa paikallisten kalastuskuntien aktiivisten osakkaiden ja muun kalastushallinnon sekä muiden kalastajaryhmien välisiä ristiriitoja siitä, kenellä on viime kädessä oikeus määrätä kalastuksen järjestämisestä (vrt. toimivaltakysymyksiin liittyvät konfliktit edellä).

Kalastuskulttuuriin liittyvät konfliktitilanteet ilmenevät aineistossa voimakkaana modernin ammattikalastuksen vastustamisena. Ammattikalastuksessa vastustusta herättävänä piirteenä ovat paitsi uudet motorisoidut (nuottaus) ja mereltä tuodut (troolaus) pyyntimenetelmät, myös ammattikalastajien perinteistä poikkeavat toimintatavat. Kalastuskuntien päätöksien vastustaminen puuttumalla asian käsittelyssä ilmenneisiin muotovirheisiin tuomitaan kalastuskuntien aktivistien piirissä moraalittomana ja sopimattomana toimintamallina. Lisäksi kalastuksen sosiaalista puolta korostaville, vanhan kalastuskulttuurin edustajille, kalan markkinointi pois oman kylän alueelta herättää närkästystä, kun ylimääräinen saalis on totuttu jakamaan kyläläisten kesken. (Esim. Salmi ym. 1994, 18-19, 28-29.) *Ristiriitojen sosiaalisesta luonteesta* kertovat myös viittaukset kiistojen henkilöitymiseen, sekä esimerkiksi "kesämökkikalastajiin" kohdistettu arvostelu. Lisäksi kiistoissa tapahtunut näkyvä ammattikalastajien valvonta sekä haastatteluissa ilmennyt ammattikalastajien tarkkailu ovat osoitus pyrkimyksestä kalastuksen sosiaaliseen sääntelyyn.

Intressikonflikteissa ei siis ole kysymys pelkästään taloudellisista intresseistä, vaan myös moninaisista ei-taloudellisista seikoista; erilaisesta kalastuskulttuurista, kalaveden "sosiaalisesta kantokyvystä" ja vallankäytöstä osana kalaveden omistusoikeutta. Näin ollen taloudellisia ristiriitojakaan ei voida ratkaista, ellei ensin saada osapuolia lähenemään toisiaan muilla tasoilla.

6. Paikallinen päätöksenteko ja yhteisöllisyys

Edellä esitelty tarkastelu tuo esiin eräitä paikallisiin kalastuskonflikteihin liittyviä yhteisöllisyyden kokemisen eroja. Nämä ristiriidat voidaan liittää myös yleisemmin maaseutukyläiden yhteisöllisyyden ja modernin yhteiskunnan yksilön oikeuksia korostavan ajattelun sekä yleensäkin kylän ja yhteiskunnan välisiin jännitteisiin.

Kalastuskonflikteissa eivät ole vastakkain pelkästään erilaiset kalastajaryhmät tai kalaveden intressiryhmät, vaan myös erilaiset yhteiskunnalliset alueelliset ja ammatilliset erot. Tästä näkökulmasta tarkasteltuna kalastuskonfliktit voidaan nähdä perinteisen maataloutteen ja maaseudun elämään liittyvien arvojen sekä modernin urbanisointuneen yhteiskunnan ja markkinatalouden vastakkainasetteluna:

Omavaraisuus	vs.	Markkinatalous
Luonnonresurssin aineellinen, konkreettinen hyödyntäminen	vs.	Luonnon kokemuksellinen hyödyntäminen
Maanomistus ja omistajan oikeudet	vs.	Yleinen käyttöoikeus
Maanviljelijäväestö	vs.	Taajamissa asuvat palkkatyöläiset ja ammatinharjoittajat
Maaseudun perinteinen yhteisöllisyys	vs.	Kaupungistunut yksilön oikeuksia ja vapautta korostava yhteiskunta

Maaseutukylät ovat käyneet viime vuosikymmeninä läpi eriytymiskehityksen, joka on osaltaan hajoittanut kyläiden perinteistä yhteisöllisyyttä. Kylissä asuu nykyisin hyvin erilaisia ryhmiä ja entistä harvemmat asiat ovat kaikille kyläläisille yhteisiä. Työn ja harrastusten suuntautuminen yhä useammin kylän ulkopuolelle vähentää naapurusten välistä kanssakäymistä. Samalla kylän elinehdot sanellaan yhä enenevässä määrin kylän ulkopuolelta - koko yhteiskunnan taholta. Näihin yhteiskunnallistumisen asettamiin vaatimuksiin vastaavat yksittäiset maatilat, perheet ja yksilöt, jolloin myös ongelmat ja muutokseen sopeutuminen sekä mahdollinen menestys yksityistyvät. Tämän johdosta kyläläisillä on usein keskenään ristiriitaisia intressejä suhteessa kylän yhteistoimintaan ja kehittämiseen. (Rannikko 1988, 5-8.)

Kyläläisten sosiaaliset erot heijastuvat siis myös kyläläisten yhteistoiminnassa. Kylän ulkopuolelle suuntautuvan toiminnan ja suhteitten lisääntymisen myötä yhä harvemmat osallistuvat kylän sisäiseen yhteistoimintaan. Tästä näkökulmasta kyläyhteisöjen voidaankin katsoa olevan kokonaan katoamassa. Toisaalta maaseutukyläiden yhteisöllisyyden voidaan katsoa edustavan myös jotain pysyvää. Näiden kahden näkemyksen tasapainottaminen näkyy myös kyläläisten keskinäisessä kanssakäymisessä: miten eri henkilöt käsittävät kylän yhteisöllisyyden ja miten he toimivat sen suhteen. Esimerkiksi kylätoimikuntien toimintaan valikoituu helposti pieni "eliittijoukko", jonka ei voida katsoa edustavan koko kylää (Oksa 1988a, 25,33). kalastuskunnat voidaan nähdä yhtenä viimeisistä maaseudun perinteisen yhteisöllisen elämäntavan säilyttäjistä ja kyläyhteisöjä ylläpitävistä voimista. Kalastuskuntien päätöksentekoon ja toimintaan

osallistuminen kerää kyläläiset yhteen kokouksiin, talkoisiin, kisoihin, rantakalailtoihin jne. Kuitenkin myös kalastuskunnissa on havaittavissa "elitistymistä", jota tukee osakkuuden perustuminen maanomistukseen. Tämä voi toimia osaltaan osallistumishalukkuutta vähentävänä tekijänä muissa, itsensä ulkopuolisiksi kokevissa tai "eliittijoukon" ulkopuolisiksi leimaamissa, ryhmissä.

Toisaalta paikallisten kyläyhteisöjen toiminnan edellytysten saneleminen yhä enenevässä määrin muun yhteiskunnan taholta johtaa helposti tilanteeseen, jossa ulkoapäin tulevista ehdoista ja suoranaistissa päätöksissä ei tunnisteta paikallisyhteisöjen tilannetta ja tarpeita. Paikallistasolla ei puolestaan ole riittävästi edellytyksiä omien tarpeiden turvaamiseksi. Syntyy tilanne, jossa ovat vastakkain "valta ilman paikallisuutta" ja "paikallisuus ilman valtaa" (Oksa 1988b). Kalastuskuntahallinto on viimeisiä paikallisyhteisöjen omia vallankäytön muotoja ja mahdollisuuksia korostaa perinteistä maanomistukseen perustuvaa sosiaalista hierarkiaa. Tilanteessa, jossa kenties tunnetaan oman päättäväisyyden merkityksen vähentyneen, on luonnollista, että tätä viimeistä "saareketta" puolustetaan ja jopa korostetaan pyrkimällä ulkopuoliseksi koettujen kalastajaryhmien ja pyyntimuotojen torjumiseen.

Tämän vieraaksi koetun torjumisen voidaan katsoa aiheutuvan ns. kulttuurisesta viiveestä. Kalastuskunnat eivät ole pystyneet mukautumaan nopeassa tahdissa muuttuneeseen yhteiskunnalliseen ja kulttuuriseen tilanteeseen. Mukautuminen uusiin kalastajaryhmiin ja pyyntimuotoihin on kuitenkin edessä. Tulevaisuuden ei kuitenkaan tarvitse merkitä kalastuskuntien tai niiden yhteisöllisten merkitysten häviämistä, vaan onnistuessaan kalastuskunnat voivat edelleen tai jälleen tarjota mahdollisuuksia hedelmällisiin yhteisiin hetkiin kalaveden eri käyttäjäryhmien kesken.

7. Kirjallisuus

- Ahponen, P.-L. & Järvelä M. 1983. Maalta kaupunkiin, pientilalta tehtaaseen. Tehdastyöläisen elämäntavan muutos. WSOY. Juva.
- Charles, A. T. 1992. Fishery Conflicts. A Unified Framework. *Marine policy* 16(5): 379-393.
- Cloke, P. & Park C. 1985. Rural Resource Management. Croom Helm, London.
- Honkanen, M-L. 1985. Kalastusoikeus. Suomen Lakimiesliiton Kustannus Oy. Helsinki.
- Lappalainen, A. 1995. Kalastuskulttuuri muuttuvassa yhteiskunnassa. Julkaisussa Hyytiäinen, L. & Kupiainen H. (toim.): Kalaveteen piirretty viiva. Kalastus ja kalastaja yhteiskunnallisten muutosten pyörteissä. Helsingin yliopiston maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja 37: 53-87.
- Lappalainen, A. 1997. Sisävesiemme kalastusriitojen historiallinen tausta. Kalatutkimuksia (tässä niteessä).
- Lindqvist, O. V., Viemala J., Ritola O. & Lahti E. 1988. Suomen sisävesien kalatalous. Erään tilanteen analyysi 1987. Kuopion yliopisto, soveltavan eläintieteen laitos. Suomen voimalaitosyhdistys ry. Helsinki.
- Oksa, J. 1988a. Maaseudun yhteisöllisyydestä. Julkaisussa Oksa, J. ja Rannikko P. (toim.): Puheenvuoroja maaseutupolitiikasta. Joensuun yliopisto. Karjalan tutkimuslaitoksen monisteita 7: 25-36.
- Oksa, J. 1988b. Yleiset kehitysvirrat ja paikallisuus. Julkaisussa Oksa, J. ja Rannikko P. (toim.): Puheenvuoroja maaseutupolitiikasta. Joensuun yliopisto. Karjalan tutkimuslaitoksen monisteita 7: 47-52.
- Pitkänen, M. 1996. Kiehuvat kalavedet. Suomen sisävesien paikalliset kalastuskonfliktit - haaste kalastushallinnolle ja kalavesien käytön järjestämiselle. Kala- ja riistaportteja 48, 95 s. + 2 liitettä..
- Rannikko, P. 1988. Maaseutupolitiikka ja hyvinvointistrategia. Julkaisussa Oksa, J. ja Rannikko P. (toim.): Puheenvuoroja maaseutupolitiikasta. Joensuun yliopisto. Karjalan tutkimuslaitoksen monisteita 7: 5-14.
- Rannikko, P. 1991. Paikalliset ympäristöriidat, ympäristösosiologinen näkökulma. *Alue ja ympäristö* 20(2): 34-41.
- Sairinen, R. 1994. Ympäristökonfliktit kuntien suunnittelussa ja päätöksenteossa. Suomen kuntaliitto, ACTA. Helsinki.
- Salmi, P., Juvonen L., Laamanen K., Piipponen M. & Pitkänen M. 1994. Kenen ehdoilla kalavaroja hyödynnetään? Onkamojärven kalastuskiistan taustoja. Kalatutkimuksia 82, 30 s. + 2 liitettä.
- Turunen, T. & Suuronen P. 1995. Ammattikalastuksen kehittyminen sisävesillämme viime vuosikymmeninä. Julkaisussa Manninen, K. & Westman K. (toim.): Pyyntitavat ennen ja nyt -symposium 30.11.1993 Riihimäki. Kalastusmuseoyhdistyksen julkaisuja 8: 47-62.

Kalastuksen ristiriidat ja päätöksentekojärjestelmä - kamppailua tiedosta ja vallasta

Pekka Salmi ja Heikki Auvinen

**Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos, Saimaan kalantutkimus ja vesiviljely,
Laasalantie 9, 58175 Enonkoski**

Sisällys

1. NÄKÖKULMIA KALASTUSKIISTOIHIN.....	57
1.1. Kalastusriidat tutkimuksen kohteena	57
1.2. Muikkukannat ja kestävä käyttö	57
2. KÄYTTÄJÄRYHMÄT JA PÄÄTÖKSENTEKIJÄT - KONFLIKTIEN OSAPUOLET	60
2.1. Käyttäjärühmät ja ristiriitojen elementit	60
2.2. Vertikaaliset ristiriidat päätöksentekojärjestelmässä	61
2.3. Valta ja tieto	63
3. VOIDAANKO RISTIRIITOJA LIEVITTÄÄ?	65
3.1. Muikkuvarojen tasapuoliseen hyödyntämiseen	65
3.2. Kalastuksen sosiaalinen ja kulttuurinen kestävyys	66
3.3. Yhteishallinto ratkaisumallina	67
4. KIRJALLISUUS	69

1. Näkökulmia kalastuskiistoihin

1.1. Kalastusriidat tutkimuksen kohteena

Kalavarojen ja pyyntioikeuksien jako on käynyt maailmalla yhä visaisemmaksi ongelmaksi. Kalastuksen järjestämiseen liittyvää epävarmuutta on vanhastaan katsottu voitavan vähentää ensisijaisesti keräämällä biologista tietoa kalakannoista. Finlaysonin (1994) mielestä lähtökohta on väärä, sillä kalastuksen järjestäminen on pohjimmiltaan sosiaalinen prosessi. Kalastuskonfliktien taustalla voidaan nähdä erilaisissa suhteellisissa sosiaalisissa asemissa olevia ryhmiä ja niiden tapoja reagoida epävarmuuksiin.

Viime aikoina on keskusteltu kalastuksen hallinnon kehittämisestä ottamaan huomioon entistä enemmän myös paikallisten kalastajaryhmien ja yhteisöjen lähtökohtia kalavarojen hyödyntämisessä ja kestävässä käytössä (ns. co-management, esim. Pinkerton 1994). Suomessa käytössä ollut kalastuksen hallintojärjestelmä on mahdollistanut laajan paikallisen osallistumisen päätöksentekoon. Kuitenkin päätöksentekojärjestelmässä on ongelmia, jotka ovat tulleet ilmi lähinnä vapaa-ajankalastajien pyyntioikeuksia koskevinä valtakunnallisina kiistoina sekä paikallisina ammattimaiseen kalastukseen liittyvinä konflikteina.

Luomme tässä kirjoituksessa katsauksen Suomen sisävesillä esiintyneisiin paikallisiin muikun kalastusta koskeviin ristiriitoihin kalastajaryhmien välillä Itä-Suomessa tehtyjen tapaustutkimusten pohjalta. Tapaustutkimuksia on tehty Onkamojärvellä (Salmi ym. 1994), Orivedellä (Pitkänen ym. 1995) sekä Pielisellä (Pitkänen 1996). Onkamojärvellä ja Pielisellä kalastuskiistat ovat kärjistyneet oikeusasteelle, mutta Orivedellä ongelmat eivät ole edenneet avoimeksi konfliktiksi. Pitkänen (1996) on pro gradu-työssään yksityiskohtaisemmin analysoinut ja vertaillut näitä kolmea tapausta.

Tarkastelemme konflikteja paitsi eri intressiryhmien välisinä ristiriitoina myös eri päätöksentekijäryhmien välisinä valtakamppailuina. Käsitlemme aihetta muun muassa kestävä kehityksen näkökulmasta. Kirjoituksen lopussa pohdimme mahdollisuuksia lievittää ongelmia sekä kehittää päätöksentekoa niin, että ristiriitoja voitaisiin vähentää jo ennakolta.

1.2. Muikkukannat ja kestävä käyttö

Oikeusistuimien käsittelyyn asti johtaneista paikallisista kalastusriidoista tyypillisin on ollut konflikti ammattikalastajien ja kalastuskuntien (vedenomistajien) välillä pyyntilupien saannista ja tehokkaiden pyydysten käytöstä. Kun kalastuskunnat ovat halunneet kieltää tai rajoittaa tehokasta kalastusta, perusteena on useimmiten esitetty muikkukannan kalastuskestävyyden ylitys. Kalavedenomistajien argumenteissa kalakannan suojelu on tärkeällä sijalla, kun taas nykyisissä säädöksissä painotetaan kalavarojen hyödyntämistä ja ammattimaisen pyynnin oikeuksia. Tällöin ongelmat kulminoituvat erilaisiin tulkintoihin luonnonvarojen kestävästä käytöstä ja laajemmin ns. kestävästä kehityksestä.

Kestävän kehitys ei ole käsitteenä yksiselitteinen, vaan siitä on lukuisia luonnehdintoja ja määritelmiä. Näissä määritelmissä painotetaan 1) ekologista, 2) taloudellista, 3) sosiaalista ja 4) kulttuurista kestävyyttä. Kestävää kehitystä on luonnehdittu yhteiskunnalliseksi oppimisprosessiksi, jossa on kysymys yhteiskunnan eri lohkojen yhteensovittamisesta (Willberg 1993).

Kestävää kehitystä koskevassa keskustelussa ovat tähän asti olleet esillä lähinnä vain ekologiseen ja taloudelliseen kestävyysliittävät kysymykset (Rannikko 1997). Puhuttaessa kalavarojen kestävästä käytöstä keskitytään usein kalakantojen jatkuvuuden turvaamiseen, ekologiseen imperatiiviin. Pettersen (1996) korostaa, että kalastukseen liittyvät sosiaaliset ja kulttuuriset käsitykset kestävästä kehityksestä tulee yhdistää biologista resurssia koskeviin käsityksiin: kestävan kehityksen edellytyksenä on, että se tukee myös ihmisten elämänhallintaa ja sosiaalisen identiteetin kehittymistä sekä sopii yhteen ihmisten arvojen ja kulttuurin kanssa.

Sipposen (1995) mukaan kalastuslainsäädäntö painotti aiemmin suojelunäkökohtia, mutta muuttui vuodesta 1982 lähtien hengeltään selkeästi kalavarojen hyödyntämistä korostavaan suuntaan. Lain lähtökohtana pidetään pyrkimystä vesialueiden mahdollisimman suureen pysyvään tuottavuuteen kestäväällä tavalla¹. Kalastusoikeuden haltija on velvollinen järjestämään kalastuksen niin, että kalakantaa käytetään hyväksi nautumalla "kalataloudelliseen järkiperäisyyteen".

Kalastuskuntien päätöksenteko pohjautuu Hyytisen ja Kupiaisen (1995) mukaan kuitenkin usein perinteiseen kieltomentaliteettiin. Kiistoissa vedetään rajaa, mikä on kalavarojen kestävä ja oikeudenmukaista käyttöä. Oikeustapauksissa kalastuskuntien kieltopäätökset on usein kumottu, koska ammattikalastuksen ei ole tutkimustietoihin vedoten katsottu vaarantavan muikkukannan jatkuvuutta.

Muikkuvarojen ekologisesti kestävä käyttö ja erityisesti muikkukantojen vaihteluiden ja kalastuksen väliset syy-seuraussuhteet ovat olleet ajoittain kiivaan keskustelun kohteena. Jo 1800-luvun lopulla Puruveden muikkukannan kerrottiin hävinneen verkopyynnin vuoksi (Jalkanen 1893). Seuraavassa valotamme kalataloustutkimuksen esittämiä argumentteja viime aikojen muutoksista.

Investoinnit entistä tehokkaampiin ammattikalastusmenetelmiin, kuten troolaukseen ja talvinuottaukseen, sekä Etelä-Suomen järviolueita kohdannut muikkukato alkoivat samoihin aikoihin 1980-luvulla. Tutkimusten perusteella ei voida todeta tehostuneen ammattikalastuksen olleen muikkukantojen yleisen heikentymisen taustalla. Muikkukato alkoi myös niillä alueilla, joilla ei tehokkaita pyyntimuotoja käytetty (Auvinen ym. 1993 ja 1995).

Muikun kalastuksessa kiistojen ratkaisua vaikeuttaa tutkimustiedon pohjalta se, että yhden käyttäjäryhmän, esimerkiksi talvinuottaajien, pyyntiponnistuksen vähentäminen ei välttämättä lisää muiden pyyntimuotojen saalista ainakaan pitkällä tähtäyksellä. Tämä johtuu muikkukannan sisäisestä säätelystä, jossa tiheydestä riippuvat mekanismit vaikuttavat kasvuun, hedelmällisyyteen ja poikasten kuolevuuteen (Helminen ym. 1993, Auvinen 1995).

Muikun kalastuksen säätely ei voi tähdätä ainoastaan suuren kutupopulaation turvaamiseen. Muikulla pienistäkin kutevista kannoista voi syntyä vahvoja vuosiluokkia (Salojärvi 1987), ja vahvoista kutevista kannoista syntyy useimmiten heikko vuosiluokka (esim. Salojärvi 1991). Biologisesta näkökulmasta pyynnin säätelyn tavoitteen-

¹ KL 1 §: Kalastusta harjoitettaessa on pyrittävä vesialueiden mahdollisimman suureen pysyvään tuottavuuteen. Erityisesti on pidettävä huolta siitä, että kalakantaa käytetään hyväksi järkiperäisesti ja ottaen huomioon kalataloudelliset näkökohdat, sekä huolehdittava kalakannan hoidosta ja lisäämisestä. Tällöin on vältettävä toimenpiteitä, jotka voivat vaikuttaa vahingollisesti tai haitallisesti luontoon tai sen tasapainoon.

na pitäisi siis olla keskivahvan kutevan kannan säilyttäminen. Kyseessä on monimuotoinen kokonaisuus, jota ei voi hallita säätelemällä pelkästään kalastusta. Muikkukantoihin vaikuttavat myös esimerkiksi kalanistutukset (ks. esim. Marjomäki ym. 1996).

Järvikohtaiset erot muikun populaatiodynamiikassa voivat olla suuria. Tämän vuoksi tutkimustiedon epävarmuus kasvaa, mikäli tietyn kiistojen kohteena olevan järven muikkukantojen kestävä käytön määrittämisessä käytetään hyväksi muilta alueilta saatuja tietoja. Käyttökelpoisen tutkimusaineiston hankkiminen vaatii pitkäaikaista seuranta- ja verrattain paljon resursseja.

Muikkukiistoissa on kyse muun muassa eri näkemyksistä kalavarojen kestävästä käytöstä. Kuvassa ammennetaan hyötyä Onkamojärven muikkukannasta. (Kuva: Pekka Salmi)

2. Käyttäjärühmät ja päätöksentekijät - konfliktien osapuolet

2.1. Käyttäjärühmät ja ristiriitojen elementit

Kun samoja kalavesiä hyödyntää useampi käyttäjäryhmä, herkkyys ristiriitoihin kasvaa. Paikallisissa kalastuskiistoissa paikalliset päätöksentekijät kokivat tehokkaan ammattikalastuksen (troolauksen tai talvinuottauksen) ongelmalliseksi verkkopyytäjien intressien ja kalavarojen tasapuolisen jakamisen kannalta (Pitkänen 1996 ja 1997). Kyseessä on näin Charlesin (1992) luokittelun mukaisesti sisäinen allokaatio eli kalaveden eri käyttäjäryhmien välinen kiista.

Sisävesien paikallisten konfliktien kannalta keskeisimmät kalavesien käyttöön liittyvät käyttäjäryhmät ovat ammattikalastajien lisäksi ns. päätöksentekijä-kalastajat (kuva 1). Tällä ryhmällä on eräänlainen kaksoisrooli: sen jäsenet osallistuvat aktiivisesti kalastuskunnan päätöksentekoon ja ovat lisäksi taustaltaan kotitarvepainotteisia vapaa-ajankalastajia. Muut vapaa-ajankalastajat ovat myös kiistojen kannalta merkittävä käyttäjäryhmä. Tässä luvussa esittelemme näiden kolmen käyttäjäryhmän näkemyksiä ristiriitojen elementeistä ja kalaveden merkityksestä.

Kuva 1. Paikallisten kalastuskonfliktien tärkeimmät intressiryhmät.

Oriveden tapaustutkimuksessa (Pitkänen ym. 1995) todettiin, että päätöksentekijäkalastajilla on kalastuksessaan virkistystekijöiden ohella keskeisessä asemassa myös saaliin saaminen. He kalastavat lähinnä seisovilla pyydyksillä oman kalastuskuntansa alueella. Kalastus on heille osa jokapäiväistä, perinteistä elämäntapaa. Useimmilla

muilla vapaa-ajankalastajilla on virkistysmotiivi keskeisenä. Kalastus kuuluu vapaa-aikaan ja toimii arkielämän vastapainona. Kalavedellä on useimmille kalastajille suuri olemassaoloarvo (Pitkänen ym. 1995). Ammattilaisille kalastus on paitsi elinkeino myös osa perittyä tai valittua elämäntapaa. Uudet tehokkaat pyyntimenetelmät pakottavat kalastajat ottamaan huomioon aiempaa enemmän myös elinkeinon taloudellisia välttämättömyyksiä.

Saaliin jakokysymykset ja muikkukantojen kestävä käyttö ovat tärkeällä sijalla päätöksentekijäkalastajien ja virkistyskalastajien perusteluissa heidän vastustaessaan tai rajoittaessaan ammattikalastusta. Esimerkiksi Oriveden tapauksessa osa virkistyskalastajista ja lähes kaikki haastatellut päätöksentekijäkalastajat suhtautuivat trooliin kriittisesti. Erityisesti sen katsottiin vievän suhteettoman suuren osan saaliista (Pitkänen 1996).

Onkamojärvellä keskeisinä kiistakysymyksinä ovat olleet muikkukannan jatkuvuuden vaarantaminen sekä saaliin jako talvinuottaajien (ammattikalastajien) ja verkkopyytäjien (virkistys- ja kotitarvekalastajien) kesken. Kalastuskunnan aktiivijäsenet korostivat kalastajaryhmien tasavertaisuutta: talvinuottakuntia oli kaksi, joissa kalasti yhteensä viisi miestä ja verkkokalastajia sanottiin olevan yli 600 (Salmi ym. 1994).

Onkamojärvellä kalastuskunnan päättäjien puheissa on ollut tärkeällä sijalla omistajien päätäntävalta. He katsoivat, että heidän tulee huolehtia oman vetensä kalastuksesta niin, että ylös nostetut kalat hyödyttävät oman paikkakunnan väestöä. Ammattikalastajat toimivat laajemmalla alueella. He markkinoivat muikut pääsääntöisesti suurempiin taajamiin ja ovat yhteydessä muilla alueilla toimivien ammattilaisten kanssa. Talvinuottaajien mukaan kalastusta pyrittiin turhaan rajoittamaan vaikka muikkua oli runsaasti. Rajoitusten perimmäiset motiivit eivät heidän mukaansa liittyneet muikkukannan vaarantumiseen. Nuottaajien mielestä rajoituspyrkimysten yhtenä motiivina oli vallanhalu sekä kateus nuottamiesten tuloista; vain muutamat saivat suurimman hyödyn yhteisistä resursseista (Salmi ym. 1994).

Ammattikalastajat arvostavat ammatissaan vapautta ja katsovat usein, että rajoitukset ovat perusteettomia. Varsinkin tehokkaita pyyntivälineitä käyttävät sisävesikalastajat kokevat, että heitä on syrjitty paikallisessa päätöksenteossa ja asettavat toiveensa viranomaisiin, joilta he ovat saaneet tukea konfliktitilanteissa (Salmi 1997). Tilanne poikkeaa yleisestä kalastajien ja hallinnon välisestä asetelmasta - esimerkiksi Itämeren lohenkalastuksen säätelystä, jossa kalastajien mukaan keskushallinto ei ota heidän intressejään ja kokemukseen pohjautuvia näkemyksiään tarpeeksi huomioon (Salmi P. ja Salmi J. 1995; Varjopuro 1997).

2.2. Vertikaaliset ristiriidat päätöksentekojärjestelmässä

Kuten edellä on esitetty, kalastuskiistoissa ei ole kyse pelkästään taistelusta eri käyttäjäryhmien lyhyen aikavälin etujen kesken, vaan myös vallasta, arvoista ja perinteistä. Ristiriitojen ymmärtämiseksi täytyy tarkastella myös kalastuksen kulttuurisia ja päätöksentekoon liittyviä muutoksia (ks. myös Lappalainen 1997).

Kalavarojen hallinto perustuu Suomessa pääasiassa yksityisomistukseen. Vesien yksityisomistus on muista Euroopan maista poiketen pääsääntöisesti kyläkohtaista yhteisomistusta (Vihervuori 1996). Omistajana on kylän osakaskunta, jota edustaa kalastusasioissa lakisääteinen kalastuskunta. Kalastuskuntalaitos perustettiin vuoden 1902 lainsäädännöllä, ja kalastuskunnat ovat olleet keskeinen kalavesien käyttöä säätelevä tekijä koko vuosisadan ajan (Tiitinen 1995). Kalastuskunnat hallitsevat noin 90 % maamme sisävesistä (Sipponen 1995).

Kalatalouden paikallinen päätöksentekojärjestelmä oli vuosisadan alkupuolella sovitettu silloisiin yhteiskunnallisiin olosuhteisiin. Suomi siirtyi 1960- ja 1970-luvuilla nopeasti maatalousvaltaisesta yhteiskunnasta kaupungistuneeksi palveluyhteiskunnaksi. Hyytisen ja Kupiaisen (1995) mukaan kalastuksen päätöksentekojärjestelmä ei ole 1900-luvun lopulla vastannut riittävän hyvin oman osakasrakenteensa ja koko kalastavan väestön muutoksiin.

Hannan ja Munasinghen (1995) mukaan toimivan kalastuksen päätöksentekojärjestelmän - oli sitten kyseessä kalavarojen yksityis- tai yhteisomistus - tulee olla sopu- soinnussa niin ekologisten kuin sosiaalistenkin olojen kanssa. Suomessa käytössä oleva päätöksentekojärjestelmä on niin rakenteeltaan kuin päätäntävällän kohdentumisenkin osalta monimutkainen, mikä osaltaan antaa mahdollisuuksia ristiriitojen kehittymiselle.

Vuonna 1982 säädettiin perustettaviksi hallinnon aluetason yksiköt, kalastusalueet, edistämään kalastuksen suunnittelua ja päätöksentekoa laajemmilla ja yhtenäisemmillä vesialueilla. Kalastuskuntia on maassamme noin 10 500 ja kalastusalueita 222 (Muje 1995). Kalastusalueen kokoukseen osallistuvat kalastuskunnat, kalavesien omistajat, kalastusalueella toimivat ammattikalastajajärjestöt ja vapaa-ajankalastajien eduista huolehtivat järjestöt (Ahvenniemi ym. 1997). Kalastusalueelle lisättiin lainsäädännön avulla valtaa, resursseja ja velvollisuuksia vuoden 1994 alussa (Sipponen 1995). Kalatalouden keskushallinnon edustajina toimivat maa- ja metsätalousministeriö sekä sen alaiset läänikohtaiset maaseutuelinkeinopiirit (11 kpl) (kuva 2).

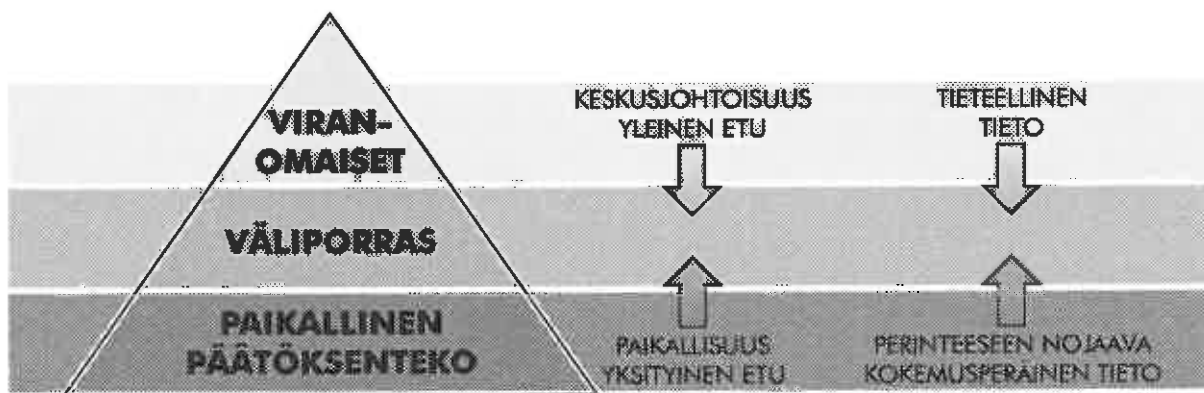

Kuva 2. Päätöksentekojärjestelmän tasot ja tärkeimmät toimijat.

Suomen kalatalouden päätöksentekojärjestelmän erityispiirteenä Vihervuori (1996) pitää yksityisen ja viranomais toiminnan rajan häivyttämistä. Kalastusalue on sekoitus itsehallintoa ja julkista vallankäyttöä. Jatkumossa kalastuskunta - kalastusalue - maaseutuelinkeinopiiri - ministeriö ei ole selkeää rajaa omistajan vallan ja viranomaisen vallan välillä (Vihervuori 1996). Tämä rajanveto vallan käyttäjästä on keskeinen teema myös paikallisissa kalastusristiriidoissa.

2.3. Valta ja tieto

Valtakysymykset päätöksentekijäryhmien välillä paljastuvat paikallisia kalastuskiistoja analysoivissa tapaustutkimuksissa (Pitkänen 1996 ja 1997). Selkeimmin tämä ilmenee kalaveden omistajien puheissa: he eivät hyväksy muiden puuttumista päätäntävaltaansa. Omistajan oikeus päättää vesialueidensa käytöstä koetaan isiltä perityksi perusarvoksi, jota ei voi loukata. Toisaalta lainsäädäntö ei anna kalastuskunnille suvereenia valtaa vaan rajaa ja ohjaa päätöksentekoa. Keskusjohtoinen päätöksenteko (viranomaiset) käyttävät valtaansa paljolti lainsäädännön ja muiden normien kautta tavoitteenaan edistää yleistä etua ja kalastuslain 1 §:n mukaista 'kalataloudellista rationaalisuutta' (kuva 3). Kalatalouden piiriviranomainen (maaseutuelinkeinopiirin kalatalousjohtaja) katsoo kuitenkin, ettei hänellä käytännössä ole lain pohjalta suuria mahdollisuuksia vaikuttaa muikunkalastuksen säätelyyn (Turunen ym. 1994).

Kuva 3. Tiedon muodot ja etunäkökohdat päätöksentekojärjestelmässä.

Hallinnon vertikaaliset ristiriidat ilmenevät paikallisten ja keskusjohtoisempien päätöksentekotasojen välillä. Tämä ristiriitojen elementti liittyy Charlesin (1992) kalastuksen toimivaltakysymykset-ryhmään, jossa tarkastellaan mikä instituutio loppujen lopuksi 'omistaa' oikeuden kontrolloida kalastusta.

Tiedolliset ristiriidat liittyvät pohjimmiltaan erilaisiin käsityksiin kalavarojen tilasta ja kalastuksen vaikutuksesta niihin. Käytämme käsitteitä 'tieteellinen' ja 'kokemusperäinen' tieto kuvaamaan näitä eroja. Folke ja Berkes (1995) määrittävät perinteeseen nojaavan ekologisen tiedon sukupolvien aikana kumuloituvaksi tiedoksi ja uskomuksiksi. Tapaustutkimuksissa kalavesien käyttäjät perustivat käsityksensä kestävästä käytöstä pääsääntöisesti tällaiseen kokemusperäiseen tietoon. Ammattikalastajat käyttivät useammin kalataloustutkimuksen tuottamaa tietoa hyväksensä, koska tieteellinen tieto on tukenut heidän argumenttejaan siitä, ettei heidän kalastuksensa vaaranna järven muikkukantoja (ks. myös Salmi 1997). Toisaalta itä-suomalaiset troolikalastajat ovat vuonna 1990 tehdyssä haastattelututkimuksessa kokemusperäiseen tietoonsa vedoten tuoneet esiin etteivät muikkukannat vaarannu heidän pyyntinsä vuoksi - schän sotisi heidän omia intressejään vastaan (Salmi 1992).

Kalastuskunnissa nähdään, että ammattikalastajilta saatava tieto ja siihen osittain perustuva tutkimustieto eivät ole uskottavia vaan parasta on luottaa omaan paikalliseen kokemukseen. Oriveden tapauksessa useat haastatellut katsoivat tutkimustiedon ole-

van ristiriidassa oman arkitiedon kanssa. Kokemusperäinen ja tieteellinen tieto erosi-
vat toisistaan eniten kalavarojen hyödyntämisen ja suojelun painottamisessa. Arkitie-
toon perustuvat selitysmallit pohjautuvat pitkälti kalavarojen suojelunäkökohtiin, kun
taas tieteellinen tieto on tukenut (lähinnä muikun kalastuksen osalta, yhdessä lainsää-
dännön ja viranomaisten kanssa) mahdollisuutta hyödyntää kalavaroja. Monet koke-
vat, että heidän kokemusperäistä tietoaan ei arvosteta kalastuksen päätöksentekojär-
jestelmän ylemmillä tasoilla (Pitkänen ym. 1995).

Paikallisissa kalastuskiistoissa eri konfliktityypit nivoutuvat vaikeasti ratkaistavaksi
ongelmavyyhdeksi (Salmi ym. 1994, Pitkänen 1996 ja 1997). Niissä heijastuvat käyt-
täjäryhmien välisten ristiriitojen lisäksi myös hallinnon vertikaaliset ristiriidat, joissa
valta ja tieto ovat keskeisiä kiistakysymyksiä. Taustalla vaikuttaa paikallisen päätök-
sentekovallan ja kalaveden käytön yhdistyminen samaan intressiryhmään. Kalastus-
kuntien päättäjät ovat kahdessa roolissa: he kuuluvat kalavesien käyttäjäryhmään ho-
rizontaalisessa konfliktissa ja paikallisiin päätöksentekijöihin vertikaalisessa konflik-
tissa. Monimuotoisuus tekee konfliktien ratkaisemisesta ongelmallisen.

3. Voidaanko ristiriitoja lievittää?

Edellä on esitelty kalastuksen paikallisia ristiriitoja Itä-Suomessa tehtyjen tapausanalyysien pohjalta. Näitä tuloksia ei voi yleistää koskemaan kaikkia sisävesiemme konflikteja, mutta ne antavat kuvan kiistojen monitahoisuudesta ja kytkeytymisestä laajempiin yhteiskunnan ja kalatalouden ilmiöihin. Kuten ympäristökonflikteissa, kalastuskiistoissakin kyse ei ole vain taloudellisista intresseistä, vaan niissä törmäävät hyvin erilaiset ilmiöt toisiinsa (vrt. Rannikko 1994).

Konflikteilla on omat erityispiirteensä, joista tulee olla perillä etsittäessä niihin ratkaisumalleja. On esitetty ratkaisukeinoja, joissa järviolueet jaettaisiin eri käyttäjäryhmiä ja tarkoituksia varten. Kalavesien kaavoitukseksi on kutsuttu kalaveden jakamista alueellisesti ja/tai ajallisesti eri kalastajaryhmien kesken (Pitkänen 1996). Esimerkiksi Norjassa tehdyssä tapaustutkimuksessa todettiin ristiriitojen lieventyneen käyttäjäryhmien alueellisen eriytymisen ansiosta (Aas & Skurdal 1996). Suomen kalastusmatkailun kehittämiseksi on esitetty vesialueiden jakamista kolmeen kehittämiskategoriaan: kalastusmatkailu-, virkistyskalastus- ja talouskalavesiksi (Kalastusmatkailutoimikunta 1995). Ristiriitojen monitahoisuuden vuoksi tällaisilla teknisillä ratkaisuilla voidaan vain osittain edistää päätöksenteon sujuvuutta ja lievittää konflikteja.

Julkisuudessa on myös esitetty kiistaa aineuttaneiden kalastusmenetelmien kieltämistä, koska niiden on katsottu vaarantavan muikkukannat. Tällä toimenpiteellä tuskin ratkaistaisiin kiistoja, koska ne - argumentoinnista huolimatta - koskevat vain osittain muikkuvarojen kestävä ekologista käyttöä. Itä-Suomen tapaustutkimuksissa muikkuvarojen kestävä käyttö ei ole ollut perimmäinen kysymys vaan niissä ilmenevät monitahoiset taloudelliset, sosiaaliset ja kulttuuriset aiheet (vrt. Finlayson 1994, Hanna ja Munasinghe 1995).

3.1. Muikkuvarojen tasapuoliseen hyödyntämiseen

Taloudellisesti kestävä kehitys on taloudellisesti tehokasta ja jakovaikutuksiltaan oikeudenmukaista niin sukupolven sisällä kuin sukupolvien välilläkin (Willberg 1993). Kuten edellä on esitetty, kalavarojen tasapuolinen jako eri osapuolten kesken ei ole muikkukantojen biologian kannalta yksinkertainen tehtävä, sillä kysymyksessä ei ole ns. nollasummapelejä. Toisaalta ainakin vapaa-ajankalastajat argumentoivat tehokkaan ammattikalastuksen vievän myös istutettuja kalalajeja. Tämä sotii vapaa-ajankalastajien oikeuskäsitystä vastaan.

Muikkuvarojen jakoon liittyvän tiedollisen puolen lisäksi ongelmana kalastuskiistoissa ovat tasavertaisuuteen liittyvät säädösten tulkinnat. Kalastuskunnan edustajat vetoavat osakkaiden tasavertaisuuteen, mutta toisaalta laki suosii eräiltä osin ammattimaista kalastusta. Ammattikalastusta painottamalla pyritään kalavarojen taloudellisesti tehokkaaseen hyödyntämiseen. Ristiriitojen myötä kehittyneet pyyntilupien saatavuuden ongelmat ovat saaneet laajempia kalastusalueita vaativan troolipyynnin haakeutumaan yleisvesialueille siellä missä se on ollut mahdollista (Salmi P. ja Salmi J. 1996).

Siltä osin kuin ristiriidat todella ilmentävät kalavarojen tuoman hyödyn jakamista eri käyttäjäryhmien kesken, mainitulla kalavesien 'kaavoituksella' voidaan saada tuloksia aikaan. Tämä kuitenkin edellyttää yhteisymmärrystä kalavarojen tilasta, eri intressiryhmien tarpeiden tiedostamista sekä kompromissin etsimistä eri osapuolten kesken. Heikot muikkukannat ovat olleet omiaan kiristämään kärhämää. Ristiriidat eivät kuitenkaan muikkukantojen runsastuessa katoa, koska kyseessä eivät ole pelkästään tekniset saaliin jako-ongelmat.

3.2. Kalastuksen sosiaalinen ja kulttuurinen kestävyys

Suuri osa kalavesien käyttäjistä ja myös kalastuskuntien osakkaista asuu nykyisin taajamissa ja kaupungeissa uudemman vapaa-ajan kalastuskulttuurin piirissä. Tämä kalavesien omistajaryhmä ei osallistu aktiivisesti kalastuskuntatason päätöksentekoon, jota hallitsevat paikkakunnalla vakituisesti asuvat osakkaat (Muje 1995). Ammattikalastajien juuret ovat yleensä kalavesien äärellä, mutta osa pyynistä on kehittyessään irtautunut paikallisesta tasosta ja sen kulttuurista. Ristiriitojen aiheena olevat pyyntimenetelmät, troolipyynti ja talvinuottoaus, kehittyivät voimakkaasti 1980-luvulla muun muassa valtion investointiavustusten tukemina (Salmi P. ja Salmi J. 1995).

Yhtenä näkökulmana voidaan esittää, että konfliktien taustalla vaikuttaa kulttuurinen viive. Paikallinen perinteitä kunnioittava päätöksentekoeelin kalastuskunta, ei ole vielä mukautunut yhteiskunnassa tapahtuviin muutoksiin (joita edustavat uudet käyttäjäryhmät ja niiden oikeuksia edistävät viranomaiset), mutta joutuneen ajan kuluessa luopumaan perinteisestä asemastaan. Keskusjohtoisuuden lisääntyessä paikallinen institutio ei pysty enää suojautumaan uutta kulttuuria vastaan omistusoikeuteensa vedoten, vaan joutuu - usein konfliktien kautta - sopeutumaan uuteen tilanteeseen (ks. Salmi ym. 1994).

Keskeinen mekanismi, jolla uudempi kulttuuri murentaa paikallista päätöksentekovaltaa, liittyy tiedon käyttöön. Kuten olemme todenneet, paikallisessa päätöksenteossa käytetään lähinnä perinteeseen nojaavaa arkitietoa, kun taas viranomaisten päätöksenteko tukeutuu useammin tutkimustietoon. Konfliktin edetessä esimerkiksi oikeuskäsittelyyn tutkimustieto nostetaan keskeiseen asemaan. Kiistoja ratkaistaessa kokemusperäiseen tietoon tukeutuva paikallinen näkökulma jää näin syrjään. Oikeudenkäynnillä ei ristiriitaan kuitenkaan saada pysyvää ratkaisua, jos paikallisella tasolla päätöstä ei pidetä oikeutettuna.

Toisaalta kiistoissa voidaan nähdä paikallisuuden ja keskusjohtoisuuden välinen ristiriita, joka paljolti vastaa ympäristökamppailuissa ilmennyttä jännitettä etelän (Helsingin) ja muun Suomen välillä (ks. Lehtinen 1994). Maamme maaseudun kehittämistyössä pidetään tärkeänä paikallisten asukkaiden aktiivisuuden tukemista (Oksa ja Rannikko 1996). Kansalaisaktiivisuus on yksi kestävä kehityksen kriteereistä (Willberg 1993). Kalastuksessa paikallinen päätöksenteko on ollut tärkeä sosiaalinen toimintakenttä maaseudun ihmisille. Kalastuksella ja kalastuskunnilla on ollut tärkeä merkitys perinteen ja paikallisen elämäntavan kannalta (ks. Pitkänen 1997).

Sosiaalinen kestävyys edellyttää, että kehitys lisää ihmisten omaa elämänhallintaa, pitää yllä ja vahvistaa heidän yhteisöllistä identiteettiään. Kulttuurinen kestävyys edellyttää, että kehitys on sopusoinnussa siihen osallistuvien ja osallistettavien ihmisten kulttuurin ja arvojen kanssa (Willberg 1993). Kalastuksen päätöksenteon toimivuuden turvaamiseksi on tärkeänä ja vaikeana tehtävänä säilyttää paikallinen aktiivisuus ja samalla edistää eri intressiryhmien osallistumis- ja kalastusmahdollisuuksia.

3.3. Yhteishallinto ratkaisumallina

Törmäävät elämysmaailmat, instituutiot ja erilaiset taloudelliset intressit voidaan Ar-
cen ja Longin (1994) mukaan koota vuorovaikutuksen avulla yhteen uuden tiedon ja
organisaatioiden rakenteiden luomiseksi. Kalastuksen päätöksenteon ongelmien rat-
kaisumalliksi tarjotussa ns. yhteishallinnossa (co-management) edistetään eri intressi-
ryhmien ja päätöksentekotasojen välistä vuorovaikutusta ja oppimisprosessia.

Yhteishallinnossa erilaiset arvot, intressit ja tiedon lajit pyritään sovittamaan yhtei-
sesti hyväksytyiksi päätöksiksi kalastuksen järjestämisessä. Tavoitteena on, että pai-
kallinen näkökulma ja kokemusperäinen tieto samoin kuin tieteellinen tieto ja keskus-
hallintokin ovat mukana yhteisessä päätöksenteossa (Pinkerton 1994). Yhteishallin-
non onnistumiseksi eri intressiryhmillä tulee olla valtaa ja vastuuta, heidän tulee ko-
kea siihen osallistuminen mielekkääksi.

Yhteishallintoa tarjotaan yleisesti uusiutuvien luonnonvarojen käytön hallinnon ke-
hittämiseksi ja eritoten kalastuksessa esiintyneiden resurssihallinnon kriisien ratkai-
semiseksi - vaihtoehdoksi yleiselle valtiojohtoiselle käskyihin ja kontrolliin pohjautu-
valle hallinnolle (Dubbink ja van Vliet 1996). Esimerkiksi FAO:n laatimissa vastuul-
lisen kalastuksen toimintaohjeissa korostetaan eri intressiryhmien näkökulmien huo-
mioimista päätöksenteossa (Code of conduct... 1995).

Kalastuksen ristiriidoissa ilmenee Suomen kalatalouden päätöksenteon keskeinen on-
gelma: miten sovittaa yhteen yksityiset ja julkiset intressit sekä toisaalta yhteisöllinen
ja keskusjohtoinen päätöksenteko. Tietyssä mielessä käytössä on ollut yhteishallinto-
järjestelmä, jossa aiemmin pääpaino oli paikallisella, yhteisöllisellä tasolla ja viime
aikoina keskushallinnon painoarvo on kasvanut. Kun päätöksentekojärjestelmä moni-
mutkaistui ja uuden ryhmät muotoutuivat, päätöksenteossa ei kuitenkaan ole päästy
yhteishallinnon teorian mukaiseen vuorovaikutukseen.

Keskeinen kysymys on, millä tasolla päätöksenteko tulisi tehdä sujuvuuden kehittämi-
seksi. Senin ja Nielsenin (1996) mukaan tämä riippuu kalavarojen järjestelmän mo-
nimutkaisuudesta ja siitä, mistä asiasta päätetään. Toisaalta EU:n hyväksymän lähei-
syysperiaatteen mukaan ihmisten elämää koskeva päätöksenteko tulisi tehdä mahdol-
lisimman alhaisella sosiaalisen organisaation tasolla (McCay ja Jentoft 1996).

Verrattain uudelle väliportaan päätöksentekoelimelle, kalastusalueelle, on asetettu
suuria toiveita. Kalastusalueen kehittämisen yhtenä lähtökohtana lienee ollut siirtymi-
nen kalastuskuntien osittaisesta itsehallinnosta kohti yhteishallintoa, jossa eri intressi-
ryhmät voivat osallistua päätöksentekoon. Varsinkin kalastusviranomaiset ovat pai-
nottaneet kalastusalueiden roolia kalastuksen päätöksenteon tehokkuuden lisäämisessä
(Sipponen 1995).

Kalastuskuntia laajempaa vesialuetta koskeva kalastusalue toiminta onkin monin pai-
koin lisännyt päätöksenteon sujuvuutta sekä uudempien ja liikkuvampien kalastaja-
ryhmien pyyntimahdollisuuksia. Myös lisääntyneet kalanistutukset ovat vaikuttaneet
tarpeeseen irrottautua paikallisesta päätöksentekotasosta. Toisaalta kalastusalueeseen
suhtaudutaan myös epäilevästi, eivätkä kalastuskunnat ole usein halukkaita luovutta-
maan päätöksentekovaltaansa kalastusalueille. Esimerkiksi osa Orivedellä haastatel-
luista kalastuskuntien päättäjistä koki kalastusalueiden ajavan vain yhden ryhmän,
ammattikalastajien, etua (Pitkänen ym. 1995). Jotta kalastusalue voisi toimia yhteis-
hallinnon keskeisenä organisaationa, tällaiset epäselvyydet ja epäilyt pitäisi poistaa.
Aidompaan yhteishallintoon siirtyminen edellyttäisi toisaalta eri ryhmien sitoutumista
päätöksiin ja vastuuta niistä sekä toisaalta rajanvetoa ja yhteisymmärrystä kalastus-
alueelle kuuluvista tehtävistä.

Kun päätöksenteko on hajautunut, on kiinnitettävä huomiota eri tasojen ja erilaisen
tiedon väliseen vuorovaikutukseen. Toistaiseksi tiedon kulkusuunta on ollut pääasias-

sa ylhäältä alas. Näin on ollut laita myös tutkimustiedon osalta, jota kohtaan paikallisella tasolla tunnetaan epäluuloja. Yhteishallinnon periaatteen mukaan paikallisen tason kokemukseräisen tiedon ja tieteellisen tiedon tulisi kohdata, mikä tukisi päätöksentekoon liittyvää oppimista ja voisi hälventää epäluuloja eri ryhmien välillä. Tavoitteen toteutuminen on vaikeaa hajautetussa päätöksenteossa - kuitenkin tarkoitukseen on olemassa välittävä organisaatio, kalatalousneuvonta. Päätöksenteon tiedollisten ongelmien lievittäminen edellyttää erityisesti paikallisen ja väliportaan tason päätöksentekijöiden, neuvonnan sekä kalataloustutkimuksen välisen yhteyden kehittämistä.

4. Kirjallisuus

- Aas, Ø. & Skurdal, J. 1996. Fishing by Residents and Non-Residents in a Rural District in Norway: Subsistence and Sport - Conflict or Coexistence? *Nordic J. Freshw Res* 72: 45-51.
- Ahvenniemi, A., Vesa, R., Kilpinen, K. & Wallgren, M. 1997. Kalastusalueopas. Kalatalouden Keskusliitto n:o 118, 60 s. + 4 liitettä.
- Arce, A. & Long, N. 1994. Re-positioning Knowledge in the Study of Rural Development. Julkaisussa Symes, D. & Jansen, A. (toim.): *Agricultural Restructuring and Rural Change in Europe*. Agricultural University, Wageningen. pp. 75-86.
- Auvinen, H., Karjalainen, J., Viljanen, M. & Riikonen, R. 1993. Kalastuksen vaikutus muikun kannanvaihteluun - esimerkkitapaus Onkamosta. *Suomen kalastuslehti* 100: 22-26.
- Auvinen, H. 1995. Intra- and interspecific factors in the dynamics of vendace (*Coregonus albula* (L.)) populations. *Finnish Fish. Res.* 15: 49-58.
- Auvinen, H., Salmi, P. & Turunen, T. 1995. Muikku tulee takaisin. *Suomen luonto* 54 (10): 33.
- Charles, A. T. 1992. Fishery conflicts. A unified framework. *Marine Policy* 16(5): 379-393.
- Code of Conduct for Responsible Fisheries 1995. Food and Agriculture Organization of the United Nations. Rome, 41 p.
- Dubbink, W & van Vliet, M. 1996. Market regulation versus co-management? Two perspectives on regulating fisheries compared. *Marine Policy* 20(6): 499-516.
- Finlayson, A. C. 1994. Fishing for Truth. A Sociological Analysis of Northern Cod Stock Assessments from 1977 to 1990. Institute of Social and Economic Research. *Social and Economic Studies* 52, Newfoundland, 176 p.
- Folke, C & Berkes, F 1995. Mechanisms that Link Property Rights to Ecological Systems. Julkaisussa Hanna, S. & Munasinghe, M. (toim.) *Property Rights and the Environment. Social and Ecological Issues*. Washington D.C., The World Bank. pp. 121-137.
- Hanna, S. & Munasinghe, M. 1995. An Introduction to Property Rights and the Environment. Julkaisussa Hanna, S. & Munasinghe, M. (toim.) *Property Rights and the Environment. Social and Ecological Issues*. Washington D.C., The World Bank. pp. 3-11.
- Helminen, H., Auvinen, H., Hirvonen, A., Sarvala, J. & Toivonen, J. 1993. Year-class fluctuations of vendace (*Coregonus albula*) in Lake Pyhäjärvi, southwest Finland, during 1971-1990. *Can J. Fish. Aquat. Sci.* 50: 925-931.
- Hyytinen, L. & Kupiainen, H. 1995. Yhteenveto - Miksi veden viljaa ja elämysten apajia tarvitaan? Julkaisussa Hyytinen, L. & Kupiainen, H. (toim.): *Kalaveteen piirretty viiva. Kalastus ja kalastaja yhteiskunnallisten muutosten pyörteissä*. Helsingin yliopisto. Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja 37: 211-218.

- Jalkanen, J. 1893. Om sikløjefisket i trakten af Nyslott samt en beaktansvärd detalj vid detsamma bedrifvande. *Fiskeritidskrift för Finland* 2: 73-76.
- Kalastusmatkailutoimikunta 1995. Kalastusmatkailutoimikunnan mietintö. Komiteamietintö 9, 55 s.
- Lappalainen, A. 1997. Kalastusriitojen juuret - historiaa ja taustoja. Kalatutkimuksia (tässä niteessä).
- Lehtinen, A. 1994. Ympäristökamppailut tutkimushaasteena. Julkaisussa Lehtinen, A. & Rannikko, P. (toim.) Pasilasta Vuotokselle. Ympäristökamppailujen uusi aalto. Gaudeamus, Tampere. s. 273-284.
- Marjomäki, T.J., Koivurinta, M., Helminen, H. & Valkeajärvi, P. 1996. Taimenistutukset voivat haitata heikon muikkukannan elpymistä. *Suomen Kalastuslehti* 103: 14-16.
- McCay, B.J. & Jentoft, S. 1996. From the Bottom Up: Participatory Issues in Fisheries Management. *Society & Natural Resources* 9(3): 237-250.
- Muje, K. 1995. Kalastuskunta maaseudun ja kaupungin rajalla. Julkaisussa Hyytinen, L. & Kupiainen, H. (toim.): Kalaveteen piirretty viiva. Kalastus ja kalastaja yhteiskunnallisten muutosten pyörteissä. Helsingin yliopiston maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja 37: 151-171.
- Oksa, J. & Rannikko, P. 1996. The Changing Meanings of Rurality Challenge Rural Policies. *Maaseudun Uusi Aika, English Supplement* 3: 3-14.
- Pettersen, L.T. 1996. Crisis Management and Household Strategies in Lofoten: A Question of Sustainable Development. *Sociologia Ruralis* 36: 236-248.
- Pinkerton, E.W. 1994. Summary and Conclusions. Julkaisussa Dyer C.L. & McGoodwin, J.R. (toim.) *Folk Management in the World's Fisheries. Lessons for Modern Fisheries Management*. Colorado. pp. 317-337.
- Pitkänen, M. 1996. Kiehuvat kalavedet. Suomen sisävesien paikalliset kalastuskonfliktit - haaste kalastushallinnolle ja kalavesien käytön järjestämiselle. Kala- ja riistaraportteja 48, 95 s + 2 liitettä.
- Pitkänen, M. 1997. Sisävesien paikalliset kalastuskonfliktit - tapaustutkimusten kertomaa. Kalatutkimuksia (tässä niteessä).
- Pitkänen, M., Vepsäläinen, V.-P. & Salmi, P. 1995. Kalavesi kielellä. Kalastuksen järjestämisen ongelmat ja kalaveden merkitys Oriveden kalastajien kertomana. Kala- ja riistaraportteja 42, 47 s + liite.
- Rannikko, P. 1994. Ympäristökamppailujen aallot. Julkaisussa Lehtinen, A. & Rannikko, P. (toim.): Pasilasta Vuotokselle. Ympäristökamppailujen uusi aalto. Gaudeamus, Tampere. s. 11-28.
- Rannikko, P. 1997. Kymmenen vuotta Brundtlandin komissiosta: Kestävän kehityksen sosiaalinen puoli korostumassa. Käsikirjoitus.
- Salmi, P. 1992. Muikun ammattikalastus? - Troolikalastajien puheenvuoroja. Julkaisussa Viljanen, M. & Ollikainen, S. (toim.): Saimaa-seminaari 1992. Tutkimus Saimaalla. Joensuun yliopisto. Karjalan tutkimuslaitoksen julkaisuja 103: 285-295.
- Salmi, P. 1997. Kalastuksen järjestämisen ongelmat sisävesillä. Ammattikalastajan näkökulma. näkemyksiä säätelystä ja sen taustoista. Julkaisussa Salmi, J. & Salmi, P. (toim.): Lähikuvia ammattikalastuksesta. Kalastusammatin rakenne, joustavuus ja mahdollisuudet. Kalatutkimuksia 122: 75-82.

- Salmi, P., Juvonen, L., Laamanen, K., Piipponen, M. & Pitkänen, M. 1994. Kenen ehdoilla kalavaroja hyödynnetään? Onkamojärven kalastuskonfliktin taustoja. Kalatutkimuksia 82, 30 s. + 2 liitettä.
- Salmi, P. & Salmi, J. 1995. Pyyntitapojen ja pyyntistrategioiden merkitys kalastusyritysten toiminnassa - Vuoksen vesistön ja Selkämeren ammattikalastuksen muutoksista. Julkaisussa Manninen, K. & Westman, K. (toim.): Pyyntitavat ennen ja nyt - symposium 30.11.1993. Riihimäki. Kalastusmuseoyhdistyksen julkaisuja 8: 67-78.
- Salmi, P. ja Salmi, J. 1996. Sisävesikalastajat arvostavat vapautta ja jatkuvuutta. Kalastaja 20: 8-9.
- Salojärvi, K. 1987. Why do vendace (*Coregonus albula* L.) populations fluctuate? - Aqua Fennica 17: 17-26.
- Salojärvi, K. 1991. Stock-recruitment relationship in the vendace (*Coregonus albula* (L.)) in Lake Oulujärvi, Northern Finland. Aqua Fennica 21(2):153-161.
- Sen, S. & Nielsen J.R. 1996. Fisheries co-management: a comparative analysis. Marine Policy, 20(5): 405-418.
- Sipponen, M. 1995. Fisheries regions - a tool for more effective fisheries management? Aqua Fennica 25: 77-91.
- Tiitinen, J. 1995. Suojelusta hyväksikäyttöön - Suomen kalastuslainsäädäntö 1900-luvulla. Julkaisussa Hyytinen, L. & Kupiainen, H. (toim.): Kalaveteen piirretty viiva. Kalastus ja kalastaja yhteiskunnallisten muutosten pyörteissä. Helsingin yliopiston maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja 37: 88-135.
- Turunen, T., Salmi, P. ja Auvinen, H. 1994. Muikkututkimusta evästettiin Enonkoskella. Suomen kalastuslehti 101:24-25.
- Varjopuro, R. 1997. *Nyt se sanotaa kyl tuolt aika lail ylhäältä taholta*. Lohenkalastajien näkemyksiä säätelystä ja sen taustoista. Julkaisussa Salmi, J. & Salmi, P. (toim.): Lähikuvia ammattikalastuksesta. Kalastusammatin rakenne, joustavuus ja mahdollisuudet. Kalatutkimuksia 122: 83-93.
- Vihervuori, P. 1996. Euroopan kalavedet ovat yksityisiä tai julkisia. Suomen kalastuslehti 103: 24-25.
- Willberg, H 1993. Kestävän kehityksen teoriaa ja käytäntöä. Teoksessa Bardy, M. (toim.): Kestävää kehitystä etsimässä. STAKES, Raportteja 93: 98-117.

Pekka Salmi (toim.)

Kalastuskiistat haasteena hallinnolle. Näkökulmia sisävesien paikallisiin ristiriitoihin

Tutkimusraportti

Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos

Kalaveden merkitys, konfliktit ja ongelmat kalastuksen järjestämisessä sisävesialueella (313340)

Kalastuksen järjestäminen sisävesialueilla on osoittautunut ongelmalliseksi ja aiheuttanut monin paikoin avoimia konflikteja. Ristiriidat ovat koskeneet erityisesti muikun pyynnissä käytettyjä tehokkaita ammattikalastusmenetelmiä, troolausta ja talvinuottausta. Tässä julkaisussa kootaan yhteen paikallisten kalastuskiistojen tutkimuksen tärkeimpiä tuloksia eri näkökulmista. Aluksi seurataan kalastajaryhmien, päätöksenteon ja ristiriitojen kehittymistä yhteiskunnan muutoksessa. Toisessa kirjoituksessa kalastuskiistoja analysoidaan kolmen Itä-Suomessa tehdyn tapaustutkimuksen pohjalta. Kolmas artikkeli tarkastelee aihetta erityisesti päätöksenteossa käytetyn tiedon ja vallan sekä kestävän käytön näkökulmista.

Uusien kalastajaryhmien ja hierarkisen päätöksentekojärjestelmän muodostuttua 1900-luvulla on siirrytty paikallisuuteen perustuvista konflikteista entistä monisyisempiin ristiriitoihin. Taustalla vaikuttaa yhteiskunnallinen muutos omavaraisuuteen perustuvasta maatalousyhteiskunnasta rahatalouteen sekä teollisuus- ja palveluyhteiskuntaan. 1980-luvulla tehostunut muikun ammattikalastus edustaa uutta kulttuuria, jonka paikallisesta päätöksenteosta vastaavat kokevat usein vieraaksi. Kulttuurierojen lisäksi kalastuskiistoissa on kysymys myös taloudellisista intresseistä, kalaveden 'sosiaalisesta kantokyvystä', tiedosta ja vallasta. Valtataistelua käydään kokemuseräisen ja tieteellisen tiedon pohjalta moniportaisen päätöksentekojärjestelmän eri toimijoiden kesken. Eri tahojen välisen vuorovaikutuksen kehittäminen ns. yhteishallinnon mallin mukaan antaisi paremmat mahdollisuudet löytää ratkaisuja kalastuksen järjestämiseen ilman avoimia konflikteja.

Ristiriidat, kalastuksen järjestäminen, troolipyynti, talvinuottaus, kalastuskunnat, kalastusalueet, kestävä käyttö

Kalatutkimuksia – Fiskundersökningar 126

951-776-112-0

0787-8478

71 s.

Suomi

75 mk

Julkinen

Edita-Kirjakauppa
Annankatu 44
00100 Helsinki

Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos
PL 6
00721 Helsinki

Puh. (09) 566 0566 Fax (09) 566 0570

Puh. 0205 7511 Fax 0205 751201

Utgivare

Vilt- och fiskeriforskningsinstitutet

Utgivningsdatum

Juni 1997

Författare

Pekka Salmi (toim.)

Publikationens namn

Fiskekonflikter som en utmaning för förvaltningen. Synpunkter på lokala konflikter i insjöområdet

Typ av publikation

Uppdragsgivare

Datum för uppdragsgivandet

Projektnamn och -nummer

Referat

Det har visat sig svårt att organisera fisket i insjöområdet och försöken har på många håll förorsakat öppna konflikter. Dessa har främst gällt effektiva yrkesfiskemetoder, t.ex. trålning och vinternot som utnyttjats för fiske av siklöja. Publikationen sammanställer de viktigaste resultaten av forskningen i dylika lokala konflikter. Den första artikeln tar upp utvecklingen av fiskargrupper, beslutsfattande och konfliktutveckling i takt med samhällsliga förändringar.

Den andra analyserar fiskekonflikter i skenet av tre fallstudier från östra Finland och den tredje artikeln granskar ämnet ur beslutsfattarnas och maktbarnas synvinkel, samt enligt behovet av att främja en hållbar utveckling.

Efter att nya fiskargrupper och ett hierarkiskt system för beslutsfattande uppstått under 1900-talet har de lokalt uppkomna stridigheterna fått ge vika för mera mångbottnade konflikter. I bakgrunden ses här samhällets utveckling från ett självförsörjande agrarsamhälle till penningekonomi, samt ett industri- och servicesamhälle. Siklöjefisket som effektiviserades under 1980-talet representerar en ny kultur som de lokala beslutsfattarna ofta upplever som främmande. Förutom kulturskillnader handlar fiskekonflikter ofta om ekonomiska intressen, fiskevattnens "sociologiska bärkraft", samt om information och makt. Maktkampen förs utgående från erfarenhetsbaserad och vetenskaplig kunskap mellan kontrahenterna i ett invecklat beslutsfattningssystem. En utveckling av olika växelverkan mellan de olika parterna, enligt en modell för gemensamt styre skulle ge bättre möjligheter att finna lösningar och minska öppna konflikter.

Nyckelord

konflikter, organisering av fisket, trålfångst, vinternotfiske, fiskelag, fiskeområden, hållbart utnyttjande

Seriens namn och nummer

Kalatutkimuksia – Fiskundersökningar 126

ISBN

951-776-112-0

ISSN

0787-8478

Sidoantal

71 s.

Språk

Finska

Pris

75 mk

Sekretessgrad

Offentlig

Försäljning

Edita-bokhandel
Annegatan 44
00100 Helsingfors

Förlag

Vilt- och fiskeriforskningsinstitutet
PB 6
00151 Helsinki

Tel. (09) 566 0566 Fax (09) 566 0570

Tel. 0205 7511 Fax 0205 751201

Published by

Finnish Game and Fisheries Research Institute

Date of Publication

June 1997

Author(s)

Ed. by Pekka Salmi

*Title of Publication***Perspectives on Fishery Conflicts in Finnish Lakes.***Type of Publication*

Research report

*Commissioned by**Date of Research Contract**Title and Number of Project*

The meanings of fishing waters, conflicts and problems in fishery management in Finnish lakes (313340)

Abstract

Fisheries management of Finnish lakes has proved to be problematic and has even caused open conflicts. The disputes have arisen concerning the use of effective fishing methods in vendace fisheries, namely trawling and winter seining. In this report, the main results and different perspectives within local disagreements have been collected. Firstly, we follow the change in the fisher groups, decision-making and friction in the changing society. The second article studies the disagreements by analyzing three case studies in eastern Finland. In the third article the subject will be studied from the perspective of power and knowledge in the decision-making regime and the sustainable use of resources.

During the development of the new fisher groups and hierarchical decision-making regime in the 20th century, differences have transformed from disagreements based on locality into multiple conflicts. This is caused by the social change from a self-sustaining rural society into a monetary industrial and service society. The commercial fishery of vendace represents a new "culture", which is often considered strange among local decision-makers. In addition to the cultural differences, the fishing conflicts also deal with economic interests, the 'social bearing capacity' of fishing waters, knowledge and power. There is a play of power among the actors in the multi-level decision-making regime based on empirical and scientific knowledge. The development of interactions between parties, using the model of co-management, would enhance opportunities to reach agreements without open conflicts.

Key words

Conflicts, fishery management, trawl fishing, winter seining, fishery associations, Fishery Regions, sustainable use

Series (key title and no.)

Kalatutkimuksia - Fiskundersökningar 126

ISBN

951-776-112-0

ISSN

0787-8478

Pages

71 p.

Language

Finnish

Price

75 FIM

Confidentiality

Public

Distributed by

Oy Edita Ab, Book-shop
Annankatu 44
FIN-00100 Helsinki, Finland

Publisher

Finnish Game and Fisheries Institute
P.O.Box 6
FIN-00721 Helsinki, Finland

Phone +358 9 566 0566 Fax +358 9 566 0570

Phone +358 205 7511 Fax +358 205 7511

KALATUTKIMUKSIA – FISKUNDERSÖKNINGAR

Aiemmin ilmestyneitä julkaisuja

88. MAKKONEN, J., TOIVONEN, J., PIIRONEN, J., PURSLAINEN, M. JA MÄKINEN, K.

Järvilohen (*Salmo salar* m. *sebago* Girard) säilyttäminen ja kalastus Vuoksen vesistössä Carlin-merkkintöjen perusteella.

(Bevarande och fiske av insjölox (*Salmo salar* m. *sebago* Girard) i Vuoksens insjösystem, undersökning med hjälp av Carlin-märkningar) Maintenance and fishing of landlocked salmon (*Salmo salar* m. *sebago* Girard) on the basis of Carlin-tagging in the Vuoksi watercourse) 65 s. + liitt. Helsinki 1995.

89. NYLANDER, E. JA ROMA-KANIEMI, A.

Tornionjoen meritaimen ja sen kalastus

(Havsöringen i Torne älv och havsöringsfisket) (Sea trout and fishing in the Tornionjoki River) 63 s. + liitt. Helsinki 1995.

90. URHO, L., KAUKORANTA, M., KOLJONEN, M.-L., LEHTONEN, H., LEINONEN, K., PASANEN, P., RAHKONEN, R. JA TOLONEN, J.

Uusien kalalajien ja -kantojen tuonnin mahdollisuudet

import av nya fiskarter och -bestånd) (Possibilities for importing new fish species and stocks) 74 s. He(Möjligheter tillförsinki 1995.

91. VEHANEN, T.

Rakennettujen jokien kalataloudelliset edellytykset.

I. Kalakannat ja kalastus. II. Kehittämistiedustelut (Fiskeriekonomiska förutsättningar i utbyggda älvar. I. Fiskbestånd och fiske. II. Utvecklingsgallupar) (Fish stocks and fisheries in large regulated rivers in northern Finland. I. The current state and fish stocks and fisheries. II: Development enquiries) 39 s. + liitt. + 28 s. + liitt. Helsinki 1995.

92. SALMI, P., HUUSKO, A.

Muikun talvinuottoaus ja muikkukannat Kuusamossa

(Vinternöfångst av siklöja (*Coregonus albula* L.) och siklöjebestånden i Kuusamo) (Winter seine fishing of the vendace (*Coregonus albula* L.) in the Kuusamo area, northern Finland with implications on stock dynamics) 42 s. + liitt. Helsinki 1995.

93. URHO, L.

Kalatäit kalojen terveysriskinä.

(Fisklus som hälsorisk för fisken). Fish lice as a health risk for fish). 19 s. Helsinki 1995.

94. RAHKONEN, R. KILPELÄ S.-S., PASTERNAK, M.

Lohikalajien paistauti ja sen torjunta. Kirjallisuuskatsaus

(Furunkulos hos laxfiskar och bekämpning av den. Litteraturöversikt). (Furunculosis of salmonids and its prevention. A review of the literature). 47 s. Helsinki 1995.

95. KEMPPAINEN, S., NIEMITALO, V., LEHTINEN, E., PASANEN, P.

Lohen ja meritaimen istutustutkimukset Kiiminkijoen

(Utplanteringsforskning gällande lax och havsöring i Kiiminge älv). (Stocking research on salmon and sea trout in the River Kiiminkijoki). 36 s. + 10 liitt. Helsinki 1995.

96. Kalakantojen monimuotoisuuden hoito. Valtion kalanviljelyn XIX neuvottelupäivät.

Toim. Petri Heinimaa ja Keijo Juntunen. (Statens XIX fiskodlingskonferens) (State fish culture conference, No.XIX). 40 s. Helsinki 1995.

97. KREIVI, P., MUOTKA, T., TIKKANEN P., HUUSKO, A., MÄKI-PETÄYS, A., KUUSELA, K.

Taimen poikasten ravinnonkäyttö Kuusamon Kuusinkijoen

(Öringsynglens födoätningsvanor i Kuusinkijoki i Kuusamo) (Diet composition and prey preferences of juvenile brown trout in the river Kuusinkijoki). 32 s. + 3 liitt. Helsinki 1995.

98. TURUNEN, J.-P.

Ympäristöpoliittisten ristiriitojen sovittelumenettely. Esimerkitapauksena lohenkalastuksen järjestäminen.

(Medling i miljöpolitiska konflikter med laxfisket som exempel) (Environmental dispute resolution procedure for conflicts. A case study: the management of salmon fishing) 46 s. Helsinki 1995.

99. MUTENIA, A., JANTUNEN, P., SALMINEN, A.

Avoperäysäpyynnin soveltuvuus siian kalastukseen Lokan ja Porttipahdan tekojärillä.

(Ryssjor med öppen botten som fångstredskap i de konstgjorda sjöarna Lokka och Porttipahta) Fishing of whitefish with open-end trap nets in the reservoirs of Lokka and Porttipahta Reservoirs). s. 1-12 + liitt.

SALMINEN, A., MUTENIA, A.

Ammatti- ja luontaiselinkeinokalastuksen kannattavuus Lokan tekojärvellä vuosina 1989-1991.

(Yrkes- och naturämringsfiskets lönsamhet i Lokka konstgjorda sjö åren 1989-91) (Profitability of commercial and traditional fisheries in the Lokka reservoir from 1989-1991) s. 19 -34. Helsinki 1995.

100. Luonnontilan muutokset Konnevedessä - 25 vuotta vesiluonnon tutkimusta.

(Förändringar i sjön Konnevesis naturtillstånd - 25 års studier av insjönaturen) (Changes in the Natural State of Lake Konnevesi: Aquatic Research over Twenty-Five Years). Toim. Pentti Valkeajärvi. 167 s. Helsinki 1995.

101. Neutraloinnin vaikutukset happamoituneen metsäjärven ekosysteemiin. Iso Valkjärven kalkituskokeen tuloksia vuosilta 1990-1993

(Effekterna av neutralisering på ekosystemet i en försurad sjö Resultat av kalkningsförsöken i sjön Iso Valkjärvi under åren 1990-1993) Martti Rask ja Marko Järvinen (toim.). 84 s. Helsinki 1995.

102. KIRJAVAINEN, E.

Haudontalämpötilan vaikutus ravun poikastuottoon ja poikasten laatuun

(Kläckningstemperaturens inverkan på kräftans yngelproduktion och yngelkvalitet) (The Effects of Incubation Temperature on the Fry Production of Crayfish and the Quality of Fry). 27 s. Helsinki 1995.

103. TAMMI, J.

Rehevöitymisen vaikutukset kaloihin, kalakantoihin ja kalastukseen -kirjallisuuskatsaus

(Eutrofieringens effekter på fisk, fiskbestånd och fiske - litteraturoversikt) (The Effects of Eutrophication on Fishes, Fish Stocks and Fisheries - A Literature Review). 66 s. Helsinki 1996.

104. SAURA, A., MIKKOLA, J.

Henkiin herätetty lohijoki — Kymijoen vaelluskalatutkimuksia vuosilta 1992—1994

(En laxälv som återuppstått — Vandringsfiskundersökningar i Kymmene älv å 1992—1994) (Revived salmon river — Studies on migratory fish in the River Kymijoki from 1992—1994). 100 s. Helsinki 1996.

105. RAITANIEMI, J., HEIKINHEIMO, O., MIKKOLA, J.

Vaellussiika — Uudenmaan rannikon tuottoisa istutuskala

(Vandringssiken — resultatrik utplantering längs den nyländska kusten) (Whitefish (*Coregonus lavaretus* (L.)) — Successful Stocking on the Coast of the Province of Uusimaa). 28 s. Helsinki 1996.

106. KORHONEN, P., KOSKINIEMI, J., TOLONEN, K.

Taimenen ja kotiutetun puronierian tila Ylä-Kemijoella vuosina 1993 — 1994

(Öringens och den införda bäckrödingens situation i Kemi älvs övre lopp åren 1993 — 1994) (The State of Brown and Stocked Brook Trout Populations in the Upper Part of the Kemijoki River between 1993 and 1994). 42 s. + 8 liitt. Helsinki 1996.

107. LAPPALAINEN, A., PÖNNI, J.

Suomenlahti kalastajan silmin — Tutkimus Suomenlahden likaantumisesta ja vapaa-ajankalastuksesta

(Finska viken ur fiskarens synpunkt — En undersökning av föroreningen av Finska viken och fritidsfisket) (The Gulf of Finland in the Fisherman's eyes — Pollution and Recreational Fishery in the Gulf on Finland). Helsinki 1996.

108. MAKKONEN, J., PIIRONEN, J., PURSIINEN, M., TOIVONEN, J., KOLARI, I.

Pyyntitavat heikentävät järvitaimenen istutustulosta — Vuoksen vesistöalueelle vuosina 1979 — 1992 tehtyjen Carlin-merkintöjen tulokset

(Utplanteringsresultatet för insjööring försämrats av fångstmetoderna — Resultat av Carlin-märkningar i Vuoksi insjösystem åren 1979 — 1992) (Fishing methods decrease the impact of stocking brown trout — Results of Carlin tagging experiments in the Vuoksi watercourse from 1979 — 1992). 105 s. + liite. Helsinki 1996.

109. PYLKKÖ, P., POHJANVIRTA, T., PURSIINEN, M.

Nieriän (*Salvelinus alpinus*) silmäsamentumat

(Grunling av ögat hos röding (*Salvelinus alpinus*)) (Cataract of Arctic charr (*Salvelinus alpinus*)). 21 s. Helsinki 1996

110. Istutuspoikasten elinkaari - mätimunasta saaliiksi, Valtion kalanviljelyn XX neuvottelupäivät

(Utplanterade yngels livscykel - från romkorn till fångst, Statens fiskodlings XX diskussionsdagar) (Fish stocking - lifecycle eggs to catch, State Fish Culture Conference, No. XX). Jarmo Makkonen ja Markku Pursiainen (toim.), 103 s. + 4 liitettä. Helsinki 1996.

111. RAHKONEN, R., PASTERNAK, M., POHJANVIRTA, T., PYLKKÖ, P., LINDÉN, J.

Kokeita Apoject 1-Fural paisetautirokotteella 1993-1995

(Försök med Apoject 1-Fural furunkulovaccin 1993-1995) (Experiments with Apoject 1-Fural Furunculosis Vaccine, 1993 - 1995). 24 s. Helsinki 1996.

112. SOMPPI, K., RAITANIEMI, J., RASK, M.

Kalkituksen vaikutukset särki- ja ahvenkantoihin Etelä-Suomen happamoituneissa pikkujärvissä

(Kalkningens effekter på mört- och abborrbestånd in södra Finlands försurade sjöar) (The Effects of Liming on Roach and Perch Populations of Small Acidified Lakes in Southern Finland). 41 s. + 9 liitettä. Helsinki 1996.

113. Inarijärven pohjasiika — Istutusten merkitys. (Storsiken i Enare träsk - utplanteringsarnas betydelse) (Sparsely-raked Whitefish from Lake Inari: Results from Stocking). Erno Salonen (toim.), 90 s. Helsinki 1996

114. SALMINEN, M.

Istutusiän ja -koon merkitys merilohen vaelluspoikasten istutuksissa

(Utplanteringsålderns och -storlekens betydelse vid utplantering av smolt av havlax) (The Influence of Stocking Age and Size on the Results of Salmon Smolt Stocking). 59 s. Helsinki 1996.

115. PARMANNE, R., SETÄLÄ, J.

Silakan rehukalastuksen taloudellinen merkitys ja vaikutus silakkakantoihin

27+18 s. Helsinki 1996.

116. SALMI, J., HONKANEN, A., JURVELIUS, J., MOILANEN, P., SALMI, P. JA VESALA, K. M.

Haastatteluja Hangosta Utsjoelle. Ammattikalastuksen profiilitutkimuksen metodiikkaa. (Intervjuer från Hangö till Utsjoki, metodik för profilundersökningar av yrkesfisket) (Interviewing Commercial Fishermen in Finland: The Methodology of the Study). 26 s. Helsinki 1996.

117. Mädin desinfiointi - laadun hallintaa käytännössä (Romdesinfektion i avsikt att kontrollera romproduktionens kvalitet) (The Disinfection of Fish Eggs: Quality Control in Practice). Päivi Eskelinen (toim.), 69 s. Helsinki 1996

118. VEITOLA, K., MÄKINEN, T.

Kalankasvatuksen ympäristöpolitiikka- Tavoitteiden ja tosiasiatietojen yhdistelmä (Fiskodlingens miljöpolitik - en kombination av målsättningar och fakta) (The Environmental Politics of Fish Farming: A Combination of Goals and Facts). 52 s. Helsinki 1996

119. HYVÄRINEN, P., VIRTANEN, K., VEHANEN, T., KOSKINIEMI, J., KANNEL, R. JA PURSIAINEN, M.

Viihtyykö vieras kala Oulujärvestä? Taimenkantojen ja järvilohen soveltuvuus Oulujärven

hoitokalaksi. (Trivs främmande fiskar i Ule träsk? Jämförelse av olika utplanterade bestånd av öring och insjöläx) (Does the strange fish stocks succeed in lake Oulujärvi? Results of stocking four brown trout stocks and land locked salmon in Lake Oulujärvi). 39 s. Helsinki 1996.

120. JOKIKOKKO, E.

Muikun ja siian lisääntymisedellytyksistä Perämerellä. (Förutsättningar för förökning av siklöja och sik i Botenviken) (The breeding potential of whitefish and vendace in Bothnian Bay). 32 s. Helsinki 1997.

121. RAITANIEMI, J.

Rannikon siikojen iänmäärittämisen luotettavuus. (Hur pålitlig är åldersbestämningen av kistsikar?) (The reliability of the ageing of whitefish (*Coregonus lavaretus* (L.)) on the Finnish Baltic coast). Helsinki 1997.

122. Lähikuvia ammattikalastuksesta - Kalastusammatin rakenne, joustavuus ja mahdollisuudet.

(Yrkesfisket i närbild. Fiskaryrkets struktur, flexibilitet och möjligheter) (Close-ups on the Commercial Fishery; Structure, Flexibility and Opportunities of the Fishing Trade). Juhani Salmi ja Pekka Salmi (toim.). 125 s. Helsinki 1997.

123. TOIVONEN A.-L.

Toistuvan jäätyneen ja sulamisen vaikutus kalanpyydysten havasmateriaaleihin. (Inverkan av upprepade infrysning och upptining på redskapsmaterial) (The Effects of Freeze-thaw Cycling on Fishing Gear Materials). 30 s. Helsinki 1997.

124. FRIMAN, T., KOLARI, I. JA TOIVONEN, J.

Merkisteekö menetelmä? Carlin-merkinnän virhetekijät kaksi- ja kolmivuotiaana istutetuilla

järvitaimenilla. (Spelar metoden någon roll? Felkällor vid Carlin-märkning av insjööringar utplanterade som två- och treåringar) (The errors caused by Carlin-tagging in the estimation of stocking results of two- and three-year-old brown trout (*Salmo trutta m. lacustris*)). 27 s. Helsinki 1997.

125. SUTELA, T. JA HUUSKO, A.

Virkistyskalastus Kuusinkijoki-, Kitka- ja Oulankajoen alueella. (Fritidsfisket i älvarna Kuusinkijoki-, Kitka- och Oulankajoki) (Recreational fishery in rivers Kuusinkijoki, Kitkajoki and Oulankajoki). 24 s. Helsinki 1997.

Näkökulmia sisävesien paikallisiin kalastuskiistoihin

Sisävesien kalastuskiistat ovat usein olleet ammatikseen troolia ja talvinuottaa vetävien kalastajien ja kalastuskunnan välisiä erimielisyyksiä. Konfliktit heijastavat kalavarojen ja yleensäkin uusiutuvien luonnonvarojen hyödyntämisen ongelmia. Kalasodissa on kysymys monesti myös vallankäytöstä ja kulttuurieroista.

Tämä raportti kokoaa yhteen kalastuskiistoja koskevien tapaustutkimusten keskeisimpiä tuloksia. Tutkijat tarkastelevat kolmessa artikkelissaan kalastuskiistoja eri näkökulmista. Ari Lappalainen käsittelee kalastajaryhmien, päätöksenteon ja ristiriitojen kehittymistä yhteiskunnan muutoksessa, Mia Pitkänen analysoi ristiriitoja kolmen Itä-Suomessa tehdyn tapaustutkimuksen pohjalta ja Pekka Salmi ja Heikki Auvinen erityisesti päätöksenteossa käytetyn tiedon ja vallan sekä kestävän käytön näkökulmista.

